

Krajsovsky Gábor Harcold halálíg az igazság harcát

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

KRAJSOVSKY GÁBOR
HARCOLD HALÁLIG AZ
IGAZSÁG HARCÁT

Rákosszentmihály, 2014. október 25.

Impresszum

Krajsovsky Gábor
Harcold halálíg az igazság harcát¹

Megemlékező előadás Mindszenty bíboros életével kapcsolatos
néhány fontosabb eseményről és a bíboros megnyilatkozásairól

Az előadás a „*Mindszenty bíboros úr mielőbbi boldoggá avatásáért*” címmel tartott
konferencián hangzott el Rákosszentmihályon, 2014. október 25-én.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című előadás elektronikus változata, melynek azonosítója:
ISBN 978-963-12-0611-1. Az elektronikus kiadás a szerző, Krajsovsky Gábor engedélyével
készült. A programot lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai
szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

¹ Sir 4,33

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezető.....	4
Pap és politika	5
Pártpolitika és az ateista mozgalmak	6
Politika és vallás viszonya	6
Politika, II. vatikáni zsinat és totalitárius rendszerek	6
A kommunizmus tana és gyümölcsei	7
Péter Gábor és Décsi Gyula vallomása Mindszenty Józsefről.....	7
Major Kálmán veszprémi spirituális az utolsó szó jogán	9
II. Vaticanum és kommunizmus	11
Információs jelentések Rómából.....	13
Levelek az amerikai követségről	15
Közép-Kelet Európa gyarmati függéséről	15
Levelek a Szent Korona ügyében	16
Détente és keleti politika.....	19
Endrédy Vendel visszaemlékezése Angelo Rotta és Montini álláspontjára	21
Endrédy Vendel megkínzása az Andrássy út 60-ban.....	22
Az 1964-es részleges megállapodásról	23
Mindszenty bíboros realista meglátásai	24
Szabó Ferenc jezsuita visszaemlékezései	25
Stefano Bottoni tanulmánya.....	26
Bolvári Pál visszaemlékezése	27
Az emlékiratok megjelenése	27
Vatikáni ígéretetek Mindszentynek	33
Vatikáni garanciák a magyarországi bolsevik rezsimnek	34
Tiltakozások a hivatalfosztás ellen	35
A vatikáni keleti politika értékelésének rövid összefoglalása	40
Föld feletti és földalatti egyház.....	41
Fábián Károly levele Adriányi Gábornak	41
A temetési beszéd és az Ostpolitik.....	44
Szőke János atya visszaemlékezése a máriacelli temetésre	44
Mindszenty bíboros boldoggá avatásáról.....	46
Werenfried van Straaten: Szentet jöttünk temetni	46
Záró gondolatok.....	51
A konferenciához kapcsolódó szentmisén elhangzott hívek könyörgése	52

Bevezető

Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek az ország első főpapjaként, a magyar nép elhivatott vezetőjeként 1945 és 1948 között az alapvető emberi szabadságjogok rendíthetetlen védelmezője volt. Kiváló szervezőképessége, fáradhatatlan buzgósága és egyéni karizmája folytán soha nem tapasztalt mértékben erősödött meg Magyarországon a katolikus öntudat, mélyült el a vallásos élet az 1945-ben bekövetkezett, Magyarország számára teljesen testidegen és az országot, nemzetet porig alázó ateista bolsevizmus idejének kezdetén.² A kereszténység első 300 évében az egyház első 32 pápája vértanú volt. Amikor Mindszenty bíboros 1946-ban Rómában XII. Pius pápától megkapta a bíbort, a pápa a következőt mondta neki (akkor 32 új bíborost kreált a pápa): „A harminckét új bíboros közül te leszel az első, akinek vállalnod kell a bíbor színnel jelzett vértanúságot!” Ezzel egy prófétai igazság pillanata érkezett el és teljesült be a későbbiekben. Jézus Krisztus mondotta apostolainak: „Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak.”³ Más alkalommal pedig ezt mondta: „A jó pásztor életét adja juhaiért.”⁴ Mindszenty bíboros élete utolsó másfél évében – a vatikáni keleti politika következtében bekövetkezett hivatalfosztása miatt – nem volt az esztergomi főegyházmegye érseke; halála pillanatában sem, máriacelli temetése és esztergomi újratemetése idején sem.⁵ Az esztergomi érsekek között nyugszik a bazilika kriptájában, jöllehet VI. Pál pápa 1973. december 18-i dekrétuma ma is érvényes. Ennek a döntésnek a felülvizsgálata, valamint a rehabilitáció a Vatikán részéről – *függetlenül a boldoggá avatási eljárástól* – mind a mai napig nem történt meg!

² „A II. Világháború súlyos sebeket ütött Magyarországon. Emberben és anyagban szörnyű a veszteség. A vörös hadsereg ellepi az országot. Katonái, mint győztesek tobzódnak és felszabadítóként ünnepeztetik magukat. A nyugati szövetségesek csak kis létszámú politikai és katonai misszióval képviseltetik magukat. A tényleges hatalmat sok százezer főnyi megszálló seregükkel az oroszok tartják kezükben. Az ideiglenes magyar kormány, melynek még csak negyed része áll kommunistákból, Miklós Béla tábornok vezetésével ennek ellenére megkísérli a Jaltai Megállapodás szellemében ország jogainak biztosítását. A háttérben azonban már készen áll Moszkva fő ügynöke Rákosi Mátyás. Míg az amerikaiak visszahozzák a Nyugatra mentett szent jobbot az ország fővárosába, a kommunisták titokban arra készülnek, hogy magukhoz ragadják a hatalmat. Az újonnan kinevezett esztergomi hercegprímás, Mindszenty József személyében rettegett ellenfélre talál. Aszkéta lelke, hitének tüze, hazája és a magyar nép iránti szeretete révén ő személyesíti meg a nép előtt az erkölcs, a szabadság és a béke eszméjét. (...) Rákosi még a joviális demokrata szerepét játssza. Tito marsall látogatása a kommunistákat akarja erősíteni. A formailag még polgári kormány kénytelen Moszkva kegyencét ünnepi pompával fogadni. A magas vendég mellett ott áll a fanatikus kommunista belügyminiszter, Rajk. Alig egy év múlva már kitaszítják a pártból és Rákosi akasztófára juttatja. Az általa szervezett politikai rendőrség azonban megmarad és kiterjeszti rémuralmát az egész népre. Az ÁVÓ állam az államban és még a hivatalban lévő miniszterelnököt, Nagy Ferencet is kényszeríti, hogy külföldre meneküljön. A látszólag demokratikus színezetű ország teljesen a kommunista terror nyomása alá kerül. Mégis megülik a 48-as szabadságharc emlékünnepe. Az oroszok porhintésül másodszor is visszaadják az 1849-ben zsákmányul ejtett honvéd zászlókat. A magyarok a szovjet részvételt szabadság ünnepük megcsúfolásának tekintik. Vorosilov marsall, a mostani orosz államfő megkoszorúzza Kossuth Lajos szobrát és kijelenti: a mai Oroszország nem azonos a cári Oroszországgal, amely kozák lovakkal tiportatta el a magyar szabadságot. Mintegy bizonyítékaul Vorosilov szavainak, a kommunista ÁVÓ a megkínzott Mindszenty kardinális ellen kirakatpert indít, és életfogytiglani börtönrre ítéli. A kommunisták hatalmuk csúcspontján. Rákosi az élen. Államosítások, az életszínvonal süllyed, a világ egykor leggazdagabb és legboldogabb országa nyomorba merül.” In: *Magyarország lángokban*. Archiv gyűjtemény. Gyűjtötte: Vitéz Molnár János Imre. <https://www.youtube.com/watch?v=m7lcMhfOrrk>

³ Jn 15,20.

⁴ Jn 10,11.

⁵ Mészáros István: *Állok Istenért, Egyházért, Hazáért*. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2000. 147.

A Vatikán keleti politikájáról megjelent, kortanú által írt visszaemlékező könyv előszavában ez áll: „Ez az újfajta megoldás a Vatikán keleti politikája (...), bár szándékában egyenes volt, gyakorlati megvalósulásában már nem mondható mindig evangéliumi hűségűnek. (...) Jézus tanította: »az igazság megszabadít titeket« (Jn 8,32.) ezért nem félünk még az egyház sebeit sem feltárni, mert ez is bizonyítja isteni eredetét, hogy emberi gyarlóság és bűn sem tudta tönkretenni. (...) Ez a könyv arról győz meg bennünket – nem vetve követ a tárgyalásos megoldásokra –, hogy a történelem a diplomáciai megoldás helyett az igazi kiállást, a mártíromságot igazolta. Azoknak a tanúknak kell hinnünk, akik üldöztetést, börtönt is viseltek Isten országáért.”⁶ Tehát engedményekkel nem lehet elérni mindazt, ami az Ősegyházban a hitvallók és vértanúk véréből sarjadt: éppen ezért, *nem ez utóbbi a tévút, hanem ez az egyetlen igazolt útja* a kereszténység mindenkori létének és megerősödésének!⁷

Mindszenty-Pehm József már gimnazista korában, majd azt követően szeminaristaként is kitűnt tehetségével. Negyedszázados zalaegerszegi tevékenységével pedig máig maradandót alkotott a város életében.⁸ A veszprémi érsekként eltöltött ideje alatt (mialatt Szálasi Ferenc börtönében is raboskodott), valamint esztergomi érsekként, mint főpap nagy felelősséggel vezette a reá bízottakat. Súlyos börtönévek után – az 1956-os Szabadságharc ideje alatt négy napig volt szabad ember –, majd az amerikai (nagy) követségen való kényszerszertartózkodását követően a nagyhatalmak és a Vatikán egyezkedése következményeként élete hátralevő részét, három és fél esztendőt száműzetésben élt le, bejárva szinte valamennyi világrészt, keresve a magyarokat. Ezek az utak is – amelyek diadalutak voltak – apostoli céllal történtek. Egon Gianone prelátus, a Pázmáneum (Mindszenty bíboros emigrációs lakóhelye) akkori rektora a következőt mondta róla: „Ha viszont a magyar nép gondjairól, szenvedéseiről esett szó, akkor megmozdult benne valami: a keresztény eszmék szerinti magyar embertípus eszménye lázba hozta.”⁹

Jelen összeállítás néhány fontosabb, ehhez a szenvedésekkel övezett, de lelkiileg igen gazdag életúthoz kapcsolódó eseményt, valamint megnyilatkozást mutat be.

Pap és politika

Manapság is sokszor hangoztatott kijelentés, hogy a hivatalos egyház egyáltalán ne foglaljon állást politikához kapcsolódó kérdésekben. Ez legtöbbször egyházellenes oldalról hangzik el: az egyház erkölcsi tekintélye ugyanis akadályozza az Isten- és emberellenes

⁶ Szabó Ferenc SJ: A Vatikán keleti politikája közléről – Az Ostpolitik színes és visszaja. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya – L'Harmattan Kiadó Budapest, 2012. 11-12. Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek ajánlása.

⁷ Mindszenty bíboros a következőképpen vélekedett a kommunista rezsimekkel való tárgyalások lehetőségéről: „Elvileg nem vonom kétségbe ezeknek a kontaktusoknak sem szükségességét, sem hasznosságát. Maga a tény, hogy a kommunista államok elismerik a Szentszéket illetékes tárgyalófélként, pozitíve esik latba. Maga a tudat, hogy a Szentszék figyeli a helyi egyház helyzetét, mérséklőleg hathat az elnyomókra, és serkentőleg a helyi egyházra. Ahhoz sem fér kétség, hogy a Szentszéknek kötelessége keresni minden alkalmat, hogy az elnyomott egyházak sorsát enyhítse. Ha tehát a következőkben kritikai elemzés alá veszem a Szentszék politikáját a kommunista országok felé, azt nem elvi szempontból teszem, hanem az elfogadott elveknek kevésbé megfelelő módon való alkalmazása miatt, mely nemcsak a várt eredményt nem éri el, hanem – indirekte – sokszor káros lehet az egyházra.” In: Adriányi Gábor, A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 125-126.

⁸ Emlékező összeállítás Mindszenty József hercegprímás, esztergomi érsek (1892-1975) születésének 120. évfordulója alkalmából. Pannon Tükör 2012. szeptember-október 17. évfolyam 5. szám, 3-67.

<https://docs.google.com/file/d/0BxLsDeRenmXITmdXbldVU0JVZkE/edit?pli=1>

⁹ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco – München, 1976. 275.

rendszerek gátlást nem ismerő céljai elérésének. Az alábbiakban Mindszenty-Pehm József politikával és politizálással kapcsolatos, ma is teljes mértékben aktuális és iránymutató állásfoglalását olvashatjuk.

Pártpolitika és az ateista mozgalmak

"Magam csak lelkipásztor akartam maradni. A lelkipásztori életben a politikát szükséges rossznak tartottam. De mivel a politika ledöntheti az oltárt és romlásba viheti a halhatatlan lelkeket, - ahogyan az a történelem folyamán annyiszor megtörtént - súlyosan kötelező lelkipásztori feladatnak tekintettem a szavazó polgárok alaposabb tájékozottságát és felvilágosítását még a pártpolitika vonalán is elősegíteni. Az volt a felfogásom, hogy határozott kiállással és a lelkipásztoroktól jövő egyértelmű eligazítással megakadályozhatjuk a vallásellenes - vagy társadalmakat és a közerkölcsöket romboló - mozgalmak hatalomra jutását. A hit meggyengülésének a jele, ha az egyház ateista mozgalmakkal szemben a pártpolitikában semleges álláspontot foglal el és hívei ily módon megtevesztett lelkiismeretére hagyja a döntést."¹⁰

Politika és vallás viszonya

"A politizálás csak abban az esetben volna elválasztható a papi hivatástól, ha a vallás és a politika is különválasztható lenne, vagyis ha a vallás nem volna egyéb elvont elméletnél, égi vagy légi tüneménynél, melynek a földi, gyakorlati élethez semmi köze, és ha a politika ezt az elvont rendszert legalább békében hagyná. A vallás azonban nem pusztán elmélet, hanem élet és valóság, mely erkölcsöt irányít s ezzel együtt nemzetet, családot, egyént, igazságot, jogrendet, gazdaságot, szóval az egész életet. Viszont a politika is erősen beleavatkozik a vallás és vallás külső szervezeteinek dolgaiba, azért szükséges az ellensúlyozás, a vallás viszont-beavatkozása a politikába. Mivel pedig erkölcs és becsület nélkül elvész a jogi és társadalmi rend, megdől a gazdasági rend és a nemzet ereje, a vallás politikájának kell az állam segítségére sietni azáltal, hogy lelket, fegyelmet, stílust vigyen be az emberi tevékenységbe és szavát, befolyását érvényesítse a társadalmi szervezetekben és a törvényhozás házában egyaránt. Pártot csak párttal lehet ellensúlyozni s a nemzeti ügynek nem szentimentális humanizmussal, nem általános frázisokkal, hanem hódoló, odaadó szeretettel való szolgálata mindig gondviselészerűleg kijelöli a papság számára azt a pártot, amelynek programjáért harcolva, a politika fegyvereivel is meg kell védenie hazájának legszentebb érdekeit."¹¹

Politika, II. vatikáni zsinat és totalitárius rendszerek

1974 októberében pedig, emlékiratai megjelenése alkalmából a politizálás vádjára az alábbiakat nyilatkozta: "A vatikáni zsinat is kinyilvánította: az egyház mindig és mindenütt igénybe veheti a jogot, hogy a politikai jelenségek felett is ítéletet mondjon, amikor a személyes szabadságjogok és a lelkek üdve ezt megköveteli."¹² „Bármit mondok is, a

¹⁰ Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 28-29.

¹¹ Mindszenty-Pehm József: Pap és politika. Zala Megyei Újság, 1926. január 31. In: Hóbor József: A keresztényszocializmus, mint eszme és ideológia Pehm (Mindszenty) József zalaegerszegi éve alatt. <http://epa.oszk.hu/00600/00686/00001/pdf/6hobor.pdf>

¹² ZDF Magazin, 1974. október 10. In: Mindszenty-leveleskönyv. Összeállította: Mészáros István. Budapest, 1997. A kiadást gondozta: az Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt. 103.

jelenlegi rezsim azt fogja mondani: ez politika. Ha csak a Tízparancsolatot említem, a rezsim máris találva érzi magát. neki már az is politika, ha azt mondom: Uradat, Istened imádd, és csak neki szolgálj. Ha azt mondom: Ne öl, a rezsim mindjárt magára veszi. Ugyanez a helyzet, ha kimondom, hogy ne lopj! Ez is érinti őket, bár ők nem lopnak, csak »elkonfiskálnak«. Nem mondhatom, hogy ne rágalmazzál, hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen, ne kívánjad se házát, se mezejét, se másféle jószágát. Hitler idejében megkérdeztek egy német püspököt, hogy mi a baj a Harmadik Birodalommal? Ez azt válaszolta: az, hogy ez a rendszer a Tízparancsolat egyetlen pontját sem tiszteli. Ezt mondhatom én is a magyarországi rendszerre.”¹³

A kommunizmus tana és gyümölcsei

Az alábbiakban a Magyarországra 1945-ben idegenből erőszakkal idetelepített bolsevik rendszer két volt potentátorának, Péter Gábornak¹⁴ és Décsi Gyulának a Mindszenty per koncepció voltánál megállapításához tett tanúvallomásait olvashatjuk, Mindszenty bíboros emlékirataiban történt visszaemlékezéseivel párhuzamba állítva. Kádár János – Mindszenty bíboros 1948-as letartóztatása idején kommunista belügyminiszter – nyilatkozta 1949-ben: „Minden eszközzel kell tudni ütni.” Ezt a kommunista elvet Mindszenty hercegprímás Andrassy út 60-ban történt fogva tartásánál is következetesen alkalmazták.¹⁵

Péter Gábor és Décsi Gyula vallomása Mindszenty Józsefről

„Péter Gábornak itt volt a hivatala az Andrassy út 60-ban, ahová most engem is beszállítottak. Szobájában éjszakánként hallgatta a gyötrött emberek jajkiáltásait, nyögését és halálhörgését. Parancsára gumibottal kezelték vallomásuk előtt a vádlottakat, veséiken, legérzékenyebb szerveiken ütlegelték őket, szeget vagy tűt vertek a körmük alá, leégették szemöldöküket, cigarettával, kábító- és izgatószerrel tették idegrendszerüket őrjöngővé, nem engedték aludni őket, amíg végleg összetörve úgy vallottak, amint azt a politikai rendőrség szóról-szóra előírta nekik. A vérszag megtöltötte az egész épületet. Ebbe élményítően keveredett bele a közömbösítésre alkalmazott klórmész és karbol fanyar illata.”¹⁶

Mindszenty József

Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 201.

¹³ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 201.

¹⁴ Személyes információkból értesülve, amikor Péter Gábert a budapesti Kútvölgyi úti Kórházba (volt „Pártkórház”) szállították idegrendszeri gyógykezelésre, állapotából kifolyólag „önmagától mondta fel a történelemleckét”, azaz ismerte be a valóságot, embertelen büntetéseit.

¹⁵ Lásd még jelen írás Endrédy Vendel megkínzásáról szóló részét is.

¹⁶ Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 235.

„A vizsgálat lefolytatásáról nekem részletes ismereteim nem voltak, bár a vizsgálat vezetője, Décsi Gyula szervezetenként közvetlenül hozzám tartozott. (...) A vizsgálati módszerekről sem volt tudomásom, bár néhány esetben eljutottak hozzám olyan hírek, hogy a gyanúsítottakat bántalmazták. Én ezeknek mindig ellene voltam és mindig azt mondtam, hogy az így megszerzett bizonyíték nem használható fel. Azt egyértelműen kijelentem, hogy én soha utasítást nem adtam kényszerítő eszköz alkalmazására.”¹⁷

Péter Gábor tanúvallomása

Mindszenty József perújítási nyomozása kapcsán

„Décsi: Jegyezze meg, hogy itt nálunk a vádlottak nem azt vallják, amit ők akarnak, hanem amit mi akarunk. Intett a fejével és kiadta az utasítást: Tanítsátok meg vallani! Az őrnagy visz be a cellába. (...) gumibotot vesz elő. Legyűr vízszintesen s elkezd ütlegelni. Talpamon kezd és megy mindig feljebb. (...) egymás után méri rám az ütések; bár kimerülten liheg, de nem hagyja abba kínzásomat, hiszen nagy gyönyörűsége lehetett abban, hogy végre elérkezett az óra, amikor Magyarország hercegprímását levetkőztetve botozhatja.”¹⁸

„Újra követelik, írjam alá a jegyzőkönyvet. Megtagadom, s mondom, hogy ami itt előttem van, az nem az én vallomásom. Décsi erre dühödten kiadja a rendelkezést: Vissza vele! A gumibotozás újra kezdődik. Utána megint visszavisznek a kihallgató szobába. Décsi most ordítva követeli a jegyzőkönyv aláírását, s amikor megtagadom, harmadszor vitet vissza a cellámba »külön kezelésre«. Az őrnagy harmadszor gumibotoz meg. A kihallgató szobában Décsi utolsó kísérletet tesz arra, hogy aláírassa velem a hamisított jegyzőkönyvet. Válaszom újra csak az, hogy ha az általam előadottakat veszik be a jegyzőkönyvbe, akkor aláírom, különben nem. Eerre megint tudtomra adják, hogy ezen a helyen nem azt vallják a vádlottak, amit ők akarnak, hanem amit a rendőrség megparancsol nekik. Közben az idő elmúlt. Hajnalodik s úgy látszik, a kihallgatók is kifáradtak. Visszavisznek cellámba.”¹⁹

„Décsi (...) nyomatékkel felszólít, hogy írjam alá a jegyzőkönyvet. Amikor ezt megtagadom, int az őrnagynak. Kezdődhet a botozás. (...) Levetkőztetnek, mint előző éjjel. Az őrnagy leteper, és talpamon kezdve végigveri egész testemet a gumibotokkal. A szomszéd szobákban és folyosón ugyanaz a gúnyos nevetés hallatszik, - úgy, mint előző éjjel – miközben fájdalmamban nyöszörögni kezdek. Amikor az őrnagy távozik, magamra hagynak. Feltápáskodom. Nagy nehezen magamra veszem a testemről lerángatott alsóneműt és a bohóc-ruhát.”²⁰

Mindszenty József

„Egyébként ennek az alosztálynak nagyon jó híre volt, és nagyon szolid, normális alosztály volt, ahol erőszakot nem alkalmaztak. Ismételten azt tudom elmondani, hogy a Mindszenty-per idején ilyen bántalmazások nem voltak, ilyenről nem hallottam. (...) Ugyancsak sohasem hallottam arról, hogy a gyanúsítottakkal szemben a vallomás kicsikarása érdekében gyógyszeres kezelést alkalmaztak volna az ÁVH nyomozói. (...) Meggyőződésem szerint törvénybe ütköző cselekményt nem követtem el, munkámat lelkiismeretemnek

¹⁷ Kanyó András: Igazságtétel – Mindszenty másik arca. Divald Bt., Budapest 2010. 376–377.

¹⁸ Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 240–241.

¹⁹ Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 242.

²⁰ Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 248–249.

megfelelően végeztem. Ennek ellenére több visszaemlékezésben személyemet nagyon elmarasztalóan említik, ezeknek túlnyomó többsége rágalom, hazugság.”²¹

Décsi Gyula tanúvallomása

Mindszenty József perújítási nyomozása kapcsán

„Az igazság mindig igazság marad, ha időlegesen itt-ott zsellér is a szerepe, ha a hangját elveszti is. A hazugság viszont festi, kelletti magát. De a hazugság hazugság marad, ha milliók hirdetik, milliók erőszakolják, és százmilliók veszik is be. Lehet eszményesíteni minden kitűzött célt, de ha rothadt eszközöket használnak hozzá, a megvalósított cél is megrothad. Lehetetlen a célt az eszközök fertőzésétől megóvni (Thibon). A hazugság végül is olyan, mint a bumeráng. Visszavág arra, aki eleresztette.”²²

Mindszenty József beszédéből

Major Kálmán veszprémi spirituális az utolsó szó jogán

Nem csak az esztergomi érseket, hanem a többi egyházmegye vezetőjét, szemináriumi előjáróit is erőszakkal az ellenőrzése alá vonta vagy bebörtönözte az idetelepített bolsevik hatalom, amelynek – az ártó szándékon és tetteken kívül – semmi köze nem volt se a magyarsághoz, se a kereszténységhez. Az alábbiakban Major Kálmán, veszprémi spirituális 1952-ben az utolsó szó jogán elmondott beszédéből olvashatunk részleteket, amelyet a Budapesti Megyei Bíróság előtt, a veszprémi kispapok perében mondott el. Ebben igen bátor hangon leplezi le az ellene és az egyház ellen felhozott vádak teljes valótlanágát.

„Tisztelt Megyei Bíróság! Az én világnézetem legelső és legfőbb képviselőjét, Jézus Krisztust kettőezer évvel ezelőtt bíróság elé állították és ott azzal vádolták, hogy fellázítja a népet és uszít a fennálló jog meg államrendszer ellen. E súlyos vádak hatására még a néptömeg is akkor inkább követelte a többszörös gyilkosnak, Barabásnak a szabadon bocsátását, sem mint Jézus felmentését.

Most én is bíróság előtt állok (...) a krisztusi világnézetet hirdetem elhajlás és megalkuvás nélkül, munkám során is, az élet egész területére vonatkoztatva.

Ennek a világnézetnek a hirdetése közben magától értetődő természetességgel különös tekintettel voltam Rómára, az Apostoli Szentszékre, úgy, mint ahogyan egy becsületes marxista is, gondolom, hogy különös tekintettel van a maga ideológiájának hirdetése közben még innen Magyarországról is, még 1952-ben is, világnézetének központjára, Moszkvára. Azonban a krisztusi világnézetet nem csak egyszerűen hirdettem, hanem olyan meggyőződéssel hirdetem azt, amelyik szerint a krisztusi világnézetten kívül nincs még egy világnézet, amelyik helyesen tudná ma megváltani a ma ezer és százezer problémával küszködő emberiséget. Mert az én felfogásom, meggyőződésem és vallásom szerint ennek a világnak nincs több Megváltója, csak egy, és ez Jézus Krisztus és senki más. Amíg az ÁVH őrizetbe nem vett, addig azt gondoltam, hogy szabad nekem ezt a krisztusi világnézetet hirdetnem ebben az országban, hiszen itt alkotmány biztosította vallásszabadság jár ki minden egyes állampolgárnak. Amíg le nem tartóztattak, azt is gondoltam, hogy ezt a krisztusi világnézetet lehet nekem Róma irányítása és interpretálása szerint terjesztenem, hiszen ebben az országban a magyar püspöki kar és a kormány között létrejött megállapodás értelmében a római katolikus egyháznak is, ismétlem és az ismétlésben egy szót különösképpen hangsúlyozva a római katolikus egyháznak is működési szabadsága van. Azt meg, hogy több kérdésben más feleletet adtam, sokszor homlokegyenest ellenkezőt azzal,

²¹ Kanyó András: Igazságtétel – Mindszenty másik arca. Divald Bt., Budapest 2010. 380.; 385.

²² Mindszenty Okmánytár III. Sajtó alá rendezte: Dr. Vecsey József. München, 1957. 130.

amit Magyarországon a pillanatnyilag államalkotó marxista világnézet ad, az említettek után inkább természetesnek és magától értetődőnek tartottam, tartom és tartani fogom, sem mint államellenesnek. Ezzel csak akkor lennék államellenes, lázító és izgató, ha itt Magyarországon nem szabadna hirdetni a krisztusi világnézetet, mert itt nincs vallásszabadság, ha itt tilos a krisztusi világnézetet Róma irányítása és interpretálása szerint terjeszteni, mert itt nincs működési szabadsága a római katolikus egyháznak. De mivel itt vallásszabadság van, azért amiket Veszprémben a papnövendékeket képző önképzőkörben műveltünk, legfeljebb megengedett kritika, de nem lázítás. Vagy ha a tisztelt bíróság ezeket lázításnak veszi, akkor ezzel implicite azt jelenti ki, hogy Magyarországon nincs vallásszabadság, hogy itt Magyarországon nincs működési szabadsága a római katolikus egyháznak, hogy itt Magyarországon a vallásszabadság csak frázis, a római katolikus egyháznak adott működési szabadság csak mézesmadzag, hogy itt a véleménynyilvánítási és szólásszabadság csak külföld felé pufogatott propagandafrázisok, de nem olyan valóságok, amelyekből az állampolgárnak haszna lehetne. És a Rómához való hűséget is nemcsak én hirdetem, hanem engedtem és jó néven vettem, hogy ezt papnövendékeim is hirdetik önképzőkori munkájuk során, különösen itt, Magyarországon, 1952-ben, amikor a katolikus papok békemozgalmában olyan szervezkedést látunk, amelyik szervezkedésben nem annyira a békén, mint inkább a mozgalmon van a hangsúly, a mozgalmon, amely előbb-utóbb Rómától, a Krisztus rendelte főtől és sziklától fogja őket elszakítani. *Utinam falsus vates sim!* (Bárcsak rossz jós lennék – KG.)

Mi naivul azt hittük, hogy itt Magyarországon 1952-ben csak van annyi joga egy római katolikus magyar papnak, hogyha valaki szemközt köpi, akkor azt a köpetet letörölhesse magáról anélkül, hogy azzal államellenességet követne el. De ha a Magyar Népköztársaság nem szívleli azt, hogy a magyar katolikus papok törölt arccal járjanak az utcán, akkor kijelenthetjük, hogy annak a leköpött képű római katolikus papi arcnak a történelem ítélőszéke előtt sokkal nagyobb becsülete és értéke lesz, mint mások megberetvált és szappannal mosott arcának.

Jézus Krisztus 2000 évvel ezelőtt természetfeletti világnézetet hirdetett itt a földön, s amikor emiatt a bíróság elé állították, ott mégis azzal vádolták, hogy fellázítja a népet és uszítja a fennálló jog és államrendszer ellen. Néró az első század második felében halomszámra végeztette ki a keresztényeket, de nem hivatalosan, nem azért, mert keresztények voltak, hanem azért, mert az volt a vád ellenük: felgyújtották Rómát.

A legelső ügyészégi kihallgatás alkalmával, aminek jegyzőkönyvét nem voltam hajlandó aláírni, azt vágták a fejemhez: amit önök Veszprémben műveltek, az egyházi mezbe bűjtatott reakció volt. Erre a vádra innen felelek: amit meg önök művelnek ellenem és ellenünk, az meg törvényes mezbe bűjtatott egyházüldözés!

De nemcsak nyugodt vagyok, tisztelt bíróság, hanem ugyanakkor örülök is annak, hogy a vádban hasonló voltam az én Mesteremhez. (...) A szenvedések pedig remélem, hogy eddigi elveimet csak még jobban megacélozzák, és ez az elv a következő: (...) soha nem mondani az árnyékot fénynek, sem pedig a fényt árnyéknak; soha és semmiféle körülmények között sem hajtani ezen a földön térdet senkinek sem, csak Jézus Krisztusnak. Köszönöm a bíróság türelmét. Többet szólni nem kívánok.”²³

²³ Ágotha Tivadar: Megalkuvás nélkül. Veszprémi Kispapok az ateista hatalom börtöneiben. Márton Áron Kiadó, 1995. <http://www.ppek.hu/k125.htm>
http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AT_szemin_88.html

A veszprémi egyházmegye múltjából sorozat 21. kötete. Huchthausten Lajos: Bilingérezések. Történetek a veszprémi egyházmegye XX. századi életéből. Balatonkiliti - Veszprém 1995-2009. 143-146.

II. Vaticanum és kommunizmus

A II. Vatikáni Zsinat egyetlen hivatalos dokumentuma sem ítélte el a százmillió áldozatot követelő ateista kommunizmust.²⁴ A Vatikán politikai okokból ezt a rendszert, amely istentelen kommunista, s az egyházat meg akarja semmisíteni, az egyház „megmentése” céljából ezzel a lépésével is gyakorlatilag elismerte. Ha a kommunista rendszer és az egyházüldözés ellen a Nyugat tiltakozik, attól még az üldözés nem szűnik meg, de formailag alábbhagy. Ha viszont bármilyen fórumon erről hallgatás van, akkor az csak olaj az egyház ellenségeitől gyújtott tüzekre. „Tomek (Vince) szorgalmazta, hogy a zsinat ne okozzon a vasfüggöny mögött élő hívekben csalódást azzal, hogy nem ítéli el határozottan a kommunizmust. Ő azon papok elítélését követelte, akik együttműködnek a szocialista rendszerrel.”²⁵

Mindszenty József az amerikai követségről nem mehetett ki Rómába és nem vehetett részt a II. Vatikáni Zsinaton. „Míg ő nem mehetett Rómába, (...) addig XXIII. János pápa 1962. október 9-én három magyar főpapot, akik kimehettek a zsinatra, magánkihallgatáson fogadta. Ez a három személy Hamvas Endre csanádi, Kovács Sándor szombathelyi püspökök és Brezanóczy Pál egri apostoli adminisztrátor volt. Míg a többi magyar püspöknek otthon kellett maradniuk, addig ők állami megbízatással jöttek. Ez így szólt: 1. El kell érni, hogy a II. Vatikáni Zsinat nem ítéli el a kommunizmust. 2. A Mindszenty-ügyet úgy kell elintézni, mint ahogy Josip Slopjij lemergi görög katolikus érsek ügye elintéződött, aki áttelepült Rómába. Hamvas püspök fel is szólalt a zsinaton és arra kérte az atyákat, hogy a »kelet-európai egyházak érdekében« semmiféle nyilatkozatot ne tegyenek a kommunizmusról és a kommunista államformákról.”²⁶

„1962. VIII. 6-i kezdetű az első ülészakot »előkészítő« operatív terv. Ezeket a terveket magas rangú belügyes tisztek állították össze. Előkészítésükhöz osztályokat és alosztályokat, jelentéseket, háttéranyagokat használtak fel. A „Canale” dossziékban bőségesen találni ilyen anyagokat. Ezek döntő többsége a III. osztály alosztályainak saját terméke, de van közöttük

²⁴ „Sajnos, ma a kommunizmus szalonképesebb, mint valaha!” (Szöke János atya észrevétele.)

²⁵ Máté-Tóth András: A II. Vatikáni Zsinat és a magyar elhárítás. 15.

www.arts.u-szeged.hu/vallastudomany/dokumentumok/zsinat-elharitas

²⁶ Mester István római prelátus közlése Adriányi Gáborral 1971-ben. Értesülését Kovács püspöktől kapta. In: Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 35-36.

„A püspök (Hamvas Endre – KG) abban a vitában kért és kapott szót, amely a pápa azon javaslatáról szólt, hogy a zsinat minden emberhez intézze üzenetét. Ezzel kapcsolatban Hamvas kifejtette, hogy szerencsés lenne, ha a zsinat az üldözésről visszafogottan szólna, hogy ne váltson ki ezzel a témával ellenállást.” In: Máté-Tóth András: A II. Vatikáni Zsinat és a magyar elhárítás. 19. (ÁEH XIX–A–21–c 30. doboz 1.22 5. dokumentum)

www.arts.u-szeged.hu/vallastudomany/dokumentumok/zsinat-elharitas

„Következményeiben még végzetesebb lépése volt a Szentszéknek több, a rendszert kiszolgáló beépített ügynököknek a püspöki kinevezése, illetve előléptetése. Köztük a legprominensebb a már többször is említett Brezanóczy Pál volt, 1959 óta az egri érsekség kormányzója. Püspöki kinevezése az 1964-es megállapodásnál úgy jött létre, hogy a kormány kijelentette, nélküle nincs megegyezés. Alapos teológiai képzettsége és intelligenciája ellenére karrierista, gátlástalan törtető volt. »Kékes Pál« fedőnéven 1958 óta beépített ügynök. Botrányos erkölcsi viselkedéséről már volt szó. * Mint a békepapi mozgalom egyik vezetője és Miklós Imrének tegező barátja, nemcsak azt tette lehetővé, hogy a pártállam a legnagyobb mértékben egyházmegyéjét áshatta alá, hanem azt is, hogy a püspöki kar többnyire behódoló, szégyenletes nyilatkozatai 1964 és 1972 között az ő tollából jelenhettek meg.” In: Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 71-72. * „Még szomorúbb volt az a tény, hogy Brezanóczy, akit 1958-ban »hazafias alapon« szerveztek be, egy széles papi körben közismert intim viszonyt folytatott egy házasság nővel.” – Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 53.

szép számmal más belügyminisztériumi anyag is, továbbá a »testvér-országok« szerveitől kapott tájékoztatások. Ezek alapján úgy értékelhetjük, hogy az elhárítás szemléletét és terveit az operatív tervek tükrözik a legkoncentráltabban. Az első ülészakkkal kapcsolatos operatív terv két hónappal a zsinat megnyitása előtt többek között javasolta egy »jóindulatúan« figyelmeztető levél elkészítését és Mester Istvánhoz, a Pápai Magyar Intézetbe való kijuttatását. A levél elővételezi, hogy amennyiben a zsinat a rendszer számára »barátságatlan magatartást« tanúsítana, akkor a magyar kormány »foglalkozni kíván egyes papi szemináriumok, vagy egyházi középiskolák helyzetével, annak szükségességének kérdésével.«²⁷

„Az első ülészakidején a Vatikán új keleti politikájának első jele a Hruscsov-beszéd értékelése. 1962. december 12-én Hruscsov beszédet tartott, amelyben elemezte a Karib tenger eseményeit. Ezt a beszédet Cicognani kardinális, vatikáni helyettes államtitkár és helyettese monsignore Del Aqua – mindketten XXIII. János pápa liberális politikájának hívei – nagyon pozitívan értékelték. Kijelentették, hogy Hruscsov nagy bölcsességről és humanizmusról tett tanúbizonyságot, amellyel megoldotta az amerikaiak által okozott kubai válságot, s ezzel megteremtette a békét. XXIII János pápa őszintén kívánja, hogy a Vatikán kapcsolatokat létesítsen a Szovjetunióval és a szocialista országokkal, abból a célból, hogy megteremtse a normális előfeltételeket a katolikus egyházak működéséhez ezekben az országokban. Nehézségnek látták az említettek, hogy Lengyelországban és Magyarországon nagy ellentétek vannak a kormány és a katolikus egyház között. A zsinaton ugyanakkor több küldött is kifejezte azt a véleményét, hogy »tekintet nélkül arra, hogy a szocialista országokban korlátozva van a katolikus egyház tevékenysége, mégis meg lehet találni a katolikus tanok hirdetésének megfelelő formáit.«²⁸

A kommunisták által kivégzett milliókról, az üldözött egyházzal a zsinaton így egy szó sem esett! Az egyháztörténelemben negatív unikumnak számít az, hogy az egyházat az ellenségei belülről, annak saját püspökeivel próbálták tönkretenni – sok esetben maguk a püspökök végezték el az egyházüldözőkre szabott munkákat. „Az Egyházügyi Hivatal mellett az államvédelmi hatóság egyházi külön-osztálya a belügyminisztérium keretén belül az egyházak életében a legfontosabb szerepet játszotta. (...) Ennek a szervezetnek valamennyi hivatalnoka az államvédelmi hatóság tisztje volt, polgári ruhát viseltek és fel voltak hatalmazva házkutatási, motozási és letartóztatási joggal. Mindnek fedőneve volt, ügynökökkel, besúgókkal dolgoztak. Joguk mindenre és mindenre kiterjedt. Ez a hivatal természetesen az Egyházügyi Hivatallal együttműködött. De fölötté állt, és az Egyházügyi Hivatalnak kötelessége volt őket mindenről tájékoztatni. Az egyházat eszerint nem csak tagjaikban és funkcióikban ellenőrizték, hanem jóformán egy egész rendőrségi és egy rafináltan kiépített besúgó- és ügynökrendszer is elnyomta. Rafináltan kiagyalt számtalan előírás, intézkedés, a besúgók, beépített ügynökök sora gondoskodott arról, hogy az állami mindenhatóság az egyházi élet legkisebb szögletében is jelen legyen. Az egyház gúzsbakötése tökéletes volt. És mit tett ez ellen Casaroli? Semmit. Az agrément (1964. szeptember 15 – KG) bebetonozta ezeket az állapotokat. A békepapi mozgalmat, amely az egyházat megosztotta és belülről emésztette, az egyezés nem számolta föl. Igaz, a pártállam nem támogatta a békepapi mozgalmat olyan mértékben, mint azelőtt, de erre már nem is volt szüksége, mivel az Egyházügyi Hivatal és az államvédelem minden egyházi helyen elegendő kollaboránssal rendelkezett, akik szabadon vagy kényszerítve a hatóságok kívánságának

²⁷ Máté-Tóth András: A II. Vatikáni Zsinat és a magyar elhárítás. 16.

www.arts.u-szeged.hu/vallastudomany/dokumentumok/zsinat-elharitas

²⁸ Máté-Tóth András: A II. Vatikáni Zsinat és a magyar elhárítás. 18-19.

www.arts.u-szeged.hu/vallastudomany/dokumentumok/zsinat-elharitas

készségesen engedelmeskedtek. A békepapi mozgalomról Casaroli a magyar egyházzal kapcsolatban, emlékirataiban még csak említést sem tesz.”²⁹

„A Kádár-korszak utolsó éveit mindazonáltal már az erőviszonyok megváltozására és az Egyház nagyobb mozgásszabadságára utalnak. De mindezek a pozitív jelek (...) a magyar katolicizmuson belül nem tudták elfeledtetni, hogy a katolikus Egyház talajt veszített a társadalomban, és egyre gyorsabban, erőteljesebben zsugorodott. Úton volt afelé, hogy az egykor imponáló nagyságából kisegyházzá váljék. A Kádár-korszak végén el is érkezett ide.”³⁰

Információs jelentések Rómából

Az alábbiakban az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található Információs jelentésekből olvashatunk néhány részletet, amelyek rávilágítanak a vatikáni, az 1970-es években a keleti politikával, valamint Mindszenty bíboros ügyével kapcsolatosan kialakított véleményekre és állásfoglalásokra.³¹

„XXIII. János elve (amit a *Pacem in terris* enciklikában kimondott), hogy megkülönböztette egymástól az ideológiát és a mozgalmat. A mozgalom és a benne részt vevő emberek változnak. Mond egy példát (Casaroli – KG): a liberalizmus egy időben úgy állt szemben az egyházzal, mint ma a marxizmus, míg az egyház szemében liberalista egyet jelentett a bűnnel. Idővel ezek a polgári liberális mozgalmak átalakultak, szemléletük is változott. Ő személy szerint – szellemtörténészként (ez szenvedélye ugyanis) meg van győződve arról, hogy ugyanez a sors vár a marxizmusra is. Befut egy történelmi pályát és lassan átalakul. Természetes, hiszen minden, ami létezik, fejlődik, átalakul. (»Ezt ugyan mondhatta volna egy marxista is« – jegyezte meg szellemesen.) A társadalmi valóság visszahat az eszmére és fokról-fokra módosítja. Erre alapítja ő és az egyház optimizmusát. Történelmileg ez lehet akár egy évszázados időszak is, nem máról holnapra bekövetkező fordulatról van szó. De neki és az egyház vezetésének az a kötelessége, hogy ilyen történelmi távlatban szemlélje a dolgokat, így közelítse meg a kérdéseket.”³²

„A hitet politikára fordítani – ez nem megy. De bizonyos értékek, tehát katolikus eszmei értékek jegyében állást foglalni, és olyan döntéseket javasolni a politika szakembereinek, ami mindenki számára elfogadható – ez igen. (...) ez az ideálisnak tartott állapot nincs meg a valóságban. Annak a politikacsinálásnak, hogy Piccoli vagy Andreotti telefonál a Vatikánba, mit csináljon az abortusz-kérdésben a parlamentben, lejárt az ideje, abszurdum.”³³

„Érthető, hogy sokan teszik fel mostanában a kérdést: változni fog-e a Vatikán politikája a szocialista országok irányába, nem lesz-e megmerevedés. Biztos, hogy nem lesz változás, a

²⁹ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 62-64.

³⁰ Adriányi Gábor: A Katolikus Egyház története a 20. században Kelet-, Közép-kelet és Dél-Európában. Kairosz Kiadó, 2005. 197-198.

³¹ Az értékes szakmai konzultációkért, valamint a dokumentumok előkészítéséért és rendelkezésre bocsátásáért köszönetet mondok *Vörös Gézának*, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára levéltárosának.

³² Információs Hivatal 1976. ÁBLT 1.11.4. E-II/2a/76 Információs jelentés, Róma, 1976. január 20. 1/25/4/76. sz. jelentés melléklete 30. Tárgy: Casaroli (jelentést adta: „Nemere”). Casaroli érsek a Vatikán külpolitikájáról – a római külföldi tudósítók klubjában folytatott beszélgetésből. (Az *Információs jelentések* a magyarországi hírszerzés által keletkeztetett anyagok.)

³³ Információs Hivatal 1976. ÁBLT 1.11.4. E-II/2/76 Információs jelentés, Róma, 1976. május 5. 5/34/4/76. sz. jelentés 1. sz. melléklet 2-3. Tárgy: *Sorge/Civiltà Cattolica* (jelentést adta: „Nemere”).

Padre Sorge, a jezsuita *Civiltà Cattolica* folyóirat főszerkesztője, a pápa egyik legbefolyásosabb tanácsadója (jelentésből idézve – KG) a *Stampa Esterában* (Külföldi Sajtóosztály) járt és másfél órás kótetlen beszélgetést folytatott az őt meghívó, jelenlevő újságírókkal.

Vatikán továbbra is a megegyezést keresi, a kapcsolatokat, a tárgyalásokat szorgalmazza. Az elmúlt év második felétől valóban tapasztalható a Vatikán és az olasz püspöki kar részéről egy keményebb és elhatároló magatartás a marxistákkal szemben, de ezt elsősorban az olasz belpolitikai helyzet váltotta ki. A püspöki kar ismert nyilatkozata, a pápa beszédei az olaszoknak szóltak, nem a szocialista országoknak. Vegye figyelembe, hogy itt olyan helyzet alakult ki, hogy ismert és tekintélyes katolikusok elfogadták, hogy az OKP (Olasz Kommunista Párt – KG) listáján induljanak. Az egyházon belül is sok olyan jelenség van, amelyek valóban aggaszthatják a pápát. Tehát ezeket a marxisták elleni megnyilatkozásokat úgy kell felfogni, ahogy nem régen, a szocialista országok és a Vatikán kapcsolatáról néhányukkal beszélgetve Casaroli viccesen mondta /kérem, ön se szó szerint értse!/: »Ha tudomásul kell vennem, hogy egy adott koncentrációs tábor erős őrség véd és azt nem lehet felszámolni, akkor nincs más lehetőségem, mint tárgyalni a táborparancsnokkal a táborlakók életkörülményeinek megjavítása, minél elviselhetőbbé tétele céljából. Az ilyen tárgyalás csak úgy vezet eredményre, ha a partner álláspontját és érdekeit is tiszteletben tartjuk. Én tiszteletben is tartom, keresem a megegyezés lehetőségeit, egyes országokkal szép eredményeket is elértünk, de mindez nem jelenti azt, hogy ne kövessünk el mindent (annak érdekében – KG), hogy ne legyenek újabb lágerek.« Casaroli is rögtön hozzátette, hogy hála istennek, a szocialista országok nagy részét nem kell a katolikusok lágerének tekinteni. Vagyis, ahol nem a marxisták vannak hatalmon, ott a Vatikán minden erejét latba veti, hogy ne is kerüljenek hatalomra, de a szocialista országok létének és erejének realitását tudomásul veszik és ezért nincs is lehetőség más útra, mint amit az elmúlt évtizedben jártak. A Vatikán kelet-politikájában semmi változás nem lesz és ez nem csak Casarolinak, az álláspontja, hanem más jelentős vatikáni személyiségeknek is.»³⁴

„A közelmúltban, Rómában az olasz püspöki konferencia által előkészített és szervezett kongresszust, mint az egyház átgondolt politikájának részét értékeli. Az ott elhangzott néhány, az Egyház számára talán kellemetlen felszólalás ellenére az értekezés ismét bebizonyította, hogy az egyház képes a dialógusra, a maga sajátos értelmezésében. Céljuk ugyanis az, hogy a tömegek elé menjenek bizonyos szociális kérdésekben, ezzel kifogva a szelet a baloldali pártok vitorlájából. Röviden: az egyház úgy veszi fel a harcot az ateista, baloldali erőkkel, hogy magáévá teszi azok valóban igazságos követeléseit, de elutasítja ezeknek a pártoknak eszméit és végső célkitűzéseit.»³⁵

„Az egyházon belül komoly súlyt képeznek azok az erők, amelyek a Vatikán keleti politikáját elhibázottnak, stratégiailag és taktikailag hibásnak tartják. Szerintük a Vatikán túl sokat adott, cserébe viszont alig kapott valamit. Ezek az erők az új pápa megválasztása után erősebben fogják követelni a keleti politika módosítását. Egy konkrét példát véve, elítélik azt a módot, ahogyan a Vatikán feláldozta a nyugati egyházi körökben nagyra becsült Mindszenty bíborost.»³⁶

³⁴ Információs Hivatal 1976. ÁBLT 1.11.4. E-II/2a/76 Információs jelentés, Róma, 1976. július 6. 7/11/4/76. sz. jelentés 2. sz. melléklet 203. Tárgy: A Vatikán keleti politikája.

³⁵ Információs Hivatal 1976. ÁBLT 1.11.4. E-I/1/76 Információs jelentés, Róma, 1976. november 29. 11/25/4/76. sz. jelentés 5. sz. melléklet 61. Tárgy: Római katolikus kongresszus.

³⁶ Információs Hivatal 1976. ÁBLT 1.11.4. E-I/1/76 Információs jelentés, Róma, 1976. december 16. 11/26/4/76. sz. jelentés 1. sz. melléklet 63. Tárgy: A Vatikáni Kúria belső problémái.

Levelek az amerikai követségről

Mindszenty bíborosnak a budapesti amerikai (nagy)követségen való tartózkodása ideje alatti levelezései a megadott forrásokban javarészt publikálásra kerültek.³⁷ A bíboros – a menekült státuszára vonatkozó szabályok miatt – csak nagyon korlátozottan folytathatott levelezést a külvilággal. A Vatikánnal saját ügyében történő levelezése megengedett volt, azonban az Egyesült Államok képviselőinek és elnökeinek küldött leveleknek legtöbbször csak érkeztetéséről kapott visszajelzéseket. Ezekben a levelekben a bíboros – értesülve a számára rendelkezésre álló forrásokból és hírekből a külvilág eseményeiről – élénken reagált a magyar- és nemzetközi eseményekre. Tudta, hogy ez – bár ő teljességgel akadályoztatva volt a magyar egyház vezetésében – számára változatlanul nagy felelősség; levelei, felhívásai, tiltakozásai sok szempontot adhattak az amerikaiaknak a szovjetekkel és más kommunista országokkal történt tárgyalásokhoz.

1971. szeptember 28-án, hosszas tárgyalásokat követően, a bíboros kényszerűségből elhagyta az amerikai nagykövetséget és élete hátralevő részét külföldi száműzetésben élte le. Az amerikai (nagy)követségen eltöltött 15 esztendeje alatt élelmezési és orvosi ellátásának költségeit az amerikai püspökök finanszírozták.³⁸

Közép-Kelet Európa gyarmati függéséről

„Ma semmi sem fontosabb (és talán még nem késő) az emberiség számára, mint az, hogy vezetői és a vezetettek megtanulják, mi a bolsevizmus úgy, ahogy mi, szegény, nyomorult

³⁷ Somorjai Ádám OSB, Zinner Tibor: Majd' halálra ítélve. Dokumentumok Mindszenty József élettörténetéhez. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. 2008.

Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor: Szeizmográf a Szabadság téren. Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956–1971. Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet Budapest, 2010.

Somorjai Ádám: Ami az emlékiratokból kimaradt - VI. Pál és Mindszenty József 1971-1975. Bencés Kiadó Pannonhalma, 2008.

Magyar Egyháztörténeti Enciklopédiai Munkaközösség (METEM) kiadványai:

Somorjai Ádám: Sancta Sedes Apostolica et Cardinális Ioseph Mindszenty, II. Documenta 1956-1963. Az Apostoli Szentszék és Mindszenty József kapcsolattartása, II. Budapest, 2009.

Somorjai Ádám: Sancta Sedes Apostolica et Cardinalis Ioseph Mindszenty, III/1. Documenta 1963-1966. Budapest, 2010.

Somorjai Ádám: Sancta Sedes Apostolica et Cardinalis Ioseph Mindszenty, III/2. Documenta 1967-1971. Budapest, 2012.

Somorjai Ádám: Mindszenty bíboros követségi levelei az Egyesült Államok Elnökeihez 1956–1971. Budapest, 2011.

„His Eminence Files” American Embassy, Budapest Mindszenty Bíboros az Amerikai Nagykövetségen Budapest, 2008. 2. átdolgozott kiadás 2012.

The Cardinal Mindszenty Documents in American Archives
A Repertory of the six Budapest Mindszenty Boxes

Mindszenty bíboros budapesti amerikai követségi tartózkodásának dokumentumai

Repertórium. Edited by Ádám Somorjai, OSB. Főapátsági Levéltár Pannonhalma, 2012.

³⁸ *Mindszenty Aid. PHILADELPHIA – John Cardinal Krol, Archbishop of Philadelphia and president of the National Conference of Catholic Bishops, disclosed that American bishops paid for the cost of food and medical care for Hungary's Jozsef Cardinal Mindszenty during the latter's 15-year "exile" in the U.S. embassy in Budapest. Cardinal Mindszenty took refuge in the embassy following the unsuccessful Hungarian revolution in 1956. A fenti angol nyelvű nyilatkozat a Washington Post 1974. május 24-i számában jelent meg. In: MOL KÜM/TÜK XIX-J-1-j Vatikán 1974. 160-28 tétel 113. doboz 00759/16 1974. július 3. Tárgy: Mindszenty bíboros amerikai útja.*

csatlósai testünkön és lelkünkön tapasztaljuk. Ez a nagy tanúság felérhet hatásában a Függetlenségi Nyilatkozattal. (...) A kommunizmus reménytelen nihilizmus.”³⁹

„Hadd mutassak rá, hogy Közép-Európa ügye elsősorban nem politikai ügy, hanem inkább komoly, felelős és teljes mértékben erkölcsi, természeti jog kérdése. A jelenlegi helyzet elismerése éppen az amerikai államférfiak szótárában felbukkant fogalmak szentesítését jelentené: a szervezett gyilkosságát, a vég nélküli deportálásokét, a zsúfolt börtönökét, a növekvő kényszermunkatáborokét, az intézményesített rablását, a hazugságét, az emberi jogok semmibe vételét, értékes társadalmi osztályok megsemmisítését, a vallás kiirtását. Nem kérdés, hogy az Egyesült Államok 200 év alatt megalapozott erkölcsi hírneve ezen a morális, természeti jogokat illető kérdésen áll vagy bukik. Annál is inkább, mert az I. világháborút követő Tizennégy ponton alapuló béke, valamint a II. világháborús Atlanti Chartán alapuló béke kiigazításra szorul, ha Közép-Európa egyes népeire egyforma erkölcsi mércével tekintünk – ahogy azt tennünk kell. Figyelemre méltó újfajta közvélemény van kialakulóban: Közép-Európát egyszerűen el lehet adni, léte nem oszt, nem szoroz. Közép-Európa jobb sorsra érdemes népei viszont kétségbeesetten figyelik ezt a fejleményt. Minden komolytalanságot és kétségbeesést félre téve az erkölcsös álláspont csak a következő lehet: a tévedés következményeinek megjelenése után nem az elhatárolódás vagy a taktikai visszavonulás a helyes megoldás, s ezáltal a lerombolt területek átengedése egy még rosszabb sorsnak, hanem a helyben maradás és a hibák helyrehozása. Nem az elvek hangoztatása, hanem komoly törekvések a célok elérése és a hibák kijavítása felé. A bejelentett elvekkel ellentétben mindenütt ugyanaz a helyzet van kialakulóban: embereket tüntetnek el kérdezés nélkül, pedig Berlinben, Poznanban, és Budapesten nem hagytak kétséget afelől, hogy nem akarnak mást, mint amit a Nyugat ismételten megígért és követelt számukra. Lelkiismeretem követelésére írom ezt a levelet. Kilenc-tíz közép-európai ország vezetőit ölte már meg a hatalom várományosa a függetlenség kezdete óta. Ha az Egyesült Államok szívessége folytán én maradok az utolsó mohikán, utolsó evilági célom kell, hogy legyen, hogy segítségért kiáltsak a közép-európai államok érdekében. Ha a szovjet proletárdiktatúra utánunk nyúl, nem marad kiút, nem segít a felelősséget megkerülő, ingatag baráti érzés.”⁴⁰

Levelek a Szent Korona ügyében

Mindszenty bíboros 1964. augusztus 24-én kelt levele Johnson Elnökhöz a Szentkorona ügyében⁴¹

Budapest, Magyarország, 1964. augusztus 24.

Uram!

Az újsághírek szerint tárgyalások fognak kezdődni az Egyesült Államok és a Kádár-rendszer között. Attól tartok, a Szentkorona lesz az egyik követelés.

A Szentkorona, amennyire tudom, az Egyesült Államok hadserege kezében van Németországban. A második világháború után az új rendszer egyszer már visszakövetelte. A

³⁹ Mindszenty bíboros levele Eisenhower elnökhöz Budapest, 1960. június 23. Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor: Szeizmográf a Szabadság téren. Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956–1971. Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet Budapest, 2010. 95.

⁴⁰ Mindszenty bíboros levele Eisenhower elnökhöz Budapest, 1959. október 1. Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor: Szeizmográf a Szabadság téren. Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956–1971. Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet Budapest, 2010. 66.

⁴¹ http://www.magyarzemle.hu/cikk/20120719_mindszenty_biboros_hercegprimas_levelei_johnson_elnokhoz

Vatikán és Spellman bíboros előterjesztette kérésemet, hogy ne adják vissza a szent koronát a vörösöknek. Így is történt, Truman elnök még a gondolatot is élesen elutasította.

Ez a kérdés volt életfogytiglani ítéletem egyik oka és ürügye. Ha szükség lenne rá, a szent koronáért és annak kimondhatatlan szellemi jelentőségéért újra börtönbe mennék.

Ma is nagy a veszély. Bizalommal kérem Elnök Urat, mentse meg a koronát.

A szent koronát az új magyar kereszténység kapta Szilveszter pápától 1001-ben Szent István, az első magyar király számára. Csaknem ezer éven át minden magyar királyt ezzel koronáztak meg. Ez hazánk és kereszténységünk ősi mivoltának pecsétje, a világon egyedülálló keresztény és alkotmányos szimbólum. A magyar integritás megtestesítője a két igazságtalan békeszerződés után, amelyek tönkrezúzták a legtökéletesebb történeti, geológiai, gazdasági és kulturális egységet, a magyarok abszolút többségét ebben az országban a magyarok és az elszakított nemzetiségek óriási kárára és boldogtalanságára, akik bár kisebbségben voltak, az „anyaországok” parlamentjeiben mégis azt vallották, hogy Magyarországon jobb volt (Radic, Trumbic, Hlinka, Juriga, Maniu, Slavici stb.).

A Szentkorona nem lehet az ateista bolsevikok tulajdona. Nem történhet meg, hogy a Szentkorona a szovjetek vagy a csehek, románok, szerbek kezébe kerüljön, feldarabolják vagy eladják egy aukción, és az árát szétosszák. Ugyanígy nem kerülhet a magyar bolsevikok kezei közé sem. Ez példátlan botrány lenne.

A Vatikán is kifejezte érdeklődését ebben az ügyben, de nem ismeri az újabb veszélyt. Úgyhogy a nevében is kérem Elnök Urat.

Mr. Rusk legutóbb kijelentette, az Egyesült Államok külpolitikája 1945 óta változatlan. Mi, magyarok azt kérjük, hogy ez nyilvánuljon meg a hadsereg és Truman elnök példája nyomán a szent koronával kapcsolatban is.

Kérésemet megismételve maradok tisztelettel:

+*Mindszenty József bíboros* [s. k.]

esztergomi érsek, Magyarország prímása

Mindszenty bíboros 1966. augusztus 26-én kelt levele Johnson Elnökhöz a Szentkorona ügyében⁴²

Erről a leveléről a bíboros három nappal később a következő naplóbejegyzést készítette: „Elküldtem a levelet az elnöknek: köszönet a Szentkorona, a szt. palást megmentéséért. A koronázási palást felülvizsgálatát kérem. A nagy értékek megmentve, de mentsék meg ezek jogos tulajdonosát, a nemzetet is, Közép-Európával. A történt hiba nyilvánvaló. A status quo II. alaptalan álom.”

Budapest, Magyarország, 1966. augusztus 26.

Az Elnöknek Fehér Ház Washington, D.C.

Uram!

Huszonegy éve aggaszt Magyarország szent kincseinek, Szent István koronájának, a koronázási palásznak stb. a sorsa, legyen bár Esztergomban, a kommunisták börtönében vagy az amerikai követség menedékében. Kezdetől az a félelmem, hogy elpusztulnak, ha a rendszer megszerzi őket. Talán szétszedik és eladják őket valami anyagi haszonért. Vagy

⁴² http://www.magyszemle.hu/cikk/20120719_mindszenty_biboros_hercegprimas_levelei_johnson_elnokhoz

szétosztják az ezeréves magyar nemzet utódállamai között, vagy elkobozza őket a Szovjetunió, hogy kiállítsa az Ermitázsban, esetleg pénzzé teszik őket, hogy enyhítsenek a krónikus gabonahiányon.

Az Ön ügyvivője, Mr. O'Shaughnessy biztosított engem, hogy nemcsak a Szentkorona, hanem a koronázási palást is az Egyesült Államok kezében van letétben a magyar nép számára, egy tökéletesen biztonságos helyen. Ez az információ szinte teljesen elűzte félelmeimet.

Hála Istennek, hogy az Egyesült Államok elnökeinek a szent és történelmi kincsek iránt tanúsított nagylelkű gondossága és figyelme meghiúsította a kommunisták ellentétes szándékait. Az Egyesült Államok nem fogja kiadni azokat sem a szomszédos államoknak, sem a Kremlnek.

Mégis maradt bennem egy kisebb aggodalom a koronázó palástot illetően. A láthatóan gondos tárolás ellenére nagy jelentőségű művek estek áldozatául az évek folyamán az idő vasfogának. Tisztelettel kérem, Elnök Úr, hogy a palástot és annak tárolási helyét vizsgálja meg egy múzeumi kurátor, aki ért a kényes, régi textíliákhoz, hogy meggyőződjön például arról, nem jelentek-e meg rajta foltok vagy szennyeződések, vagy hogy nem lenne-e tanácsos másutt vagy másképp tárolni. Nem azért kérem ezt, mert kételkedem a palást őrzőinek gondosságában, hanem pusztán az ezeréves textília iránti mély aggodalmam okán.

Ezeket a kincseket tehát megőrzi jogos tulajdonosuk, a magyar nép számára. A nép azonban nem menekült meg. Felbátorodva az Ön koronázási jelvényeink iránti nemes gondoskodásától arra kérem, kísérelje meg megmenteni tulajdonosaikat is!

A szerencsétlen Közép-Európában élünk, amely egy 174 millió lélek által lakott, csaknem háromnegyed millió négyzetmérföldnyi terület, ahol a szabadságot eltörölték. Megváltásunk és megszabadulásunk abból fakadna, ha Ön elutasítaná a status quót, a magyarok és Közép-Európa halálát. Hogy érzékeltessem, ez mit jelent, idézek két jeles amerikai államférfit.

1.) Az elhunyt amerikai ENSZ-nagykövet, Adlai Stevenson jelentette ki a következőket 1965 májusában feleletül a szovjet küldött által az Egyesült Államok ellen intézett éles támadásra: „A Szovjetunió bekebelezett 264.000 négyzetmérföldet és 24 millió lelket (...) szegyenletes módon hátba támadta Lengyelországot (Hitlerrel egyetértésben), lerohanta a balti államokat, elfoglalta Kelet-Európát, és gyalázatosan eltiporta a magyar forradalmat... Ezekről eddig nem beszéltünk.”

Közép-Európa észrevette ezt a hallgatást, de a fenti hivatalos kijelentést is, amint megfogalmazódott.

Ez a Közép-Európa, amely a 14. században a lengyel–magyar perszonálunió keretében Európa második nagyhatalma volt, most mélyen az afrikai és ázsiai népek szintje alá süllyedt, aminek az oka egy nagy illúzió. Eszerint Közép-Európa a Szovjetunióhoz tartozna az adományozó és Sztálin közötti jobb viszony érdekében, hogy valódi és tartós barátság alakuljon ki közöttük. Sztálin ettől majd világszerte jobban fogja támogatni az adományozót a rend fenntartásában. Máskülönben saját lelkiismerete megnyugtatóra jelentette ki, hogy „10–20 év múlva Közép-Európa jól fog élni Sztálinnal és az oroszokkal”. (Gannon: *The Cardinal Spellman Story*, 224.)

Két évtized telt már el azóta és a Szovjetunió nem segít rendbe tenni a világ bajait – nem is ez a célja, hanem még tetézi is azokat felnőtt fiával, Kínával együtt.

Közép-Európa nem szokott hozzá Sztálinhoz és az oroszokhoz (Berlin, Poznan, Budapest). Saját nevelésének eminens tanulója sem szokott hozzá Sztálinhoz az eltelt három évtized alatt. Semmi jele annak, hogy békésen elhelyezkedtek volna a Szovjetunió és Közép-Európa között.

A status quo nemcsak az említett Stevenson-nyilatkozatban jelent meg, hanem korábban is, a bécsi találkozó során, és nem is Hruscsov provokálta. Az erkölcsi alap erre nem nagyobb, mint az első adományozás idején, de van egy különbség: a jelenlegi status quo és a

békés egymás mellett élés szerint állítólag az utódállamok is kapnak némi javakat, nemcsak a Kreml. Am ez csak a másik nagy álmom. A rendszer kapja, nem a nép. A rendszer megerősödik, a nép viszont a nagyarányú abortusz és a védekezés miatt elpusztul, miközben a Szovjetunió odahaza 15 milliós népességgyarapodásra számít 1970-ben. A családi élet, mondhatni, összeomlott. Nincsenek anyák, csak állami rabszolgák. Az ifjúság nem kommunista, a pusztítás mégis maradéktalanul sikeres. Dühöng a harcos ateizmus. Budapesten a vallásoktatás csak két évvel ezelőtt 1,9%-ra esett vissza a korábbi 100%-ról.

Kádár becsapta a Vatikánt. A nyomorult magyar „katolikus” sajtó úgy támadja Wyszynski bíborost, akár a lengyel párt sajtó, egy olyan helyzetben, amikor Gomulka megtagadja a pápától, hogy az ezeréves jubileum alkalmából az országba lépjen, a prímástól pedig, hogy külföldre utazzon. A nemzeti kegykép nem utazhatja körbe az országot papokból és hívekből álló kísérettel, csak a rendőrség kezelésében. Lengyelország azonban még ezzel együtt is a legelviselhetőbb. Irigyelelnünk kell Lengyelországot, Kádár ugyanis a határról küldte volna vissza a pápát, a prímást letartóztatták volna, a szentképet pedig elkoboznák. A románok pedig még a „puha” Kádáron is tútesznek sutaságban.

2.) Inkább a Dél-Vietnam iránti gondoskodást és erőfeszítéseket kellene kérnünk a Stevenson-féle álláspont helyett a Roosevelt-émlékműnél elhangzott Harriman-nyilatkozat szellemében: [...] Jalta „biztosította a szabad választásokat és a szabad, független életet Közép-Európa államai számára az általuk szabadon választott kormányok irányítása alatt. Annak, hogy ez most nem így van, Sztálin hitszegése az oka.” Reméljük, hogy ez a nyilatkozat nemcsak a Roosevelttel családnak, hanem a 174 millió áldozatnak is szól.

Az Egyesült Államok történetében a lengyel Kosciuszko és Pulaski, valamint a magyar Kovács ezredes és Teller [Ede] dicsőséges szerepet játszott. Ezekért az érdemekért az Egyesült Államoknak, mint immár nagyhatalomnak a maga nagyszerű elveinek megfelelően viszonzást kellene nyújtania. Buda várában évszázadokig együtt volt a Szent Jobb, a korona és a koronázási palást. Az ezeréves nemzet évente körmenetet rendezett augusztus 20-án a fővárosban. Ennek lehetőségét kérjük újra Istentől és Elnök Úrtól.

Megismételve hálámat és kérésemet maradok őszinte tisztelettel

+Mindszenty József bíboros [s. k.]

esztergomi érsek, Magyarország primása

Détente és keleti politika

A vatikáni keleti politika kivitelezői már XI. Pius pápa 1937-ben kiadott, éleslátó és lényegre törő enciklikájából (Divini Redemptoris) meg kellett ismerjék az 1917-ben világalomra törő ateista kommunizmust. Az igen nagy alaposággal megszerkesztett pápai körlevél felhívja a figyelmet ennek a rendszernek alku nélküli elutasítására. „Vigyázzatok — Tisztelendő Testvérek —, hogy a hívők meg ne csalódjanak. A kommunizmus maga rossz. Semmiféle téren nem szabad vele közreműködni, ha a keresztény kultúrát megmenteni akarjuk. Éppen az elámítottak lesznek a kommunizmus első áldozata, miután azt saját országukban uralomra segítették. Minél ősbibb és magasabb valamely ország keresztény kultúrája, amelybe a kommunizmus beférközni tud, annál szörnyűbb pusztításban tombolja ki magát az istentelenek gyűlölete.”⁴³

⁴³ Divini Redemptoris XI. Pius pápa 1937. március 19.
[http://szit.katolikus.hu/feltoltes/Divini%20Redemptoris\(1\).pdf](http://szit.katolikus.hu/feltoltes/Divini%20Redemptoris(1).pdf)

A vatikáni keleti politika és a vele járó „enyhülés” (détente) Domenico Tardini bíboros államtitkár halálával (1961) vette kezdetét. Ő a XXIII. János pápát (XII. Pius 1958-as halálát követően) megválasztó konklávét által kívánt konzervatív bíboros-államtitkár volt (aki a kommunistákkal-szocialistákkal szemben XII. Pius irányvonalát képviselte). XXIII. János ezzel „szabad kezet kapott és államtitkárának kinevezte 79 éves barátját, Amleto Cicognani bíborost, aki teljesen az ő rendelkezésére állt.”⁴⁴

Adriányi Gábor professzor az Egyháztörténet kézikönyve című munkájában erről a következőképpen ír: „XII. Pius pápa halála után a bíborosok többsége azon a véleményen volt, hogy az elhunyt pápa szigorú, autokratikus rendszerét fel kell lazítani és az időközben beállott világpolitikai változásokat, nevezetesen az ún. hidegháború megenyhülését az egyházpolitikában is figyelembe kell venni. Míg a bíborosok egy jelentős csoportja Eugène Tisserant bíboros-dékán vezetésével az erre alkalmas személyt nem olasz bíborosban (Pietro Gregorio Agagianian?) látta, addig a vezető kuriális bíborosok (Benedetto Aloisi-Masella, Gaetano Cicognani, Pietro Ciriaci stb.) a kiemelkedő olasz (Giuseppe Siri, Ernesto Ruffini, Elia Dalla Costa stb.), francia (Maurice Feltin, Georges Grente, Clément Roques) és más nemzetiségű érsek-bíborosokkal (Francis Spellmann, Stefan Wyszyński, Thomas Tien Ken Sin stb.) együtt a kívánt tulajdonságokat *Angelo Giuseppe Roncalli* velencei bíboros-pátriárkában vélték felfedezni. Mint párizsi nuncius, majd Velence főpásztora Roncalli rendkívüli alkalmazkodóképességéről tett tanúságot, kapcsolatot tartott baloldali körökkel is, viszont jóvialis természete és 77. életéve zálogot nyújtott arra vonatkozólag, hogy politikájában nem fog túl messzire menni. Miután végül is néhány rangadó bíboros (a torinói Maurilio Fossati, a bolognai Giacomo Lercaro, a római Alfredo Ottaviani stb.) párthíveivel Roncalli oldalára állt, a konklávét negyedik napján a velencei pátriárka 51-ből 36 szavazatot nyert, azaz eggyel többet, mint okvetlen szükséges. Az ellenpárt, miután leszavazták, meghódolt, elérte azonban, hogy az új pápa államtitkárának a konzervatív volt al-államtitkárt, *Domenico Tardini*t nevezte ki. Amíg ő élt (†1961), nem is állottak be forradalmi változások az egyházpolitikában.”⁴⁵

A következőkben olyan dokumentumokba tekinthetünk bele, amelyek egyértelműen mutatják meg azt, hogy a Vatikán XII. Pius pápa halálát követően – ha nem is minden részletében, de tisztában volt a bolsevik rezsimek által elnyomott területeken uralkodó valós egyházi állapotokkal. Erre különösen kézenfekvő példa Giovanni Cheli bíboros kinevezése Luigi Bongianino vatikáni diplomata helyére, aki a kommunista országokban fennálló viszonyokról valós információkat adott és ezért *azonnal* leváltásra került.

Mészáros Tibor, Mindszenty bíboros bécsi titkára a következőt írja visszaemlékezésében: „Itt (1974-ben Kronbergben – KG) hallottam, hogy a Szentatyának (VI. Pál pápa – KG) a német nemzeti zarándoklathoz intézett beszédéből a környezete kicenzúrázta azt a mondatot, amely így szólt: »A keleti politikában elmentem az engedmények végső határáig, de nem volt ellenszolgáltatás.«”⁴⁶

⁴⁴ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 30.

⁴⁵ Adriányi Gábor: Az egyháztörténet kézikönyve. Dissertationes Hungaricae ex Historia Ecclesiae IV. Aurora könyvek München, 1975. 203. <http://www.ppek.hu/k201.htm>
Szent István Társulat – Szent István kézikönyvek 5. Budapest 2001. 402-403.

⁴⁶ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972-1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 396. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár
<http://www.ppek.hu/k248.htm>

Endrédy Vendel visszaemlékezése Angelo Rotta és Montini álláspontjára

„A Vatikánban kb. 1948. dec. 6 után tettem meg látogatásomat. (1950-ben készült feljegyzés – KG) A szorosán vett egyházi pontok után Angelo Rotta érsek, volt budapesti nuncius rátért arra a kérdésre, milyen legyen a püspöki kar magatartása a kormányhoz való közeledés, érintkezés és esetleges tárgyalás tekintetében. Álláspontja igen határozott és elutasító volt. E kérdésben Barbetta prelátus, a délkelet-európai államok katolikus ügyeinek referense és Tardini érsek, az államtitkárság külpolitikai osztályának feje, akiknél még ugyanazon napon látogatást tettem, mint amikor Rottával tárgyaltam, a következő napokon majdnem szó szerint azonos álláspontot foglaltak el.

Rotta szava kb. a következőkben foglalható össze. Nem érdemes a kommunista államok kormányaival átfogó és mélyreható (lényegét érintő) tárgyalásokat folytatni. Nem pedig azért, mert a) nem értjük meg egymást, más itt és más ott a szavak jelentése. A kommunisták mást értenek vallásszabadságon, szólásszabadságon, sajtószabadságon és gyülekezési szabadságon, fakultatív hitoktatáson, mint mi. Látszólag egyről beszélünk, a valóságban azonban mindegyikünk mást ért alatta. b) A kommunisták nem akarják az együttműködést a két teljesen különböző és ellentétes világnézetű világ között. Nemcsak a katolicizmus, hanem minden pozitív vallás megsemmisítésére törekszenek, együttműködési szándékuk csak látszólagos és csak időleges. c) Nem lehet létrehozni kielégítő megállapodást két olyan tárgyaló fél között, amelyek közül az egyik a teljes hatalom birtokában van, a másiknak pedig csak morzsák jutnak a működési lehetőségéből és semmi a hatalomból. Az egyik fél diktál, a másik meg kényszeredetten tudomásul veszi. d) Az ily módon létrejött megállapodást mindig a hatalom szegi meg, de azért úgy tünteti fel, mintha az Egyház lenne a békebontó. És az Egyház a hívek előtt nem tud kielégítően védekezni. És végül e) igen sokat veszít mindegyik országban a püspöki kar tekintélyéből a hívek előtt, ahol belement ilyen tárgyalásokba és csak egy töredékét tudta elérni annak, amit az ország katolikussága elvárt volna.

Barbetta és Tardini a következő napokon, amikor hosszabban fogadni tudtak engemet, lényegében ugyanezt mondták. Ez volt 1948 decemberében és szólt a jelenre és a közvetlen jövőre. Rotta és Barbetta emlékezetem szerint jóslásokba nem bocsátkozott. Tardini érsek-helyettes államtitkár elmondta, hogyan képzei a jövőt. Szerinte elég rövid idő múlva el fog kezdődni a világhelyzetben a kibontakozás. Mintha 1949 derekára jósolta volna ezt. A szembenálló százmilliók tömegek vezetői be fogják látni azt, hogy ilyen tömegek, ilyen területek, távolságok, természeti kincsek, tudások mellett egymást le nem gyűrhetik, el nem pusztíthatják. Le fognak tehát majd ülni komoly tárgyalásokra, hogy az egymás melletti élet és talán némi együttműködés lehetőségét és kezdő mozzanatait megvitassák. Ez után már az Egyház is leülhet és üljön is le tárgyalni az állammal. E pillanatig az átfogó tárgyalásoknak nem sok értelmét látja. Az Egyház húzza a rövidebbet a működési területeken is, meg a hívek szemében is.

Nem volt alkalmam a kérdésről beszélni Montini helyettes államtitkárral. Felfogását azonban ismerem részint római ismerőseim közléséből, részint pedig Bánáss püspök úr és Czapik érsek úr elmondásából, akik kimerítően beszéltek Montinivel. Szerinte a nagy világ-kibontakozás sokkal lassúbb ütemű lesz, mint azt Tardini elképzei. (...) Éppen azért, mert Montini a forradalom diadala után most már csak a lassú változásban hisz, annak a híve, hogy minden kommunista államban a püspöki kar igyekezzék a kormánnyal a legjobb viszonyt fenntartani, természetesen a vallás alapjainak és az egyház jogainak sérelme nélkül. Én, mint

jeleztem, Montinivel nem beszéltem, fenti felfogásait azonban emberileg hiteles forrásokból ismerem.”⁴⁷

Fenti visszaemlékezés világosan rámutat a későbbi vatikáni keleti politika eszmei előzményeire is.

Endrédy Vendel megkínzása az Andrásy út 60-ban

Hogy mennyire igaz volt, amit Endrédi Vendel, Zirci főapát is lejegyzett a kommunisták embertelen és hazug eljárásairól, arra álljon itt bizonyosággal a volt cisztercita főapát 1950-ben, az Andrásy út 60-ban történt borzalmas megkínzogatásának néhány részlete.⁴⁸ „Első kínvallatásomra egy elegánsan berendezett szobában került sor. Meztelenre vetkőztettek, majd egy fiatal ávos tiszt előtt kellett guggoló gyakorlatokat végezni. Az ávos csizmáját minden guggolásnál meg kellett csókoljam. Addig tartott ez, míg össze nem estem. Közben kérdésekre kellett felelnem. Többszöri elájulás után a pincebörtön büntetőcellájába kerültem. Két hetet töltöttem a két méterszer egy méter harmincas kriptaszerű zárkában. A prices fölött vezetett a szennyvízcsatorna, amelyik állandóan csöpögött. Alig feküdtem le, s csak napközben tudtam aludni egy keveset. Takarót nem kaptam. November volt. Fáztam. Ezekben a szörnyű napokban legfőbb imádságom ez volt: bárcsak az Úristen megához szólítana, nehogy vallomásommal bárkinek ártsak.

Két hét eltelte után folytatódott a kihallgatás. A szobában hatalmas íróasztal mögött egy alezredes, valószínűleg a nyomozati főosztály vezetője, vele szemben ültettek le, s öt-hat civil ruhás vett körül. Oldalt a bőrdíványon hárman ültek, egy ávos őrnagy és két százados. (...) A jelenlevő detektívek az arcomba köptek. Az alezredes kérdésére, hogy a kínvallatáson kívül tudnak-e más eszközt akaratom megtörésére, a három ávos tiszt nemleges választ adott. Ekkor áthurcoltak abba a szobába, ahol első alkalommal megkínztak. Ugyanaz a három ember fogadott: egy hatalmas termetű őrnagy, egy főhadnagy és egy civil ruhás.

Ismét meztelenre vetkőztettek, és összeesésig tornáztattak. Közben valamiféle lapos tárggyal hatalmas ütések mértek a hátamra. Ennek következtében két-három hétig nem tudtam mozdítani a fejemet. Erős rúgásokat kaptam a gerincemre is. Az ütések és rúgások nem okoztak éles fájdalmat, de öntudatom pillanatokra kihagyott, bár nem hiszem, hogy elájultam volna. Arra koncentráltam, nehogy rosszul szólnak, s a hozzám intézett kérdések özönére azonnal válaszoljak. Mert ha nem, hallgatásomat beismerő vallomásnak tekintik.

A fizikai megpróbáltatásoknak többféle változtatás kellett kiállnom. Arccal a fal felé állítottak, homlokomhoz szorított, ceruza nagyságú fémtárgyon kellett megtámaszkodnom. Sarkam alá szögekkel és tűkkel kirakott lapot helyeztek. Izzásig hevített rezsót tettek két oldalamhoz. Mikor összeestem, elkapták a szöges deszkalapot, és néhány rúgással talpra állítottak.

Másik módszerük a guggoltatás volt. Tíz-tizenöt kilogrammos súlyokat adtak a kezembe, a lábam alá helyeztek éles szögek felett kellett guggolnom az összeesésig. Ilyenkor is ütésekkel, rúgásokkal térítettek magamhoz.

Villanyárammal is kínoztak. Ajkamba, szemembe, orromba, fülembe, sőt szeméremtestembe is áramot vezettek. A keresztcsókoltatás abból állt, hogy egy fém keresztet és egy fém lapot, az »evangéliumos könyvet« kellett megcsókolnom. Az áramkör a kezem és az ajkam között záródott. Azt mondták, ha igazat vallok, nem lesz semmi bajom, ha nem mondok igazat, akkor megráz, és belepusztulok. Kétfiólér nagyságú égett seb maradt a

⁴⁷ ÁBLT 3.1.9. V-82897/1. *Endrédi Vendel és társai*. 50-60. In: Egy fogoly apát feljegyzései. Endrédi Vendel zirci apát feljegyzései az ÁVH börtönében. Budapest, 2013. 78-79. Szerkesztette: Cúthné Gyóni Eszter.

⁴⁸ Lásd ehhez még jelen írás „A kommunizmus tanai és gyümölcsei” című fejezetét is.

számon. Amikor összeestem, a padlón levő, valamilyen éles tárgy megsebezte a térdemet, s a sérülés tenyérnyi gennyes sebbé fertőződött. Két ávós orvos a legnagyobb gonddal kezelte sebeimet.

A kínvallatások során egy idő múlva már nem éreztem, hogy ütnek. Néha a börtönőr szólt, hogy töröljem le a vért a homlokomról. Nekem már föl sem tűnt.

Kétheti alvatlanság után, amikor mindkét térdem sebes volt már, átvittek egy igen piszkos helyiségbe. Ezt nevezték írószobának. Itt írástak a rabokkal életrajzukat és beismerő vallomásukat. Nagyon fáradt voltam, ledőltem a vértől és gennyitől mocskos ágyra. Ekkor egy felcser lépett be, kezében injekciós tűvel. Azt mondta, az orvos küldte, és olyan injekciót kapok, mely sokkal hatásosabb az altatónál. Két adagot nyomott belém. Tíz perc elteltével csak azt éreztem, valami furcsa történik velem.

Így, ebben a megnevezhetetlen állapotban azonnal kihallgatásra vezettek, mely egész éjszaka tartott. Ezek voltak életem legkínosabb órái. Minden erőmet meg kellett feszítenem, hogy ura maradjak értelmemnek és akaratomnak. Nyilvánvalóvá lett, hogy valamiféle kábító anyagot fecskendeztek belém. Sikerült megőriznem önkontrollomat. Ám sem később nem tudtam, és ma sem tudok visszaemlékezni arra a szörnyű éjszakára. Nem tudom, miket kérdeztek.”⁴⁹

XI. Pius és XII. Pius pápának *mennyire igaza volt* a kommunizmus sátáni mivoltának megítélését illetően is! A vatikáni keleti politika szóvivői az ilyen esetekről a tárgyalások alkalmával miért nem tettek *semmiféle említést* a bolsevik rendszerekkel való „jó kapcsolatok” építésénél? Ez nekik már „idejemúlt” kérdésnek számított?

Az 1964-es részleges megállapodásról

A következő, Adriányi Gábor egyháztörténész professzor könyvéből⁵⁰ vett idézetek egyértelműen megmutatják azt, hogy a Vatikán és a magyarországi kommunista rezsim között létrejött részleges megállapodás⁵¹ semmiképp nem hozta meg az egyháznak sem az enyhülést, sem pedig a magyarországi rezsimhez való viszonyának javulását. „Az 1964-es részleges megállapodás nem hozta meg a magyar egyháznak sem a várt enyhülést, sem pedig az államhoz való viszony javulását. Papokat, szerzeteseket és híveket – főleg, akik az ifjúság lelki gondozásával foglalkoztak –, »államellenes összeesküvés« vádjával 1965-ben, 1966-ban, 1967-ben, 1970-ben és 1972-ben sorozatosan letartóztattak és hosszú börtönbüntetésre ítélték. Az egyházra nehezedő nyomás nem enyhült, jöllehet az újonnan kinevezett püspökök a zsinat alatt Rómában azt hirdették, Magyarországon minden a legnagyobb rendben van vagy lesz. A valóságban a püspöki kar az Egyházügyi Hivatalnak még jobban a karmába került. 1966 szeptemberében a kormány a püspöki kart arra kényszerítette, hogy a püspökkari konferencia a külügyi kapcsolatok intézésére egy bizottságot hozzon létre. Ennek elnöke és alelnöke az újonnan kinevezett címzetes püspökök közül Ijjas és Brezanóczy lett, ügynöki

⁴⁹ Hetényi Varga Károly: Szerzetesek a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában I. Márton Áron Kiadó, Budapest 2000. 215-217. <http://kommunizmusaldozatai.kormany.hu/andrassy-ut-60>

⁵⁰ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. Ebből elektronikus részletek olvashatók az alábbi helyeken:

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_112.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_113.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_114.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_115.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_116.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_117.html

⁵¹ <http://mek.oszk.hu/01900/01906/html/index1093.html>

http://eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_114.html

fedőnevükön »Péter« és »Kékes Pál«. Fontos szerephez jutottak a bizottságban más tagok is, így a békepapok közül a név szerint kiközösített Horváth Richárd és Várkonyi Imre is. Mindez természetesen azt jelentette, hogy a püspökök valamennyi hivatalos külügyi kapcsolata még tökéletesebben a pártállam ellenőrzése és irányítása alá került.⁵² Az egyház helyzetének drámai rosszabbra fordulása főként a hitoktatás és a püspöki igazgatás terén Casaroli érseket arra kényszerítette, hogy 1965 májusában a sérelmekről egy listát készítsen és ezt Magyarország római követségének nyújtsa át. Ezután (...) Rómában közte és az Egyházügyi Hivatal elnöke és alelnöke, Prantner József és Miklós Imre között feszült légkörben kemény eszmecsere került sor.⁵³ Erről Casaroli bíboros emlékirataiban beszámol, és saját védekező, tulajdonképpen megalkuvó álláspontját a következő érvekkel indokolja meg: »A Szentszéknek nem állt módjában ellenőrizni ezek (sérelemek) hitelességét, nem tudott védekezni, és főleg nem tudott azonnal közbelépni az egyház jogainak védelmében.⁵⁴ Tárgyalópartnereim természetesen jól tudták, hogy nem vagyok abban a helyzetben, hogy mindezt (a sérelmek igazolását) megtegyük, mert el voltunk zárva országuk egyházának mindennapjaitól. S ez lehetetlenné tette, hogy konkrét, pontos és hiteles tanúk által megerősített információkhoz jussunk.«⁵⁵

Casaroli bíboros állítása azonban nem más, mint az akkori valóságot eltúlzó olcsó kifogás. Neki és a vatikáni tárgyalópartnereinek követelniük kellett volna, hogy különféle, a rezsim által félreállított egyháziakkal is tárgyalhassanak. Sőt, erre 1963 óta meg lett volna a lehetőségük. A kommunisták ezt ugyan nem vették volna szívesen, de elviselték volna a nagyon óhajtott megegyezés érdekében. Casaroli és társai nem is akarták az ún. ellenzéki, a félreállított, vagy éppen hivatalukban akadályozott egyháziakat meghallgatni. Jellemző, hogy Casaroli és munkatársai, mint Bongianino, Poggi és Cheli a hivatalukban akadályozott püspököket, mint Badalik Bertalant és Pétery Józsefet, vagy a rezsim által törvényen kívül helyezett, épphogy még tolerált püspököket, mint Shvoy Lajost és Endrey Mihályt egyszer sem keresték fel. Casaroli véleményét ezekről a deklasszált leépítettekről így fogalmazta meg: »Önök feláldozták magukat az egyházért, tartsanak ki az Önök önzetlen önfeláldozásában.«⁵⁶ Azt is mondhatta volna: »A mór megtette a kötelességét, a mór mehet.« Más szóval: a Vatikán keleti politikája is elejtette őket. Mivel a Szentszék a turisták és utazók akkor már nagyszámú, Nyugatra került információit sem vette figyelembe, nem csodálható, hogy a kormánynak (azaz a kommunista rezsimnek – KG) és a békepapoknak az ámitásait készpénznek vette.⁵⁷

Mindszenty bíboros realista meglátásai

Mindszenty bíborosnak is többször feltették azt a kérdést, hogy miért nem kereste a megegyezést a kommunista párttal. A bíboros realista válasza ez volt: „Ilyen körülmények

⁵² Navalís, Carlo (Fábián Károly): Friede durch Friedenspriester? 107. In: Verlag J. W. Naumann: Kardinal Mindszenty, das Gewissen der Welt. Würzburg 1972. 61-125.

⁵³ Agostino Casaroli: A türelem vértanúsága. A Szentszék és a kommunista államok (1963-1989). Szent István Társulat, Budapest 2001. 139-142.

⁵⁴ Ehhez lásd még jelen írás Szabó Ferenc jezsuita visszaemlékezései című alfejezetét. Szabó Ferenc SJ: A Vatikán keleti politikája közelebről – Az Ostpolitik színes és visszaja. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya – L'Harmattan Kiadó Budapest, 2012. 120.

⁵⁵ Agostino Casaroli: A türelem vértanúsága. A Szentszék és a kommunista államok (1963-1989). Szent István Társulat, Budapest 2001. 140-141.

⁵⁶ Interview Casarolival. In: Informationsdienst Osteuropäisches Christentum. Jg. 2. Nr. 5-6 (1970. március 21.) 20-22, itt 21.

⁵⁷ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 65-67.

között ez céltalan és lehetetlen, miként annak bizonyult a kommunista blokk más országaiban is, mert a hatalomra törő ideológiai kisebbség nem megegyezésre, hanem az egyház leigázására és elpusztítására törekedett.”⁵⁸

A Vatikánt a valódi magyarországi helyzetről informáló levelek meglétére pedig ugyancsak Mindszenty bíboros adott félreérthetetlen igazolást az 1974-ben Kronberg-Frankfurtban lezajlott sajtókonferencián.

„Kérem, nemcsak ’71-től, Rómában tartózkodásom idején tájékoztattam én Öszentségét az itteni keleti helyzetről, hanem már megkezdtem az Egyesült Államok követségén lévő időmben ’57-től kezdődőleg, illetőleg ’56-tól kezdődőleg, sőt, azt megelőzőleg és a lefogásomat, a fegyházat megelőzőleg állandóan tájékoztattam a Vatikánt arról – és persze a Szentatyának címeztem –, hogy mi van Keleten és mi várható ott. Kérem, amikor ’71-től megfordultam háromszor a Szentatyánál, összesen találkoztam négyszer övele, de háromszor voltam ilyen irányba beszélgető helyzetben, kérem én akkor is rámutattam, de írásban is ’71 után megírtam, hogy én tájékozottnak tartom magamat a vasfüggöny mögötti állapotokban és *írtam a Szentatyának, hogy jobban ismerem a helyzetet ott, mint az ő informátorai.*”⁵⁹

Szabó Ferenc jezsuita visszaemlékezései

„(Lengyelországban – KG) csaknem teljes volt a püspöki kar, amelyik egységesen felzárkózott – a papsággal és a hívekkel együtt – az ügyes diplomata, de a kommunizmussal szemben hajlíthatatlan Wyszyński bíboros mögé. A pápa küldötte (*Casaroli* bíboros – KG) még VI. Pál alatt többször információs körutat tett Lengyelországban, tárgyalat főpásztorokkal és másokkal, így felmérhette a valós helyzetet, és tájékoztatta VI. Pál pápát. (Ezt a tájékozódást nem tehette meg Csehszlovákiában és Magyarországon.) Wyszyński bíboros, illetve a lengyel püspöki kar többször figyelmeztette: legyen óvatos, nehogy becsapják a kommunisták, ne siesse el a tárgyalásokat a tervbe vett diplomáciai kapcsolatok felvételére, nehogy az a látszata legyen politikájának, hogy a Szentszéknek fontosabb a diplomáciai kapcsolatok fejlesztése, mint a hívő nép javának keresése. Sajnos, Casaroli nem okult a lengyelországi tapasztalatokból; Magyarországon és Csehszlovákiában a helyzet kellő ismerete nélkül tárgyalat, a rendszer embereinek jobban hitt, mint hiteles informátoroknak. Casaroli megemlíti: érkeztek információk emigránsoktól, külföldi magyaroktól, de ezek hitelességét nemigen tudták ellenőrizni. Pedig – tegyük hozzá – a helyzet ismerői többször tájékoztatták a valódi állapotokról: a Párttól (végső soron Moszkvától) függő mindenható Állami Egyházügyi Hivatal pórázon tartotta a magyar egyházat. Az egyházüldözés, ha enyhébb formában is tovább tartott a Kádár-korszakban.”⁶⁰

„Néhány adat még *Giovanni Cheliről*, akinek jelentős szerepe volt a Mindszenty-kérés »megoldásában«. Miután a vatikáni diplomata Luigi Bongianino – aki magyarországi látogatása során sok pappal találkozott és valós információkat szerzett – a kommunisták szemében kegyvesztett lett, a Szentszék felmentette a diplomáciai szolgálat alól (mindössze negyven éves volt), és Alba városka püspökévé nevezték ki. »Utódja Giovanni Cheli

⁵⁸ Kovács Gergely: Mindszenty József, a leghűségesebb pásztor. Mindszenty Alapítvány 2014. 22.

⁵⁹ A Deutsche Welle hangképes összefoglalója Mindszenty József: Emlékirataim című könyvének Frankfurt-Kronbergben 1974. október 11-én történt könyvbemutatójáról és sajtótájékoztatójáról. A teljes anyagot annak (Münchenben történt) összeállítója, vitéz Molnár János Imre bocsátotta rendelkezésre Krajsovsky Gábor részére, amely az Astra / Mária Rádió (4131/Radio Maria Astra) adásában hangzott el 2002-ben, illetve jóval később ennek első fele megjelent a Szent István Társulat CD lemezén történt kiadásában, „Mindszenty szól” címmel, 2012-ben. http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_108c.pdf

⁶⁰ Szabó Ferenc SJ: A Vatikán keleti politikája közéről – Az Ostpolitik színes és visszaja. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya – L’Harmattan Kiadó Budapest, 2012. 116-117.

karrierdiplomata lett, aki 1967-ben került a Szentszéki Államtitkárságra, ahol Casaroli közvetlen irányítása alatt az Egyházi Közügyek tanácsának munkatársa lett nunciatúrai tanácsos címen. Cheli 1968-ban utazott először Magyarországra és barátkozó stílusa miatt azonnal elnyerte magyar partnerei bizalmát. (...) Kulcsszerepet játszott a sok problémát okozó Mindszenty-ügy megoldásában is. 1969 és 1973 között több alkalommal utazott Budapestre, minden esetben beépített tiszték és befolyásos ügynökök vették körül.»⁶¹

Stefano Bottoni tanulmánya

Szabó Ferenc Cheli bíborosról szóló visszaemlékezéshez szorosan kapcsolódik Stefano Bottoni tanulmánya (Szabó Ferenc is idéz részleteket ebből), amely mindezt részletes levéltári dokumentációkkal is alátámasztja.⁶²

„A hatvanas évek második felében már a magyar állami érdekek ellen cselekvő szentszéki diplomaták elmozdítására is sor került. Az Államtitkárság tehetséges diplomatája, Luigi Bongianino, aki 1963 óta Casaroli irányítása alatt felelt a magyar ügyekért, ugyanebben az időszakban, 1967 márciusában tett látogatást először önállóan Magyarországon⁶³ azzal a feladattal, hogy megvizsgálja a lehetséges püspökjelölteket. Bongianino határozott magatartása és óvatossága meglepte magyar tárgyalópartnereit, akik – Pataki Kornél⁶⁴ és Zemplén György⁶⁵ – hálózati személyek voltak. A Budapestet, Szegedet, és Kalocsát érintő »vizitációs« látogatásról készült jelentés hangsúlyozta, hogy Bongianino defenzív, gyanakvó hozzáállása politikai kockázatot jelent. Ő ugyanis nem törődött a hivatalos programmal, hanem arra törekedett, hogy valóban bizalmas jellegű beszélgetést folytasson minden egyes pappal, amely megdöbbentő eredményt hozott: sokan nem bírták a rájuk neheztelő pszichikai terhelést és sírva fakadtak, hangjuk remegni kezdett.»⁶⁶ Közvetlen magyar közbeavatkozásról nem maradtak fenn dokumentumok, de egyértelműnek tűnik, hogy a budapesti panasz eredménnyel járt: az akkor még csak 40 éves Bongianinót azonnal felmentették a diplomáciai szolgálat alól és 1968 márciusában a piemonti Alba városka püspökévé szentelték.⁶⁷

Bongianino utódja Giovanni Cheli karrierdiplomata lett, aki 1967-ben került a Szentszéki Államtitkárságra, ahol Casaroli közvetlen irányítása alatt az Egyházi Közügyek Tanácsának munkatársa lett nunciatúrai tanácsos címen. Cheli 1968-ban⁶⁸ utazott először Magyarországra és barátkozó stílusa miatt azonnal elnyerte magyar partnerei bizalmát. Az 1969 novemberében tett látogatása után Ijjas József kalocsai érsek azt mondta Pataki Kornélnak, hogy Cheli »sokkal diplomatikusabb és megértőbb volt irányunkban«.⁶⁹ A kommunista párt és a hírszerzés jelentései a következő években is sokszor magasztalták Cheli a szocialista

⁶¹ Szabó Ferenc SJ: A Vatikán keleti politikája közéről – Az Ostpolitik színes és visszaja. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya – L'Harmattan Kiadó Budapest, 2012. 120.

⁶² Stefano Bottoni: Egy különleges kapcsolat története.

http://www.academia.edu/243024/Egy_kulonleges_kapcsolat_tortenete_A_magyar_titkosszolgalat_es_a_Szentszek_1961-1978 In: Csapdában – Tanulmányok a katolikus egyház történetéből, 1945-1989. Szerkesztette: Bánkúti Gábor és Gyarmati György. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó Budapest, 2010. 253-280.

⁶³ Ennek előtte, 1965-ben és 1966-ban Agostino Casaroli kíséretében érkezett.

⁶⁴ Pataki Kornél Udvardy József csanádi püspök személyi titkára volt, akit később győri püspöknek neveztek ki (1975–1990). Érintettségét „Kerekes” fedőnéven lásd ÁBTL 3. 1. 2. M–36278/1–2.

⁶⁵ Zemplén György, a PMI rektora 1965 és 1968 között. Érintettségét „Wittman Karl” és „János Zoltán” fedőnéven: M–35355, Bt–741 és Mt–567/1–2.

⁶⁶ „Kerekes” ügynök jelentése Luigi Bongianino magyarországi látogatásáról. M–36278/2. 86–92.

⁶⁷ Később Vercelli (1970), majd Tortona (1975) püspökké nevezték ki.

⁶⁸ Szabó Csaba – Soós Viktor Attila: „Világosság”. Az Állami Egyházügyi Hivatal és a hírszerzés tevékenysége a katolikus egyház ellen. Új Ember – Lénárd Ödön Közhasznú Alapítvány 2006. 3. számú dokumentum, 81-86.

⁶⁹ „Kerekes” jelentése Giovanni Cheli magyarországi látogatásáról (1969. november 18–19.). M–36278/2. 188.

Magyarország irányába mutatott pozitív hozzáállását. (...) 1969 és 1973 között több alkalommal utazott Budapestre, minden esetben beépített tisztek és befolyásos ügynökök vették körül.”

Bolvári Pál visszaemlékezése

„Augusztus elején, egy forró nyári napon két testvérral Castelgandolfóba mentünk pápai kihallgatásra. Olyan helyen ültem, hogy kezet tudtam fogni VI. Pál pápával, akit a sedia gestatorián hoztak be a kihallgatási terembe.

Októberben már Rómában vettem részt egy pápai általános kihallgatáson. Ugyanezen hónapban Msgr. Mester telefonált, hogy a Magyarországon már többször járt vatikáni diplomata, Msgr. Kehly arra kér, írjam le azt, hogy mit tudok a magyarországi szerzetesek helyzetéről. Ha kész leszek, akkor ő majd lefordítja olaszra.

Ebben a saját esetemet is emlegettem, hogy a magyar püspökök nem tudnak egyházmegyékben papként alkalmazni.

A következő héten Msgr. Kehly személyesen akart velem találkozni. Rövid római tartózkodásom alatt immár másodszor voltam a vatikáni államtitkárságon, most Msgr. Mester kíséretében. Az első kérdése az volt Msgr. Kehlynél: »Ha én kijárnám magának azt, hogy papként működhessek valamelyik magyar egyházmegyében, vajon visszamenne-e Magyarországra?« Nemleges válaszmától egészen megdöbbent. Erre én ezt a kérdést tettem fel neki: »Óhajtja, Monsignore, azt, hogy az eddigi, közel 5 évi rabság után még 7 esztendő legyen börtönben? Négy évi amnesztia után hagytam el illegálisan Magyarországot. Ezért legalább 3 évi börtönnel büntetnének.«⁷⁰

Mindezekből *egyértelműen* látható, hogy a Vatikán keleti politikájának vatikáni részről történő keresztülvívői már a korabeli autentikus forrásokból is teljes képet alkothattak – kellett, hogy alkossanak – maguknak az ateista kommunizmus lényegéről, egyházakat eltipró tevékenységéről.

Az emlékiratok megjelenése

Mindszenty József emlékiratainak kiadására 1974 októberében került sor.⁷¹ „Emlékirataiban Mindszenty bíboros még egyszer a világ népei elé tárta lelkének legnagyobb gondját: a kommunista zsarnokság által elferdített igazság, az elnyomott emberi szabadság ügyét, a vallásos nevelés elfojtásának nagy kérdését, a békepapok miatt megzavart lelkiismeretek zűrzavaros állapotát. Még egyszer szólt az ő tisztán csengő, határozott, alkat nem ismerő hangja: egész életáldozata nem másért volt, mint Isten ügyéért, az Anyaszentegyház szabadságáért, a magyar Hazáért; az igazság, a hit és a jó erkölcsök diadaláért.”⁷²

„Mindszenty bíboros mondanivalója azonban nemcsak a saját korabelieknek, hanem az utána következő – otthoni és határainkon kívül élő – magyar nemzedékeknek is szól. Mert – tértől és időtől függetlenül – *megmaradásunk titkát* közli velünk.”⁷³ Ezért Emlékiratainak

⁷⁰ Bolváry Pál: Rabláncon Krisztusért. Katolikus Magyarok Vasárnapja Újság és Kiadó, 1992. 37. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár <http://www.ppek.hu/k519.htm>

⁷¹ http://web.axelero.hu/kesz/jel/04_10/krajsovszky.html
http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_8.pdf

⁷² Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 41. <http://www.ppek.hu/k320.htm>

⁷³ Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 9.

elolvasása minden magyar katolikus számára lelkiismereti kötelesség: szellemi öröksége tisztességes magyar jövő építéséhez nélkülözhetetlen!

Az emlékiratok kiadását a magyarországi kommunista rendszer – a saját szempontjaiból érthető okoknál fogva, félve az igazságot feltáró könyv megjelenésétől – hevesen ellenezte, jelentőségét igyekezett minden erejével lekicsinyelni. Kapcsolatai révén – még 1974 nyarán – már előzetesen is sikerült megakadályoznia, hogy a megjelenő *Emlékirataim* az októberi Frankfurter Könyvvásáron ne kerülhessen ismertetésre, a könyvvásár hivatalos aktusaival ne legyen összefüggésbe hozható. Ennek érdekében a magyarországi Kultúra Kereskedelmi Vállalat vezérigazgatója, Kornis Pál a Frankfurter Ausstellung und Messe GmbH igazgatójának, Sigfred Taubertnek levelet juttatott el, amelyben zsarolási potenciálként tünteti fel a Magyar Népköztársasággal való „jó viszonyt”, amelyet – szerinte (illetve a Párt⁷⁴ álláspontja szerint) – ilyen „barátságtalan akciók” által, mint az emlékiratoknak a könyvvásáron való hivatalos bemutatása, jelentősen ronthatnak. Kornis Pál és Sigfred Taubert között egy Németországba kiküldött állami ember, Bakó József volt a közvetítő. Arra azért nagyon vigyáztak a magyarországi szervek, hogy ez a kérdés ne kerüljön külügyi vonalra, mert akkor az emlékiratokra „még az érdektelenek felfigyelését is eredményezné.” Így az októberi könyvvásár alkalmával már maga a könyvkiadó, illetve annak befolyásos háttere határozta meg – vélhetően a könyvvásár igazgatóságának fentiekben vázolt, kommunista nyomásra történt lépését követően – a sajtókonferencia eredetitől eltérő helyét és időpontját. A kommunista rezsim tehát többirányú fellépésével és befolyásával ezt is el tudta érni, amely azonban a könyv világsikerére semmiféle negatív hatást nem tudott gyakorolni, minden ellenkező állítás ellenére sem!

Ennek eredményeképp 1974. október 11-én⁷⁵ (és nem 1974. október 10-én, a vásár első napján) a Frankfurt melletti Kronbergben, a Schloss-Hotelben (és nem Frankfurtban, a könyvvásáron) került sor az emlékiratok megjelenésével kapcsolatos sajtófogadásra.⁷⁶ Az alábbiakban erről a sajtókonferenciáról, illetve az eredeti időpont áthelyezésének előzményeiről készült jelentésből – a magyarországi rendszer által kiküldött személyek irányzatos megfogalmazásában – olvashatunk részleteket, illetve teljes dokumentációkat. Valamennyi anyag lelőhelye a Magyar Országos Levéltár.

„A volt hercegprimás sajtóértekezletén eredetileg nagyobb körben és már a vásár első napján, azaz október 10-én akarta megrendezni a Propyläen Könyvkiadó. Kevesen tudják, hogy ez a könyvkiadó az Axel Springer jobboldali (legalábbis a magyarországi kommunista besorolás szerint – a kiadó vezetője, Axel Springer ennek ellenére engedett a kommunista nyomásnak a tervezett sajtókonferencia módosításának tekintetében – KG) sajtócézár tulajdonába ment át. (...) A Springer nyomás nyilvánvalóan arra kényszeríti rá a kiadó (értsd: Propyläen – KG) vezetőségét, hogy olyan kétséges műveket adjon közre, mint Mindszenty József könyve. A 10-ére (értsd: 1974. október 10. – KG) meghirdetett sajtókonferenciát elhalasztották Springer közvetlen kérésére. Amikor ugyanis már látszott, hogy a nyugati sajtó erőteljesen firtatni fogja a volt hercegprimás és a Vatikán kapcsolatát, Axel Springer személyesen érkezett meg Frankfurtból húsz kilométerre fekvő Kronberg Hotelbe, magától a sajtóértekezlettől már távol tartotta magát (nyilván a „kellemetlenségektől” akarta megóvni magát – KG). Az értekezletre csak válogatott újságíró had juthatott be; én a vásár igazgatóságától szereztem meghívót, természetesen nem a saját nevemre, hiszen magyar

⁷⁴ MSZMP: Magyar Szocialista Munkáspárt

⁷⁵ Az esemény időpontjának (október 11.) megadása megegyezik Mindszenty bíboros titkárának, Mészáros Tibornak a naplójegyzeteiben szereplő adatával.⁷⁵

⁷⁶ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972-1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 391-397. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár <http://www.ppek.hu/k248.htm>

állampolgárt aligha engedtek volna be. A sajtóértekezleten a világlapok tudósítói vettek részt, kb. tizenhatan, valamint négy rádió és televízió állomás. (...) Az ülést a kiadó igazgatója nyitotta meg, majd utána Mindszenty József nyilatkozatot adott. Ennek a nyilatkozatnak angol nyelvű átíratát megszereztem a Times tudósítójától és ezt jelentésemhez mellékelem.

(...) Egy baloldali szociáldemokrata német újságíró megkérdezte, hogy az adott körülmények között helyesnek tartaná-e Mindszenty József, ha a katolikus egyház Magyarországon a föld alá vonulna. Mindszenty ezt helyesnek tartaná (vö. jelen tanulmány *Föld feletti és földalatti egyház* alfejezetével). A nyugati sajtókonferenciákon természetesen mindig a kellemetlen (értsd: a kommunista rendszer szempontjából kellemetlen – KG) kérdéseknek van inkább helyük, de az én hétesztendős frankfurti tapasztalatomban nem érzékelttem még ilyen ellenséges (értsd: kommunista-ellenes – KG) légkört. Nyilvánvalónak tetszett előttem, hogy még Springer propagandája sem képes ezt a szélsőséges uszítás centrumába állítani. A sajtókonferencia után a Bild Zeitung megjelent tudósítójával beszéltem – még ők, a Springer közvetlen szócsövei sem csinálnak nagy storyt Mindszenty József frankfurti megjelenéséről, mert úgy vélik, hogy még az egyházon belül is Mindszenty egy jobboldali kisebbség szócsöve.⁷⁷ A jelentés ezzel is Mindszenty bíboros munkájának felbecsülhetetlen jelentőségét igyekezett minél inkább dezavualni. Az viszont tény, hogy a megjelenést követő első tíz nap alatt az emlékiratoknak csak a német nyelvű kiadásból 25.000 példány fogyott el! Mindszenty bíboros ezen a sajtókonferencián elhangzott beszédjében azokról sem feledkezett meg, akik ezt a nem könnyű munkát, az emlékiratok kiadását, mint kiadók lehetővé tették, a magyar (Weller Publishing Kiadó, Vörösváry István), a német (Propyläen Kiadó, Ullstein GmbH) és a nagy világnyelveken (angolul a Macmillan Kiadó) való kiadást előkészítették. A sajtókonferencia jelentős része, valamint a kapcsolódó kommentárok anyaga az elsők között került publikálásra Csonka Emil munkájában⁷⁸, majd később az Astra Mária Rádió adásában.⁷⁹

⁷⁷ Másolat a 003280/4/1974 számú szigorúan titkos akta mellékletéről. Ungváry Tamás jelentése Molnár Ferenc államtitkár részére (Kulturális Minisztérium), 1974. október 23. MOL KÜM/TÜK XIX-J-1-j Vatikán 1974. 160-28 tétel 113. doboz 003280/4 1974. november 1. Tárgy: Mindszenty frankfurti sajtóértekezlete.

⁷⁸ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 200-213.

⁷⁹ A Deutsche Welle hangképes összefoglalója Mindszenty József: Emlékirataim című könyvének Frankfurt-Kronbergben 1974. október 11-én történt könyvbemutatójáról és sajtótájékoztatójáról. A teljes anyagot annak (Münchenben történt) összeállítója, vitéz Molnár János Imre bocsátotta rendelkezésre Krajsovszky Gábor részére, amely az Astra / Mária Rádió (4131/Radio Maria Astra) adásában hangzott el 2002-ben, illetve jóval később ennek első fele megjelent a Szent István Társulat CD lemezén történt kiadásában, „Mindszenty szól” címmel, 2012-ben. http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_108c.pdf

KULTÚRA
KÜLKERESKEDELMI VÁLLALAT
VEZÉRIGAZGATÓ

Budapest, 1974. június hó 24.
„B i z a l m a s”

Nagy László főosztályvezető h. elvtársnak,⁸⁰
KÜLÜGYMINISZTERIUM
V. Területi Főosztály,
B u d a p e s t

Kedves Nagy Elvtárs!

Mellékelem frankfurti kiküldöttünk, Bakó József elvtárs telefonon már jelzett feljegyzését és Taubert úrhoz írandó levelem tervezetét.

Kérem, hogy véleményét mielőbb közölje, mert szerdán /26-án/ lenne alkalmam a levelet futárral kiküldeni.

Elvtársi üdvözlettel:
Kornis Pál

MELLÉKLETEK

⁸⁰ MOL KÜM/TÜK XIX-J-1-j Vatikán 1974. 160-28 tétel 113. doboz 003280/2 1974. június 25. Tárgy: Mindszenty „Életem” c. könyvének megjelentetése.

FELJEGYZÉS⁸¹

Kornis et. részére

Tárgy: Sigfred Taubert úrral, a „Frankfurti Könyvvásár” igazgatójával a Mindszenty. Életem c. könyv megjelenésével kapcsolatban meghirdetett sajtófogadásról folytatott megbeszélésről.

Fenti tárgyban Taubert úrral egy alkalommal személyesen, egy alkalommal telefonon beszéltem. Taubert úr kijelentette, hogy a Kiadóval beszélt és meg tudja akadályozni, hogy a „Könyvvásár” területén sajtófogadás a könyv megjelenésével kapcsolatban ne legyen.

Javasolta, hogy ha azt akarjuk, hogy a sajtófogadással kapcsolatban különös ügy ne legyen, akkor ne vigyük a témát külügyi vonalra, mert az egyértelműen problémát és még az érdektelenek felfigyelését is eredményezné.

Második alkalommal Taubert úr hívott telefonon és közölte, hogy találkozott a Propyläen Verlag vezetőjével és ígéretének megfelelően beszélt a meghirdetett sajtófogadásról. A Kiadó vezetője közölte, hogy a sajtófogadást nem a könyvvásáron tartják, még csak nem is Frankfurtban, hanem a Frankfurttól 30 km-re a Taunus hegységben levő egyik szállodában. A meghívottak számát minimálisra csökkentik, a sajtófogadás célja a jelenleg gyártás alatt levő könyv eladásának elősegítése.

Taubert úr kihangsúlyozta, hogy mondjam meg Kornis elvtársnak, hogy a könyv sajtófogadásának kereskedelmi jellege lesz, a könyv megjelenését megakadályozni nem lehet, és ő is kérte a kiadót, hogy kerüljenek el minden olyan megnyilvánulást, ami esetleg a Könyvvásár légkörét zavarná.

Budapest, 1974. június hó 24.

Bakó József

⁸¹ MOL KÜM/TÜK XIX-J-1-j Vatikán 1974. 160-28 tétel 113. doboz 003280/2 1974. június 25. Tárgy: Mindszenty „Életem” c. könyvének megjelentetése.

Sigfred Taubert úrnak
Ausstellung und Messe GmbH igazgatójának⁸²

Igen Tisztelt Taubert úr!

Miután legnagyobb sajnálatomra nem volt szerencsém Önnel személyesen találkozni, és így csak frankfurti kiküldöttünk, Bakó József úr közvetítésével volt alkalmam Önnel a Propyläen Verlag sajtófogadásával kapcsolatos problémákat tisztázni. Szeretném megköszönni Önnek azt a Bakó úron keresztül kapott tájékoztatást, hogy a sajtófogadás szűk körben és nem Frankfurt területén kerül megrendezésre és a „Frankfurti Könyvvásár” igazgatója az Ön által képviselt hagyományokhoz híven nem ad lehetőséget arra, hogy a Propyläen Kiadó sajtófogadását Mindszenty József könyvének megjelenésével kapcsolatban a „Frankfurti Könyvvásár” hivatalos aktusaival összefüggésbe lehessen hozni.

Ön természetesen megérti igen tisztelt Taubert úr, hogy a Magyar Népköztársasággal szembeni ilyen barátságtalan akciók – amennyiben hivatalos színezetet kapna – ronthatják azt a hosszú éveken át kialakult korrekt viszonyt, amely közöttünk fennáll és ezért tartottam szükségesnek, hogy az Ön véleményét időben kikérjem.

Ismeretségünk és az Ön sokéves munkásságának ismerete alapján meg voltam győződve arról, hogy a „Frankfurti Könyvvásár” az Ön vezetése alatt elhatárolja magát az ilyen jellegű akcióktól, mert célja az együttműködés erősítése, amelyet a magunk részéről is támogatunk és támogatni is fogunk.

Megköszönve fáradozását, engedje meg, hogy ezt az alkalmat használjam fel arra, hogy külön is minden jót kívánjak közelegő születésnapja alkalmából és remélem, hogy még sok évet fogunk gyümölcsözően együttműködni.

Baráti üdvözléssel:
Kornis Pál
vezérigazgató

⁸² MOL KÜM/TÜK XIX-J-1-j Vatikán 1974. 160-28 tétel 113. doboz 003280/2 1974. június 25. Tárgy: Mindszenty „Életem” c. könyvének megjelentetése.

Vatikáni ígéretek Mindszentynek

PRO MEMORIA⁸³

1971. október 23-án reggel fél nyolc órakor a Szentatya Mindszenty József bíborossal a vatikáni Matilde-kápolnában koncelebrációs szentmisét mondott, melyen, mint harmadik koncelebráns részt vett Zágon József is. Jelen voltak magyar papok, nővérek és néhány világi hívő, kb. 35 személy.

A szentmise után Őszentsége négyszemközt fogadta Mindszenty bíborost. Őeminenciája a kihallgatás után közölte velem, hogy a Szentatya biztosította őt, hogy mindenkor őt tekinti esztergomi érseknek és az ország primásának.

A kihallgatás után a Szentatya behívatott engem is és a bíboros jelenlétében ezeket mondta:

Ajándékba adom Őeminenciájának bíborosi mantellómat, hogy a hűvös országban védje a hidegtől és jelképeül annak a meleg szeretetnek és nagyrabecsülésnek, mellyel személye iránt viseltetik. Biztosítom a Szentatya nevében, hogy ügyét semmilyen vonatkozásban nem rendelte alá más dolgoknak, de a Szentszék már nem tudott további vendéglátást kérni az amerikaiktól. A megoldást a Szentszék csak ideiglenesnek tartja s a bíborost mindig, mint esztergomi érseket és Magyarország primását tekinti. Kéri, hogy Őeminenciája viselje türelemmel jelen helyzetének nehézségeit és a körülmények által megkívánt korlátozásokat. A Szentszék a jövőben is védeni fogja érdekeit és bármi kérdésben forduljon bizalommal Őszentségéhez. Zágon prelátus ebben az érintkezésben a híd szerepét vállalja.

Róma, 1971. október 23.

Dr. Zágon József prelátus
lakóhelye: Róma

„Amit VI. Pál pápa 1971. október 23-án, a hajnali búcsúmise után (a bíboros aznap utazott Bécsbe!) a pápa magánkápolnájában Mindszentynek mond latinul: Te vagy és maradsz az esztergomi érsek és Magyarország primása – és amit ugyanazon szavakkal Zágonnak olaszul megerősített – ezek a kijelentések minden alapot nélkülöző üres ígérgetések (ígéretek) voltak. A pápa tudta ugyanis, mit fog tenni. Mindszentyt majd megfosztja esztergomi érseki székétől.

Az egész Magdolna-kápolnai jelenetnek olaszos, színházias körítése a pápai, bíborosi köpeny átadásával és jókívánatokkal, hogy a köpeny (mantelló) a hűvös országban védje meg a hidegtől, a minden szélről védett, olasz anyás úri-fiúnak vergődése a saját határozatlanságában és zavarában. Ez a valóság, a többi megokolt-megokolatlan mellébeszélés. Attól függ, melyik oldalára fordítom. Így tette oda a pápa a pontot a Vatikán keleti politikájának végére, amely még hosszú időre megterheli a magyar egyházat.

Szegény Mindszenty! A Szent János-torony kápolnájában elhangzott latin és rádupleázva olasz kijelentést nekem aztán magános sétákon a Pázmáneum kuglizójában sokszor, ha nem is gyakran, ismételte. A mondat: Te vagy az esztergomi érsek és maradsz – és annak

⁸³ Dr. Zágon József prelátus emlékeztetőjének dokumentuma Msgr. Mészáros Tibor irataiban. In: Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárnak napi jegyzetei (1972-1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 675. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár <http://www.ppek.hu/k248.htm>

semmissé nyilvánítása a letételkor; ez volt az utolsó koporsószög.”⁸⁴ Így nyilatkozott Mészáros Tibor, Mindszenty bíboros bécsi titkára a hivatalfosztás előzményeiről és körülményeiről. Zágon József fentebb ismertetett emlékeztetője is *egyértelműen* alátámasztja azt, hogy Mindszenty József *definitív* módon ígéretet kapott VI. Pál pápától az esztergomi érseki székhely *mindenkori* megtartására, „mert különben a mondatnak, »Te esztergomi érsek, Magyarország primása vagy és *maradsz*«, nincs értelme. Mindszenty csak rövid ideig marad primás? Akkor ezt vele Budapesten közölni kellett volna.”⁸⁵

Vatikáni garanciák a magyarországi bolsevik rezsimnek

Az 1967. október 14-én⁸⁶ kelt szentszéki ad-memoire, amely kifejezetten a pápára hivatkozik, valamint a pápa nyilatkozata, amit 1971. április 16-án⁸⁷ Péter János magyar külügyminiszternek tett, *teljesen ellentmondanak annak, hogy a pápa, VI. Pál nem tudott volna a magyar kormánynak adott garanciáról*, amelynek értelmében a Vatikán az országból való száműzetését követően Mindszentyt teljes szilenciumra fogja.⁸⁸ „A pápa a

⁸⁴ Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 238.

Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár <http://www.ppek.hu/k177.htm>

⁸⁵ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 121.

⁸⁶ „Casaroli 1967. október 14-i keltezéssel Emlékeztetőt adott át Száll elvtársnak (római magyar nagykövet – KG), mely szerint: a pápa kívánsága, hogy adjuk meg a lehetőséget Mindszentynek, hogy elhagyja az országot (...) a pápa, mint a katolikus egyház legfőbb vezetője, teljes befolyását latba veti, hogy Mindszenty, miután elhagyta az országot, ne avatkozhasson be a magyar egyház életébe, ne nyilatkozzon a Magyar Népköztársasággal és kormánnyal szemben, tartózkodjon ellenséges tevékenységtől, és ne akadályozza a magyarországi katolikus egyház működését. Casaroli az Emlékeztető átadásakor kiegészítésképpen többek között kifejezésre juttatta: Az Emlékeztetőt a pápa jóváhagyta (...) A garanciák megfogalmazásánál a pápa személyes kötelezettségét azért emelték ki, hogy így a garancia a legmagasabb fokon biztosítva legyen. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a garancia nem személyes, hanem intézményes, amely a Szentszéket is elkötelezné, amit készek írásbeli szövegezésnél világossá és egyértelművé tenni. Megismételte azt is, hogy formálisan nem tudnak kötelezettséget vállalni, hogy Mindszenty minden nyilvános szereplését pápai engedélykéréshez kössék, de Mindszentynek minden esetben a pápával előzetesen kell konzultálnia, s így gyakorlatilag biztosítható, hogy Mindszenty ne tegyen politikai nyilatkozatot, illetve ilyen ne kerülhessen nyilvánosságra.” (Javaslat a Politikai Bizottságnak a Mindszenty ügyben folytatandó tárgyalások irányelveire. MSZMP Központi Bizottság Agit-Prop Osztály, Állami Egyházügyi Hivatal, Külügyminisztérium – Szigorúan titkos! Készült: 28 példányban) In: Ólmosi Zoltán: Mindszenty és a hatalom. LEX Kft. 1991. 126-127. Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 82-83.

⁸⁷ „Úgy gondolja (a pápa – KG), hogy bármennyire is Magyarországon szeretne maradni Mindszenty, ez nem lenne helyes megoldás. Ha a követséget elhagyja, akármilyen körülmények közé kerül, elkerülhetetlenül zavarokat okozna mind az egyháznak, mind az államnak. Ezért ők (mármint a Vatikán – KG) arra gondoltak, hogy kihozzák Magyarországról, valahol kolostorban helyezik el és megfelelő egyházi rendszabályokkal, kellő súllyal megtiltják neki a nyilvános szereplést. Úgy gondolja, hogy ehhez meg van a Szentszéknek az ereje.” (Péter János jelentése a Politikai Bizottságnak VI. Pál pápánál tett látogatásáról. Külügyminisztérium – 46/PJ/1971 Szigorúan titkos! Készült: 8 példányban) In: Ólmosi Zoltán: Mindszenty és a hatalom. LEX Kft. 1991. 140. Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 84-86.

⁸⁸ Mivel Mindszenty bíboros Nyugaton szabadon nyilatkozott (a bíboros szólásszabadságnak a Vatikán részéről történő szándékozott megtiltása, egy modern kori hitvalló szavainak cenzúrázása a legegyszerűbb emberi jogok példátlan megcsorbítása volt) – ami a magyarországi bolsevik rezsimet módfelett ingerelte –, azért az idézett két garanciára hivatkozva a rezsim elérte a pápánál a bíboros érseki székből való eltávolítását. Csonka Emil ezt a következőképpen fogalmazta meg: „Egyfelől tehát ott voltak a Budapest–Moszkvának adott garanciák, másfelől

kérdéses kijelentést (*Tu es et restas primas Hungariae* – Te vagy és maradsz Magyarország primása) az adott garancia ismeretében azért is mondhatta, mert úgy vélte, a garancia beváltására nem fog sor kerülni. Vagy előbb hal meg a majdnem 80 éves primás, vagy pedig sikerül neki Mindszentyt, mint az egyház hű fiát arra rávenni, hogy a pápai kérésnek engedelmessédjék és lemondjon érsekségéről.”⁸⁹

Ha Mindszenty József ezekről az ígéretekről tudott volna, akkor nyilvánvalóan nem fogadta volna el azokat, „meghiúsítva” ezzel a magyarországi kommunista rezsim, a Vatikán és az Egyesült Államok Mindszenty bíborost száműzetésbe kényszerítő terveit! Ezt igazolja a bíboros 1972. november 9-én Bécsben kelt nyilatkozata is.⁹⁰

Tiltakozások a hivatalfosztás ellen

„A pápa döntése (t. i. Mindszenty bíboros hivatalfosztása – KG) óriási felháborodást váltott ki az egyházon belül is. Még bíborosok – köztük a kölni Joseph Höffner – érsekek, püspökök is tiltakoztak Rómában. Nyilvánvaló volt, hogy a hivatalosan és sokat emlegetett »rendkívül súlyos lelkipásztori szükségszerűség« mögött politikai okok húzódtak. Tüntetésekre is sor került. Ezekről a magyarországi közvélemény természetesen nem szerzett tudomást. Maga Mindszenty azonban arra kérte híveit, hogy tartózkodjanak mindennemű bírálattól a Szentszékekkel szemben.”⁹¹

A Szentszéknek Mindszenty József hivatalfosztásával kapcsolatosan betérjesztett iratok közül – jelentőségük miatt – az alábbiak kerülnek hivatkozásra, részleges ismertetésre.

Adriányi Gábor aggályát és megrendülését a következőképpen adta a Szentszék tudomására: „A Szentatyának ez a döntése – még ha oly fontos okok is készítették arra – dezavualja a magyar katolikusok kitartását, aláassa a pápa tekintélyét és az egész világon, főként a magyarok között felekezeti különbség nélkül elkeseredést és Róma-ellenes érzelmeket kelt. Ennek a döntésnek a következményei máris bizonyítják, hogy ez a döntés egy téves döntés volt.”⁹²

Az európai magyar katolikusok nevében *Ádám György* főlelkész és *Szöke János*, a magyar európai papi szenátus elnöke írtak tiltakozó levelet a pápának és emlékeztették őt arra, hogyan nyilatkozott XII: Pius pápa Mindszenty kirakatperével kapcsolatban.⁹³

az Isten akarata. A vatikáni diplomácia két malomkö között őrlődött. És 1973 végén Moszkva a pápa mellének szegezte a tört.” In: Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 151.

⁸⁹ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 122.

⁹⁰ „1972. október 10-én tudtam meg a bécsi apostoli nuncius úrtól, hogy a Szentszék 1971 nyarán megállapodott a bolsevista magyar kormánnyal, hogy hazámból történt távozásom után én semmi olyat nem teszek vagy mondok, ami zavarná a bolsevista magyar rezsim és a Vatikán között a jó viszonyt. A szentszéki megbízott ezt az engem súlyosan érintő tényt 1971-ben a tárgyalások egész folyamata alatt elhallgatta előttem. (...) Ha ezeket megkaptam volna, visszariadva a megegyezés tényétől és tartalmától, úgy gondolom, arra a lépésre határozom el magamat, hogy megalázkodva a történt lépések visszavonását kérem.” In: Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 151–152.

⁹¹ Adriányi Gábor: A primási szék megüresedetté nyilvánítása 1974-ben. Vigília 1998/6.

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0o0RXHl0M1sJ:vigilia.hu/regihonlap/1998/6/9806adr.html+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu>

⁹² Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 172.

⁹³ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 171. Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 147–148.

„A Prímás letételének híre egybeesik életfogytiglani bebörtönzésének 25. évfordulójával. Jól emlékszünk elődjének, XII. Pius pápának magatartására, aki imahadjáratra hívta fel az egész katolikus világot a bíborosért és Magyarországért. Ugyanazt a Bíborost negyed századdal később Őszentsége (VI. Pál – KG) megfosztotta hivatalától. Tisztelettel, de felelősségünk teljes tudatában kérdezzük, melyik magatartás hordozta magán a krisztusi szellem igaz és hűséges jegyét? A magyar nép századok folyamán csak a pápáknál talált segítséget és most ettől az erkölcsi biztonságtól hosszú évekre megfosztották.”⁹⁴

A *Mester István* által történt, hordereje miatt külön jelentőséggel bíró betérjesztés – amely alább teljes terjedelmében olvasható – ugyancsak Adriányi Gábor közölte. Ebben a magyarországi püspökök kinevezéséről van szó, részleteiben feltárva a kommunista rezsim elnyomó szerepét a magyarországi katolikus egyházzal szemben.⁹⁵

"Eminenciás Úr!

Engedje meg Eminenciád, hogy Mindszenty bíboros, mint esztergomi érsek hivatali felmentése kapcsán előállt polemikus vitához a magam részéről szerény megjegyzést tegyek. Előrebocsátom, teljes engedelmességgel elfogadom a Szentatya döntését. Az Ön figyelmét nem annyira a bíboros személyére szeretném fordítani, csupán néhány megjegyzést adok elő az ő perével kapcsolatban. (1. Melléklet). Ami nekem gondot okoz, az az egyház sorsa Magyarországon. Ezért engedje meg, hogy előadjam a következőket:

1. A Szenszék magatartása a kommunizmussal való összeütközésben - miután a kommunizmus Kelet-Európa országaiban hatalomra került, - nem félreérthetetlen. Prelátusok egyre optimista nyilatkozatokat adnak, soha nem hallatszik egy kritikus szó, és a hivatalos orgánumok (L'Osservatore Romano, Radio Vaticana) is mélyen hallgatnak az egyház és a hívek ellen elkövetett eseményekről. Az újságokat és a katolikus folyóiratokat következképpen ugyanerre ösztönzik, és ezzel egy hamis kép áll elő, mivel nép azt hiszi, ami valójában nem igaz.

2. Tíz év óta jelennek meg hírek magyar püspökök kinevezéséről. Az utca embere ezért sziklaszilárdan meg van róla győződve, hogy az egyház helyzete teljesen normális. A kommunista rendszer ebből hasznot húz, és kitűnő propagandát csinál belső és külső használatban. Milyen értékük van ezeknek a kinevezéseknek, - legalábbis részben - látható mellékelt írásból. (2. melléklet). Milyen erős a kormány nyomása a püspökökre, az egy másik írásból (3. melléklet) világlik ki.

3. Így érthető ennek a vitának a hevessege, mivel Mindszenty bíboros hazája egyházának helyzetéről súlyos dolgokat mondott. Mintha csak a mondás igazolódott volna be: "Il n'y a que la vérité qui blesse". (Csak az igazság fáj). Éppen a vatikáni rádió hangoztatta a tegnapi adásában 19:30 órakor a mondottak helyességét. Nos, biztosíthatom Eminenciádat, hogy azok a hírek, amelyek a bíboros nyilatkozatának első öt pontjában állnak, és amelyek a sajtónak át lettek adva, megfelelnek a valóságnak, és abban a helyzetben vagyok, hogy minden egyes ott előadott szót bizonyíthatok. Még azt is hozzá kell tennem, hogy a nevezett nyilatkozatban más, igen fájdalmas dolgok nem lettek megemlítve, mint pl. még mindig börtönben sínylődő papok, és ami még rosszabb, nem lettek megemlítve azok a számos papok, akiket a valóságban laikus státusba erőszakoltak, mivel a hatóság megvonta tőlük a szükséges állami "engedélyt", hogy szent hivatásukat gyakorolhassák.

Lelkiismeretem, mint magyar pap, bírt arra, hogy ezeket a sorokat írjam és ezeknek nincs más céljuk, minthogy a helyzet tisztázásához hozzájáruljanak.

⁹⁴ „Mindszenty érseki székéről történt eltávolítása világszerte nagy megütközést váltott ki”. Életünk, 6. évfolyam Nr. 3, 1974. március 1. 8–9.

⁹⁵ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 173–182.

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_115.html

Mély engedelmességem kifejezésével maradok Eminenciád alázatos szolgája Stefano Mester.

1. Melléklet

Néhány megjegyzés Mindszenty bíboros peréhez.

"... egy eljárásnak és egy ítéletnek alávetve, melyek személyed elleni támadás tetőfokát jelentették és az egész világ figyelmét ráfordították és mindenkinen döbbenetes meglepetést keltett..." a Szentatya levele Mindszenty bíboroshoz 1974. január 30-án.

1948 elején Rákosi Mátyás, a politikai hatalom képviselője Magyarországon így nyilatkozott: "Ebben az évben elintézzük a Mindszenty-ügyet". Ugyanez év júliusában minden katolikus iskolát államosítottak. Mindszenty bíboros erőteljesen harcolt a törvénytervezet ellen, ez volt utolsó küzdelme az egyház védelmében. Ezután munkáját gyakorlatilag megakadályozták és szinte fogoly volt saját lakásában, Esztergomban. A következő december 16-án tartotta meg a püspökkari konferencia utolsó (általa vezetett) ülését. A püspöki székházat már a rendőrség vette körül. A püspökök szolidarizálták magukat a primással és megerősítették, hogy ők a primás magatartását mindenben osztják. December 26-án Mindszentyt letartóztatták. Ezután következett a vizsgálati eljárás, a per és az ítélet. A püspöki kar még két évig kitartott Mindszenty bíboros irányvonala mellett. Amikor 1950 májusában és júniusában a férfi és női szerzeteseket tömegesen deportálták, a kalocsai érsek, Grósz egy egyezményt írt alá a kormánnyal, hogy a legrosszabbat elkerüljék. Ennek ellenére a következő év szeptember 7-én felszámoltak minden szerzetesrendet (négy kivételével 57-ből, egyenként két-két házzal). 1951-ben letartóztatták Monsignore Grósz is és őt is elítélték államellenes összeesküvés címén. Megjegyzendő, hogy a tartózkodóbb prágai érsek, Beran is az azonos sorsot osztotta, mint Wyszynski bíboros és a román püspökök is.

Mint értékelte a Szentszék az esetet, elég fellapozni az AAS 1957-es és a L'Osservatore Romano első számait. Annak megítélése, hogy a per botrányos, jogtalan és szegységteljes volt, minden oldalról, nemcsak katolikus részről, egyöntetű helyeslésre talált.

Ezért merült fel a fájdalmas kérdés, miért hiányzik a Szentatya levelében éppen a lényeg? Miért esik szó "személyed elleni támadásról", mint csak evvel azt akarná mondani, hogy ő más magatartással a támadásokat és az elítélést megakadályozhatta volna. Professzor Alessandrini ma, február 8-án a sajtóirodában - az olasz rádió 19:30 órás adása szerint - kijelentette, hogy Mindszenty bíboros "nem járult hozzá a katolikusok lelki nyugalomához". A valóság azonban az: Ő védelmezte a keresztények lelkiismereti szabadságát, a lelki béke alapját, és ezért szerette őt a nép annyira, hogy a rendszer állandóan egy népfelkeléstől tartott. Ez a harc ideje volt, amit nem ő akart, hanem üldözői. Milyen lelki nyugalmat keres Professzor Alessandrini 25 év után? És miként lehet minden nagy lekipásztör sorsát nem észrevenni, akik ugyanezt a sorsot osztották, függetlenül attól, hogyan viselkedtek a rendszerrel szemben. Hogyan kehet a szemet hunyni e fölött a tragikus valóság fölött?

Pater Zakar Polikárp, cisztercita, január végén Magyarországon volt és találkoznia kellett Kiss Oszkár úrral, a magyar követség ügyvezetőjével. A beszélgetés során neki Kiss a következő megjegyzést tette: "Az igaz, hogy mi Mindszenty perét ma már másként látjuk, mint annak idején, de nézze, a múlt rendszer hibái ..." És nekünk nincs bátorságunka dolgokat nevükön nevezni?

Vagy manapság, mivel a Szentszéknek az állásfoglalása a kommunizmus irányában megváltozott, tagadni kell a történelmi tényeket? Ha valaki a történelmi tényeket fel is akarja értékelni, még nincs joga arra, hogy az akkori protagonisták abszolút jóhiszeműségét kétségbe vonja.

2. Melléklet

A Szentszék által 1964 után kinevezett püspökök.

Ma - 1974. február 14-én - Monsignore Kisberk kivételével minden püspököt a Szentszék a Magyar Népköztársaság kormányával történt megegyezés után nevez ki. A problémák,

melyek ezekkel a kinevezésekkel járnak, köztudottak: a kormány ellenállása, azaz különböző személyek visszautasítása, és az ebből következő, elkerülhetetlen kompromisszumok.

Ennek ellenére sem lehet hallgatással mellőzni a tárgyalások sovány eredményét a személyek kiválogatását illetően, avval a ténnyel együtt, hogy a Szentszék ezekkel a kinevezésekkel súlyos bírálatnak tette ki magát, és amelyek a Szentszéknek presztízs-vesztést okoztak, valamint a püspöki tekintély bizonyos megvetéséhez vezettek. A következőkben megpróbálom a kinevezéseket különféle kritériumok alapján rendbe állítani.

1. Politikai érdekek alapján.

Azaz a jelenlegi rendszer hűséges kollaboránsait jutalmazza, mint Mons. Hamvast, kalocsai érseket és Mons. Brezanóczyt, egri érseket. Mindketten a békepapi mozgalomhoz tartoztak, és mint a hatalmon lévők utazó követei működtek Vietnamtól Moszkváig. Amikor 1964-ben Mons. Hamvas érsekké és Mons. Brezanóczy Rotaria-i c. püspökké lett kinevezve, hatalmas sokkot váltott ki a hazai katolikus közvéleményben: a Szentszék jóváhagyja a kollaboránsok magatartását és helyteleníti ezáltal hallgatólagosan azoknak a papoknak a viselkedését, akik az egyházhoz való hűségüket határtalan áldozatokkal bizonyították.

2. Olyan személyek kinevezése, akik ma erkölcsi viselkedésük alapján kifogásolhatók, mint a meghalt Brezanóczyn kívül a kalocsai érsek és a győri apostoli adminisztrátor. A jelentések ezzel kapcsolatban a kinevezések után jöttek forgalomba. Kérdezhető, miért nem tudhattak a "processus informativus"-szal megbízottak semmit sem róla, jöllehet ezek a dolgok az érintett plébániákon teljesen ismertek voltak? (Híresztelések terjednek a pécsi püspököt illetően is, nem tudom, minek alapján.)

3. Olyan személyek kinevezése, akik pszichikailag nincsenek rendben. A korábbi esztergomi apostoli adminisztrátoron, Szabó Imrén kívül ma a következőket érinti: Mons. Fábián, szombathelyi apostoli adminisztrátor, aki fokozott szédülési zavarokban szenved (ezzel kapcsolatban meg lehetne hallgatni Dr. Gyürki László papot, a Pápai Magyar Intézet, Via Gulia, új tagját), és az új érseket, Mons. Bánkot, egy komplexekkel teli férfit, akiről a győri papok, ahol ő apostoli adminisztrátor és püspök volt, sokat mondhatnának.

4. Főlöszleges kinevezések, amelyek egy nyitott kérdést sem oldottak meg és ismeretlen okokból lettek kivitelezve, mint a meghalt Mons. Zemplén, előbb a Pápai Magyar Intézet, majd budapesti Központi Szeminárium rektora. Állítólag római érdemei alapján lett megjutalmazva azért, mert a Szentszék küldöttjét Magyarországon kísérte. Valamint Mons. Klempa, korábban veszprémi apostoli adminisztrátor 70 éves korában nyugdíjazása alkalmából. A püspöki méltóság Magyarországon sohasem számított kitüntetésnek.

3. Melléklet

A püspöki hatalom gyakorlása Magyarországon

A püspöki hatalom gyakorlásának szabadsága a Magyar Népköztársaság ígérete volt az 1964. szeptember 15-én aláírt megegyezés aláírásakor, mint ahogy Casaroli Budapestről visszatérése után a L'Osservatore Romanónak mondta.

Ezt az ígéretet nem tartották be. Néhány évvel ezelőtt megpróbálták (a magyar kormányservek) az 1957/22-es törvényerejű rendeletet megváltoztatni - mely a polgári törvényhozásban az egyházmegyék kormányzását módfelett gátolja - mindenekelőtt a különféle tisztségviselők kinevezését a legfontosabb beosztásokban. Mivel a Szentszék a módosítással nem volt megelégedve, megtagadta hozzájárulását. Ezért az Egyházügyi Hivatal Budapesten a különféle felekezetek képviselőit összehívta, diktált nekik egy-két jelentéktelen változtatást, és aláíratta ezt a megegyezést Mons. Ijjassal, a kalocsai érsekkel. Tudomásom szerint a változtatásokat nem hozták nyilvánosságra, és így nem vagyok abban a helyzetben, hogy ennek mértékét értékeljem. Azonban tudom, hogy az eljárás ebben a tekintetben nem változott. Engedtesse meg, hogy alább az elmúlt egy-két év példáját megemlíthessem.

1. 1972-ben felkeresett Mons. Kisberk, székesfehérvári és esztergomi apostoli adminisztrátor. Mivel néhány hónappal előbb egy plébánost elmozdított, megkérdeztem ennek

okát, mivel ennek az embernek buzgósága közismert volt. Azt válaszolta, sajnos, ez a polgári hatóság akarata volt. Ezek, mint mondotta, az egyház belső ügyeibe beleavatkoznak, és néha olyan nyomást gyakorolnak, hogy ezeknek az egyházjogilag illegális intézkedéseknek nem lehet ellenállni.

2. 1973 júniusában Mons. Bánk Rómába jött és találkozott Turay nevű papjával, aki akkor a Pápai Magyar Intézet tagja volt a Via Giulián. Mivel Turay tanulmányai befejezése előtt állt, Bánk különféle állásokat kínált neki: helyettes X vagy Y városban. Turay azt válaszolta, egyik helyet sem fogadhatja el, mert mindkét plébános, mint aktív békepapok közismertek. Erre Mons. Bánk fenyegető hangon intette és arra figyelmeztette, hogy papszentelése alkalmával neki engedelmességet fogadott. Turay azt válaszolta, ő kész volt engedelmességet fogadni egy olyan püspöknek, aki saját akaratát, nem pedig az egyházügyi hivatal akaratát gyakorolja.

3. 1973-ban a magyar püspöki kar Mons. Cserhádi, pécsi püspök, a püspökkari konferencia titkárának aláírásával kérte egyes ünnepnapok törlését, illetve azok áthelyezését hétköznapi napokra. Ezt a felhatalmazást a magyar püspöki kar megkapta, és az egyházmegyei hivatalos lapok kihirdették. Több pap nekem azt írta, nem merte ezt az intézkedést a hívek ellenállása miatt kihirdetni. Néhány nap múlva azután a püspöki kúriától jött a szigorú parancs, az intézkedést ki kell hirdetni. "Soha nem mutattak püspökeink olyan szorgalmat, mint ebben az ügyben" - írta nekem egy plébános, "de érthető, hogy mi hajtja őket."

4. A civil hatóságok nyomása a püspökökre nem merül ki csak ezen a területen. Ez sokkal messzebb menő és a püspökök teljes működését felöleli. Ez a nyomás arra van beállítva, hogy őket kifárassza, megalázza és megváltoztassa. Erre elég egy példa, számomra nagyon beszédes.

Mons. Kisberket, amikor Mindszenty bíboros Magyarországot elhagyta, kinevezték esztergomi apostoli adminisztrátornak, és az egyik legjobb püspök hírében állott, mivel sikerült neki erkölcsi önállóságát a rendszerrel szemben egészen addig megőrizni. Mindkét egyházmegyében keményen dolgozott és nekem azt mondta: "Budapesten sok probléma van, sajnos, ezek megoldhatatlanok és nem függenek akaratomtól." Súlyosan megbetegedett. Ehhez jött még a kimerültség állapota, amely nemcsak a túlzott munka következménye volt, hanem annak a feszültségnek is a következménye, amelyben élnie kellett. Furcsa nyilatkozatokat kezdett adni a rendszer érdekében. Igyekeztem megérteni. Augusztus 20-án, Szent István ünnepén, amely most már az alkotmány ünnepe, a magyar televízió meginterjúvolta, és arra a kérdésre, hogyan ítéli meg az állam és az egyház viszonyát, azt válaszolta: "Nagyon kielégítően". (Az interjút az Új Ember újság közölte.)

Én azonban azt kérdeztem magamtól, miért mond ő olyant, amiről tudta, hogy valótlan? "Ezt tudják az interjú készítői és a hallgatók is, legalábbis a katolikusok" - mondta nekem valaki, aki az interjúnál ott volt. Egy püspöknek ebben a rangban még arra sincs joga, hogy hallgasson. Igen, az államhatalom igyekszik mindent "prostituílni".

Egy fiatal pap 1972-ben, amikor megpróbáltam a rendszer első céltáblájává vált püspököt megvédeni, nem hallgatott rám. "Nem. Nálunk egy püspök jelenleg már nem tiszteletreméltó személy. Ő annyira kompromittálva van, hogy én és paptársaim Mons. Belonnak (öt püspöknek nevezték ki, de nem lett felszentelve, hivatalában akadályozva van és jelenleg, mint plébános működik) azt mondtuk, addig, amíg ő pap, tiszteletben tartjuk, de tiszteletünket visszavonjuk aznap, amikor püspök lesz." ...

A németországi Magyar Gimnázium növendékei és tanárai többek között az alábbiakat írták Mindszenty Józsefnek Bécsbe: „Mindszenty József személyében konkretizálódik mindnyájunk előtt az az önvédelmi élet-halál harc, amelyet több mint negyed évszázada vívnunk kell legnagyobb értékeinkért: keresztény világnézetünkért, az egyházhoz való hűségünkért, magyarságunkért, emberi jogainkért. (...) Isten népének a történelemben számtalanszor bevált, csálhatatlan ösztönével érezzük, hogy Bíboros Hercegprímásunk áll a

gonosz hatalmával vívott harcban a helyes oldalon, s hogy azok az értékek, melyekért egész élete folyamán harcolt, csakis ezen a megalkuvást nem ismerő, sziklaszilárd úton védhetők meg a későbbi generációk számára.”⁹⁶

A vatikáni keleti politika értékelésének rövid összefoglalása

1. *A Vatikán elismerte Magyarországon azt az egyházra rendkívül hátrányos helyzetet, hogy az egyház az Állami Egyházügyi Hivatal és az állambiztonsági szervek teljes ellenőrzése alatt áll. Ezzel a magatartással azonban tolerálta egyúttal a hivatalos pártpolitikát is, amely minden egyház és vallás felszámolására törekedett.*

2. *A vatikáni politika félreállította azokat az egyháziakat, akik felvették a küzdelmet, és kizárólag a kormány embereivel és a hatóságok által beszervezett egyházi ügynökökkel tárgyalt.*

3. *A vatikáni politika azt sugallta, hogy az ellenállás céltalan és értelmetlen, a hozott áldozatokat leértékelte, ami természetesen elkeseredést váltott ki a legjobb hívekben és papokban kül- és belföldön vallási hovatartozásra való tekintet nélkül.*

4. *A vatikáni politika túlértékelte a püspökök szerepét. Tudása és információi ellenére elfogadott a püspöki kinevezéseknél olyan állami javaslatokat, személyeket, akik politikailag és erkölcsileg kompromittálva voltak.*

5. *A Vatikán tolerálta a békepapok bomlasztó tevékenységét és kifogásolható életvitelét, 1971-ben pedig felmentette a név szerint kiközösített papokat anélkül, hogy a kiközösítés okától, a politikai szerepvállalástól megváltak volna és – előírás szerint – bűnbánatot tartottak volna.*

6. *A Vatikán nem tiltakozott nyilvánosan sem Nyugaton, sem Keleten a továbbfolytatandó egyházüldözés ellen, ezáltal – főként Nyugaton – szinte megtévesztette a közvéleményt.*

7. *A Vatikán keleti politikája feláldozta az egyház hű fiát, Mindszenty bíborost, aki ennek a politikának az útjában állt. 1964-ben ugyanis egy „aidmémoire”-ban, majd VI. Pál pápa 1971-ben személyesen is garantálta Péter János külügyminiszternek, hogy amennyiben Mindszenty bíboros kiutazhat Magyarországról,*

a./ ő egyszer s mindenkorra rehabilitáció nélkül hagyja el az országot,

b./ semmit sem tesz, mond, ír, ami a Népköztársaság érdekeit sérti,

c./ nem avatkozik bele a magyar egyház ügyeibe,

d./ két éven belül meg lesz fosztva esztergomi érsekségétől, amennyiben nem hajlandó lemondani,

e./ és egy ellenőrzött helyen - kolostorban - tartózkodik.

Miközben a budapesti tárgyalások során a Szentszék 1971-ben jegyzőkönyvben biztosította Mindszentyt teljes szabadságáról Nyugaton, a fenti garanciákat előtte elhallgatta. Ezekről a magyar primás csak tizenöt hónappal később, Bécsben értesült.

*Végkövetkeztetés: Ezek a tények a Vatikánnak egy olyan nem őszinte - mondjuk ki nyíltan hazug - keleti politikájáról tesznek tanúbizonyságot, amilyenre a pápai diplomácia egész történetében nincs példa.*⁹⁷

⁹⁶ „Mindszenty érseki székeről történt eltávolítása világszerte nagy megütközést váltott ki”. Életünk, 6. évfolyam Nr. 3, 1974. március 1. 8–9.

Föld feletti és földalatti egyház

Mindszenty bíboros – emlékiratai megjelenése alkalmából – a Kronberg-Frankfurtban 1974-ben tartott sajtótájékoztatón az akkori magyarországi katolikus egyház mibenlétéről a következőképpen nyilatkozott – a válasz burkoltan kapcsolódik a vatikáni keleti politikájáról való véleményéhez is.

„Egy másik kérdező azt kívánta tudni, vajon Mindszenty József véleménye szerint helyesebb lenne-e, ha a látható, föld feletti magyar katolikus egyházból földalatti, illegális egyház lenne?

- A jelen helyzetnél mindenesetre szerencsésebb volna a földalatti egyház, mint itt egy szolgáló egyház. Kérem, természetesen egy elvi álláspontnak vannak érthető, könnyen elfogadható vonatkozásai is. És vannak nehéz áldozatok is, de nem tudom, nem több hit maradna-e meg egy földalatti egyházban, mert a föld felett az iskolák az egész ifjúságot megmételtyezik. Vannak olyan kérdések, amelyek súlyosak, de ez a földalatti egyház súlyos volt az első 300 évben is, amikor 32 harcossal pápa lett vértanú. De az egyháznak nem vált annyira hátrányára ez, ezzel a nagy áldozattal, mint amennyibe kerül ma az egyháznak a szolgáltszerepe és a néma szerepe akkor, amikor Isten ígéje ellen, emberi jogok ellen megy a harc és küzdelem.”⁹⁸

Fábián Károly levele Adriányi Gábornak

„Ha a pápa az alvilág minden ostoba tanácsadóját összehívta volna, akkor sem ejthetett volna mélyebb és fájdalmasabb sebet az ezeréves magyar kereszténységen, mint minapi döntésével. Ennek ellenére döntése nem lepott meg, mert ettől a pápától semmi jót nem várok. Nem. Mert olyan makacsul kapcsolt rá a keleti politika lehető legrosszabb formájára, amire még nincs példa ebben a nyomorult helyzetben.

Kérdésedre, mely szerint pápa megígérte, hogy Mindszenty bíborost 85 éves koráig meghagyja érseki és primási méltóságban, kitalált mese. Ez Raffalt könyvében olvasható. Benyomásom szerint innen vette át egy-egy cikk az utóbbi időben. A helyzet a következő: Az *Osservatore Romano* 1971. szeptember 29-i cikkében a bíboros Rómába érkezése alkalmával kijelentette, a kijövetel nem változtat Mindszenty bíboros egyházi helyzetén. Megmarad esztergomi érseknek és Magyarország primásának. Amikor a tárgyalások folytak a kijövetele előtt, a Vatikán ezen kívül azt is biztosította, hogy továbbra is impeditus, azaz hivatala gyakorlásában akadályozva marad (lásd *Katolikus Szemle* 1971. évi 71. oldalán). A bíboros nekem a következőt is elmondta: Amikor 1971. október 23-án együtt misézett a pápával a vatikáni kápolnában, mise utána pápa azt mondta neki: Esztergomi érsek és Magyarország primása vagy. Utána behívta Zágont, és előtte olaszul is megismételte. Mindszenty megkérte Zágont, írja ezt le neki. Zágón megtette. (Ezt ne használd, mert személyes értesülés.) A

⁹⁷ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 211-213.

<http://apologetica-hitvedelem.blogspot.hu/2013/05/az-mkpk-szegyene-maig-alig-tett-valamit.html>
<http://hunhir.info/index.php?pid=hirek&id=58800>

⁹⁸ A Deutsche Welle hangképes összefoglalója Mindszenty József: Emlékirataim című könyvének Frankfurt-Kronbergben 1974. október 11-én történt könyvbemutatójáról és sajtótájékoztatójáról. A teljes anyagot annak (Münchenben történt) összeállítója, vitéz Molnár János Imre bocsátotta rendelkezésre Krajsovszky Gábor részére, amely az Astra / Mária Rádió (4131/Radio Maria Astra) adásában hangzott el 2002-ben, illetve jóval később ennek első fele megjelent a Szent István Társulat CD lemezén történt kiadásában, „Mindszenty szól” címmel, 2012-ben. http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_108c.pdf

Vatikán azonban már a legközelebbi *Annuario Pontifici*óban, azaz 1972-ben megszegte a szerződést, mert a bíboros megkérdezése nélkül elhagyta neve után az *impeditus* megjelölést és "fuori sede"-vel helyettesítette. Erre felhívtam a bíboros úr figyelmét. Meglepte a változás, és nyomban tiltakozott. Azt a választ kapta, hogy ez nem jelent semmit, hiszen most valóban "fuori sede" (székhelyen kívül.)

A *Katolikus Szemle* 1971-ben kiadott harmadik számában részletesen megírtam, hogy a Vatikán a Budapesttel való tárgyalások első szakaszában kikerülte a Mindszenty-kérdést. Kivette az egyház és az állam viszonyát terhelő problémakörből, és ettől függetlenül, önmagában kezelte. Kijövele után viszont Budapest volt az, aki a Mindszenty-kérdést az állam és az egyház viszonya lényeges problémájának tekintette, és a legutóbbi kinevezésekről szóló budapesti jelentés világosan megmondja: "A kinevezésekre azután került sor, hogy VI. Pál pápa az esztergomi érseki széket, amelyet eddig 1971-ben külföldre távozott Mindszenty József formálisan töltött be, egyházz jogilag is üresnek nyilvánította" (Budapesti rádió déli híradása 1974. február 5-én). És ebbe a Vatikán belement. Nem volt mersze elutasítani Budapest sürgetését, mely szerint az egyház és állam viszonyának problémaköréből a tárgyalások első pillanatától kezdve otthon kikapcsolták ezt a kérdést, és kihozatala után Budapest újra bekapcsolta. És ki tudja megmondani, még hányszor fog Mindszentyvel zsarolni a jövőben?

A bíborosnak a pápa ígérete értelmében haláláig érseknek és prímásnak kellett volna maradnia. Ennyit ér a pápa hivatalosan adott szava. Ide süllyedtünk az egyházban. A Vatikán újabb nagy engedményt tett, és helyette egyetlen új püspököt sem kapott, mert akiket elmozdítottak eddigi helyükről, korábban kapták kinevezésüket.

Persze, arra is kell gondolnunk, hogy a budapesti kormányzat hajtóvadászatot indít külföldön a bíboros ellen. Most nyeregben érzi magát, mert a Vatikán minden kívánságát teljesíti. Hamarosan megindul a Pázmáneum visszakövetelése. A bíborosnak előbb-utóbb tovább kell mennie. Nem érdemes megvárnia, míg kiteszik az utcára. De kérdés, ki fogadja be? Hol lesz az a kormány, amelyet Budapest nem tud rávenni a kapcsolatokra vagy üzleti érdekekre való hivatkozással, hogy a bíborost távolítsa el, vagy ne fogadja be? Azt senki sem kívánhatja tőle, hogy a sok megalázás után Rómába vagy a Vatikánba menjen. Ki ad neki menedékjogot? Eddig vatikáni útlevele van, de ki tudja, meddig?

Amit a cikkben ki kellene emelned, az a végzetes vatikáni keleti politika. Mindszenty ennek az áldozata. VI. Pál mindenáron kapcsolatot akar a kommunista rendszerekkel. Amikor egyszer feltette magának a kérdést: Mi a szándékunk Kínával, azt válaszolta: Csak a kapcsolat. Semmi többet nem akarunk, csak a kapcsolatot. Eddig az volt az egyházban, hogy a pápák helytállásra buzdították az üldözötteket. Maguk pedig, ahol tehették, tiltakoztak az üldözések ellen. Valódi hivatásukat teljesítették. *Confirma fratres tuos*. VI. Pál a csak kapcsolat érdekében lemond az üldözöttek támogatásáról. Nem emeli fel a szavát érdekükben. 1964-ben, amikor a részleges megállapodást aláírták Budapesten, rá néhány hónapra, decemberben széleskörű házkutatások és letartóztatások voltak. Egy sereg pap került a rendőrség kezébe. Az egyik hírügynökséggel megbeszéltem: Ugrassuk ki a nyulat a bokorból. Tegyük közzé, hogy a Vatikán tiltakozott a lefogások ellen. A hír bejárta a világot. A Vatikán nyomban válaszolt, hogy nem tiltakozott. Ez kellett nekem. Láttam, hogy a kapcsolat fontosabb, mint az üldözöttek védelme. 1970-ben ugyanez történt. Papokat fogtak le és ítélték el – a Vatikán hallgatott.

A Mindszenty-ügyben VI. Pál elhatározta a felszámolást. 1971. április 16-án fogadta Péter János budapesti külügyminisztert. Péter azzal ment haza, hogy a pápai fogadás nagyon szívélyes légkörben folyt le. A pápa meg sem várta, hogy Péter jöjjön elő a Mindszenty-kérdéssel. Már az első negyedórán maga a pápa hozta elő azt mondván: Tudjuk, hogy ez a probléma zavarja a kapcsolatokat, de most hamarosan megoldjuk. Júniusban Zágont küldte Pestre és végül szelíden megparancsolta a bíborosnak, hogy jöjjön ki. Parancsát

aggodalmaskodó, a bíborosért aggódó szószba öltöztette, de úgy, hogy ha a bíboros elutasítja, azzal vádolhatta volna, hogy megtagadta az engedelmességet.

Vedd hozzá a csak kapcsolat politikához a litvánok helyzetét. A litván katolikusok súlyos szenvedések árán állják a helyüket, VI. Pál soha, egyetlen szót nem szól érdekükben. Litvániából jött a kérés: Legalább egyszer mondaná karácsonykor vagy húsvétkor litván nyelven, boldog ünnepet. Pál pápa soha nem szólalt meg eddig litvánul. Egy szava sem volt eddig a litvánokhoz, de oroszul, kínaiul stb. minden esetben szól. Az elnyomók és üldözők nyelvén kíván boldog ünnepet – mondták a hazulról jött litván üzenetben, – de a katolikus litvánokhoz nincs egy szava. Magam láttam Rómában egy falfeliratot: VI. Pál, egy szavad sincs a litván katolikusok számára? Ez sem segített. A kapcsolatok mindennél fontosabbak, és azokat nem szabad veszélyeztetni. A kommunisták viszont örülnek, hogy a semmitmondó kapcsolattal szájkosarat tettek a pápa szájára és nyírják az egyházat. Ugyanez áll Csehszlovákiára is. Hány papot ítéltek el az utóbbi időben, nyírják az apácákat, sanyargatják az egyházat. Pál pápa hallgat, mert a kapcsolatban bízunk.

Ki látott ilyen diplomáciát? Nem az lenne-e a helyes és a kommunisták szótára szerint is a dialektikusabb, ha a pápa teljes erővel kiállna az üldözöttek mellett, erősítené a helytállókat, és ugyanakkor hangoztatná, hogy a kapcsolatok híve? Ezt teszik a zsidók is, és tanulhatna tőlük. Tüntetnek, kiabálnak, ha egy zsidóval történik valami a Szovjetben, és ugyanakkor sürgetik a kivándorlásokat. A kommunistákkal csak így lehet bánni. De mikor tanulják meg ezt a talján vatikáni diplomaták? Normális időben elismerem, hogy jó diplomaták a taljánok, de olyan ellenféllel, mint a kommunisták, hihetetlenül ügyetlenek és der Aufgabe nicht gewachsen. Ilyen a pápa.

Nem kétséges, hogy Lengyelországban is aláássák a tisztességes küzdelmet, feláldozzák a kapcsolatnak a lengyel Wyszyńskit és társait. Eddig egységes volt a lengyel püspöki kar, de kérdés, hogy az marad-e a jövőben, amikor látja majd, hogy hová visz a Vatikán. Tény, hogy Mindszenty elmozdítását a per 25. évfordulóján hozták nyilvánosságra, – ami kérlelhetetlen ízléstelenség, – de ezt az ízléstelenséget is vállalták, hogy Wyszyńskinek figyelmeztetést adjanak: Vigyázz, ne ugrálj, mert ha Mindszentyt kinyírtam, téged is kinyírlak. És ezt valóban így is értette a lengyel kommunista sajtó és rádió. A Mindszenty kinyírást úgy magyarázta: Lám, milyen fejlett és reális a vatikáni keleti politika. Őszintén keresi a szocialista országokkal a kapcsolatot, mert még az olyan akadályt is kész elhárítani, mint Mindszenty, de ez nem csak egy országra vonatkozik. És a Vatikán semmit sem szólt ez ellen a magyarázat ellen.

A vatikáni keleti politika jelenlegi formája tehát megtöri a helytállást, és mindent az erősen bizonytalan és vézna kapcsolatra épít.

Szolzenyicin teszi Moszkvában azt, amit a Vatikánnak kellene tennie. Ő az oroszánveremben sokkal tisztességesebb, mint a Vatikán. Solzenyicin bátran védi az emberi értékeket, a Vatikán pedig makacsul kúszik a kommunisták karjaiba. Ki felelős ezért az ostoba politikáért? Elsősorban VI. Pál, mert ő hajszolja munkatársait, köztük az erre a politikára hajló Casarolit.

Az is szégyenletes, amit a pápa január 30-i levelében ír. Úgy tünteti fel Mindszenty bíboros üldözését és perét, mintha az kizárólag a bíboros személye ellen és nem az egyház ellen irányult volna. Szó szerint ezt írja: "Emlékeztünkbe mélyen bevésődött annak az időnek eleven és szomorú emléke, amikor éppen 25 esztendővel ezelőtt olyan pernek és elmarasztaló ítéletnek vetettek alá, amely a személyed ellen irányuló támadások csúcspontja volt és az egész világ figyelmét a támadókra irányítva, döbönt meglepetést okozott mindenkiben". Tehát nem a magyar egyházat üldözték, hanem csak a bíborost. És ezért a személyes üldözésért az akkori hatóságokat terheli a felelősség, amely ma is üldözi az egyházat. Ez a vatikáni ócska szóáradat, amitől kavarog az ember gyomra.

Szerecsenmosdatás, a bíboros küzdelmének piszkos megtépázása. Ez a vatikáni keleti politika.

Remek cikket lehet erről írni. Magam is fel fogom ilyen értelemben dolgozni. Fontos, hogy elterjedjen ez az elemzés, és rádöbbsen minden józanul gondolkodó embert, hogy hol tartunk a világ első erkölcsi tekintélyének politikájában.

Írjatok minél többen a bíborosnak néhány sort, de a pápának is. A magyar kereszténység ezeréves jubileumára olyan sebet ütött rajtunk, amit századokon keresztül sem lehet begyógyítani. A Szentszékre és a pápára eddig tisztelettel és megbecsüléssel gondolt a magyar nép, de most századokra eljátszotta ezt a tőkét. Ez az igazi lelkipásztori probléma a jövőben, és nem az, amelyre a pápa hivatkozik, hogy megalázó döntését igazolja.”⁹⁹

A temetési beszéd és az Ostpolitik

Mindszenty bíboros 1975. május 6-án hunyt el a bécsi Irgalmasok Kórházában. Május 10-én a bécsi Dómban Közi Horváth József ezekkel a szavakkal búcsúztatta a bíborost: „Sokkal helyénvalóbb, ha innen koporsója mellől nem a circumdederunt panaszával, hanem a Te Deum hálaadásával fordulunk az Egek Urához. A köszönet szavával, hogy Mindszenty Józsefet magyarnak teremtette és 60 esztendőn keresztül segítette a magyar haza és nép szolgálatában. Egyháza és nemzete szolgálatát, mint a Vas megyei Felsőpaty falu káplánja kezdte el és mint a világ apostola fejezte be.”¹⁰⁰ Bécs érseke, König kardinális, a mintegy háromezer megjelent nevében búcsúzott Mindszenty bíborostól. Egyetlen gondolat beszédéből: A bíboros *jó harcot harcolt meg*, pályáját végigjárta, hitét megőrizte.¹⁰¹

A keresztény hitvallók tanúságtétele minden korban a hit magvetését, megerősödését jelentette. Az a bíboros, akinek élete emberi fogalmak szerint véget ért, garanciát jelent arra, hogy az egyház új jövő elé néz Európában. Máriacellben hozzávetőlegesen hétezer ember temette a mártír bíborost.

A máriacelli temetést megelőző eseményekről a két megadott forrásban P. Szőke János különös visszaemlékezése¹⁰² olvasható, *Egy nagy ember temetése címmel* – a temetési beszéd megakadályozását, annak módosítását akarták véghezvinni bizonyos körök. Ez megghiúsult, újra a bátorság és egyenes út győzött, így a beszéd is változatlan formában hangzott el.

Szőke János atya visszaemlékezése a máriacelli temetésre

„A temetési szertartás méltó keretek között történt. König Franz bíboros, Bécs érseke pontifikált. Mellette láttuk Döpfner Julius bíborost Münchenből, Weber Johannes és László Stefan osztrák püspököket. Több bencés és cisztercita apát is jelen volt. A legnagyobb csoportot mégis az a száznál is több magyar pap képviselte, akik a világ minden részéről Mariacellbe jöttek a nagy Bíboros temetésére. A rendezők P. Werenfried van Straaten atyát

⁹⁹ Fábán Károly erdélyi egyházmegyes pap, volt „germanikus”, a müncheni Szabad Európa Rádió egyházi tudósítója volt. Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 203-210.

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_116.html

¹⁰⁰ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 248.

¹⁰¹ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 249.

¹⁰² Szőke János: Göröngyös úton Gloria - Keresztény Szó – Kolozsvár, Don Bosco Kiadó – Budapest, 1993. *Egy nagy ember temetése* 125-144. Pajor András: Magyar szentek földi pártfogója – Szőke János atya vallomásai. Korda Kiadó, Kecskemét 2006. *Egy nagy ember temetése* 71–88.

kérték meg a gyászbeszéd elmondására. Az atya megemléltette, hogy Mindszenty bíboros küzdőtársa volt, és élete csúcspontjának tartja a nagy megtiszteltetést. Mindenki tudta: abban a nehéz időben, a megalkuvás és a kompromisszum világában, nem is volt olyan egyszerű a búcsúztató beszéd elmondása, hogy az érzékeny fülűek meg ne botránkozzanak. Beszédére napokon keresztül készült, bár gyakorlott szónok volt, akinek nem okozott gondot nagy tömeg előtt szószékre lépni. A római Fiumicino repülőtérrel indultunk Bécs felé. A gépen kezembe adta a beszédet, hogy olvassam el és mondjak róla véleményt. Hálát adtam az Istennek, hogy Werenfried atyát kérték fel szónoknak. Bizonyára más is tudott volna méltó búcsúbeszédet tartani, de minden valószínűség szerint nem olyan bátr. Beszédét gyorsan lefordítottuk magyarra, és a Szabad Európa Rádió magyar osztályának rendelkezésére bocsátottuk. A bécsi repülőtérrel gépkocsival utaztunk Mariazellbe.

Mariazellben a temetés előtti estén a televízió és a rádió szemfüles emberei meg akarták szerezni Werenfried atya beszédét. Először azt gondoltuk, be akarják építeni a másnapi közvetítésükbe, azért a nagy igyekezet. Kiderült, hogy nem a szakmai igyekezet vezette őket, hanem a megalkuvó félelem. Attól tartottak, a beszéd olyan témájú lesz, ami sértene a vatikáni Ostpolitik állásfoglalását, másrészt pedig tarthattak volna a magyar kormány tiltakozásától. Már attól is féltünk, hogy a Feichtegger szállóból, ahol laktunk, ellopják a kéziratot, és botrány lesz. Éppen ezért két másolatot készítettünk róla. Az egyikre egy német pap, a másikra én vigyáztam. Ez valahogy kitudódott. A megvesztegetési kísérleteknek se vége, se hossza nem volt. Fenyegetőzés is lett belőle, de nem voltam hajlandó kiadni a beszédet. Nem így a német kolléga, mert őt sikerült a riportereknek beugratniuk. Azok elolvasták a szöveget, és azonnal rohantak vele König bíboroshoz, hogy lám, P. Werenfried politikai beszédet akar mondani.

Mindszenty bíboros koporsóját körmenetben kísértük a kegytemplomba, amikor König kardinális titkára visszahozta a beszéd kéziratát. Magam is láttam a kéziratot: alá volt húzgálva piros ceruzával, úgy nézett ki, mint egy rossz iskolai dolgozat. P. Werenfried nem volt hajlandó javítani rajta. Azzal védekezett, hogy ilyen rövid idő alatt nem tud vele elkészülni, németül rögtönözni meg, külföldi lévén, nem tud. Később elmondta az igazi okot is: gyávának és opportunistának érezte volna magát a nagy Bíboros koporsója előtt, ha egy betűt is változtat a beszéden. Meggyőződésem, hogy a beszédnek történelmi jelentősége van.¹⁰³

„A halotti toron magyar papok társaságában voltam. Az asztalunknál ült egy osztrák kolléga is. bekapcsolódott ő is a társalgásunkba. Véleménye meglepett. Azt mondta, hogy Mindszenty bíboros halálával lezárult a magyar egyháztörténelem egyik dicsőséges szakasza. Akármilyen lesz a következő fejezet, olyan kiemelkedő egyénisége, mint az elhunyt Bíboros, biztosan nem lesz. Azóta sokszor elgondolkoztam ezen a megállapításon, és igazat adtam az ismeretlen osztrák papnak. Az okoskodó, helyesebben a helyezkedő kollégák közül az egyik nagyon erősítette, hogy P. Werenfried az osztrák és német püspökök előtt az erős és félre nem magyarázható beszéde miatt – legalább is átmenetileg – kegyvesztett lett. Fültanúja voltam Julius Döpfner bíboros kritikájának, amelyet P. Werenfriednek, a mariazei bencés priorátus folyosóján mondott: »Az atya alaposan kirohant a magyar püspökök ellen, és a vékonyfonalú Fatima-elmélet sem illett bele a mondanivalójába. Ön az Isten szócsöve, beszéljen és cselekedjen úgy, mint azt eddig tette.«

Mindszenty temetése után tényleg új korszak következett a magyarországi római katolikus egyház életében. Az egyház és a politikai élet utolsó nagy egyénisége a Bíboros személyével eltűnt. A Vatikán keleti politikája is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a

¹⁰³ Szőke János: Göröngyös úton Gloria - Keresztény Szó – Kolozsvár, Don Bosco Kiadó – Budapest, 1993. 126-128. Pajor András: Magyar szentek földi pártfogója – Szőke János atya vallomásai. Korda Kiadó, Kecskemét 2006. 73-75.

magyarországi kommunista rendszer által létrehozott Egyházügyi Hivatal hazánkban az egyházi életet teljesen ellenőrzése alatt tarthatta. (...) Többen azzal vádolták a hős Bíborost, hogy elszámította magát, nem gondolt a kommunizmus térhódítására, és arra sem, hogy be kell rendezkedni a vele való együttműködésre. Lehet azonban, hogy éppen az ő imája volt az a természetfölötti erő, amely kikönyörögte a magyar nép és a magyar egyház számára is a szabadságot és biztonságot tett arról, hogy nem Mindszenty, hanem a társutasok számították el magukat.”¹⁰⁴

Mindszenty bíboros boldoggá avatásáról

Ugyancsak Szőke János atya így vall Mindszenty boldoggá avatásának emigrációban indult kezdeményezéséről: „A Mindszenty Alapítvány évente kétszer tart ülést, hogy az aktuális ügyeket megbeszélje. Ezek közé tartozik elsősorban Mindszenty József boldoggá avatásának a bevezetése. (...) Az Alapítvány elnöke (...) megkérte a bécsi főpásztort, hogy nevezzen ki az Alapítvány javaslatára egy posztulátort. Ez a kinevezés 1985 tavaszán, személyemben meg is történt. Természetesen az egész munkát titokban kellett végezni, félve a budapesti Egyházügyi Hivatal tiltakozásától. Félelmünk megalapozott volt. A Szenttéavatási Kongregációban ugyanis Mons. Fabijan Veraja altitkár elmondta, hogy a bolgároknak is van egy Mindszentyhez hasonló főpapjuk, akinek a boldoggá avatását szintén az emigrációban kezdeményezték. Amikor ezt a szófiai hatóságok (értsd: kommunista állami – KG) megtudták, kényszerítették a bolgár püspököket, hogy tiltakozzanak ellene. A tiltakozásnak az volt az eredménye, hogy a Vatikán leállította a munkát. El akartuk kerülni a hasonló bonyodalmakat.”¹⁰⁵

Werenfried van Straaten: Szentet jöttünk temetni

(Elhangzott az áldott emlékü bíboros temetésén Máriacellben, 1975. május 15-én.)

Azon a kegyhelyen vagyunk, ahol Mária immár több mint 800 esztendeje édesanyai szeretettel hajol le a keresztény Európára; azon a kegyhelyen vagyunk, ahol ő elődeinknek vigaszt nyújtott a szomorúságban, erőt adott nekik a küzdelemre, és gyógyulást a lelki és testi szenvedésekben. Ott vagyunk, ahol az előző nemzedékek számtalanszor mondták ki Máriával, hogy „fiat”, hogy legyen nekem a te igéid szerint Krisztus újabb és újabb megtestesüléséhez a mi nyugati világunkban. És ha mi a mai napon, a mi szeretett bíborosunk elhunytá alkalmából kimondjuk a mi „fiat”-unkat, a mi „fiat”-unkat halálára, mely – a pápa szavai szerint – „egy lángot oltott ki, melynek sugárzó fénye az Egyház életének utóbbi évtizedeit beragyogta”, hisszük, hogy a drága kincsű magyar búzaszem, amelyik most Mária kertjének földjébe hull, nem marad magában, hanem dús gyümölcsöt terem.

„Hiszen az igaz lelke Isten kezében van, és nem érheti többé szenvedés, mert Isten próbára tette, és magához méltónak találta.”

Isten megpróbálta őt. Olyan keresztúton vezette végig, amit bíboros eddig aligha járt meg. Példás hűséggel járta ezt az utat, anélkül, hogy ellenségeit gyűlölte volna, de nem is tért ki előlük, amikor kompromisszummal vagy meneküléssel megkönnyíthette volna életét. Hűségesen követte az Urat, mert ahol Krisztus volt, ott kellett az ő szolgájának is lennie.

Kimondhatatlanul sokat szenvedett!

¹⁰⁴ Szőke János: Göröngyös úton Gloria - Keresztény Szó – Kolozsvár, Don Bosco Kiadó – Budapest, 1993. 137-139. Pajor András: Magyar szentek földi pártfogója – Szőke János atya vallomásai. Korda Kiadó, Kecskemét 2006. 85-87.

¹⁰⁵ Szőke János: Göröngyös úton Gloria - Keresztény Szó – Kolozsvár, Don Bosco Kiadó – Budapest, 1993.140.

Aki 1949. február 5-én visszafojtott könnyekkel hallgatta perének a rádióban közvetített részleteit, soha nem fogja elfelejteni azt a hangot, azt az elhaló hangot, amely egyre csak sóhajtott: „Igenis, igenis, úgy van.”

Ez nem az igazi Mindszenty hangja volt, hanem a meghamisított, a manipulált Mindszenty öntudatlan dadogása. A meggyötört emberé, akit sátáni mesterkedéssel, irgalmatlan ütlegetésekkel akarat nélküli nyomorékká tettek. „A balgák szemében szinte halottnak tűnt.”

A fizikai bántalmaknál is jobban szenvedett akkor, amikor az úgynevezett „békés koegzisztencia” közepette az ő világító alakját csalással, megtévesztéssel és rágalomokkal szisztematikusan elhomályosították, úgyannyira, hogy Krisztus szemrehányása: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, mely megöli a prófétákat, és megkövezed azokat, akiket hozzád küldök”, a mai Egyházra is alkalmazható. „Ily módon ebben a világban elveszítette az életét, de megőrizte azt az örök életre.”

Még többet szenvedett a kereszt alatt, amelyet ő maga a saját élete legnehezebbikének mondott, amikor nyolcéves kommunista rabság és az amerikai követség tizenöt éves önkéntes fogsága után néma tiltakozását és szeretett hazáját el kellett hagynia.

„Az Isten megpróbálta őt, és magához méltónak találta.”

Éjjel-nappal szenvedett a Magyarországról érkezett levelek szomorú tartalma miatt. Az egyikben például ez állt: „Isten színe előtt írom e sorokat. Magyar pap vagyok, aki elutasította, hogy elhagyja hazáját, s aki kész arra, hogy életét az Egyházért feláldozza. Komoly okaim vannak arra, hogy azt gondoljam: a szabad Nyugat nem ismeri eléggé a mi tragikus helyzetünket. Attól tartok, hogy a katolikus Egyházban olyan papok és püspökök vannak, akik nincsenek tisztában megaláztatásaink mélységeivel, és kétségbe vonom, hogy a mi magyar püspökeink római látogatásaik során a Szentszékkal szemben teljesen őszinték lennének. A magyar Egyház a kommunista állam cselédjévé lett. A valóságban nem a főpapi hierarchia kormányozza, hanem a rendszer népbiztosai és megbízottai, akiket a kommunista párt nevez ki, és akik egyben a titkosrendőrség emberei. Az általuk ellenőrzött püspöki iroda nem más, mint az ateista államhatóság végrehajtó szerve, és csak a kommunista politika céljait szolgálja. Isten színe előtt és az egész katolikus Egyház fóruma előtt tanúsítom – állításaim súlyosságának tudatában –, hogy Krisztus fenséges jegyesét itt nálunk nemcsak a becsületére való üldözés, hanem még kiválasztott fiai egy részének árulása révén is az istentagadók rabszolgájává alacsonyították.”

Eddig a Magyarországról jött levél.

E levél tartalma mélyen lesújtotta Mindszenty bíborost. Főleg annak a tudata, hogy Krisztus szava, mely szerint „aki szereti életét, el fogja veszíteni azt”, Magyarországon is többszörösen beigazolódik. És ebben az összefüggésben kimondhatatlanul sokat szenvedett azon döntés miatt is, mely magának a Szentatyának is nehezére esett, amikor őt esztergomi érseki székétől és Magyarország primási tisztségéből felmentette. „Mint az aranyat az olvasztókemencében, úgy tette próbára őt az Isten, és mint elégő áldozatot fogadta el őt.”

Mindszenty bíboros nem engedett annak a kísértésnek, hogy nyilvánosan hangoztassa igazát, hanem magára vette azt a keresztet is, amely onnan jött, ahonnan legkevésbé várta. Ez a magatartás a hit szempontjából egész életének megkoronázása volt. Mert ez által erő és áldás forrása lett, nemcsak magyar hazája, hanem az egész Egyház számára is.

Keserű sorsa emlékeztet bennünket arra, hogy minden erőfeszítés, mely a fenyegetett Egyházat megmenteni hivatott, hiábavaló, ha nem párosul vele a névtelen imádkozók kegyelmi áradata és a névtelen szentek néma kereszthordozása. Mert az Egyház ezekből meríti életerejét.

Így tekintve: az, ami a bíborossal történt, egyszer majd a szent kereszt győzelmének bizonyul. Ez az igazi oka annak, hogy az Isten megengedte mindazt, ami a bíborossal történt.

Éppen ezért – Mindszenty bíboros példáját követve – ügyelnünk kell arra, miként vélekedjünk a Szentatya döntéséről, mert a hitnek megvan az a fénye, amelyről előbb beszéltünk, s előlött nem lehet vitatkozni. Az, hogy Krisztus engedelmes egészen a kereszthalálíg, a pusztá értelem nem tudja felfogni. De meg kell hajolnunk ama bölcsesség előtt, amely a hideg értelem előtt talán értelmetlennek tűnik. Kételyeink és aggodalmaink ellenére sem vagyunk hajlandók felelőtlenségnek bélyegezni a pápa engedékenységet az ateistákkal szemben, akik Mindszenty letételét követelték. Ehelyett inkább imádkozzunk az üldözött Egyházért s azért, hogy a további fejlődés igazolja a pápát. És ha mégis másként alakulna, ha a pápa reményei nem válnának valóra, az elhunyt Mindszenty bíborossal együtt akkor is szilárdak vagyunk abban a meggyőződésben, hogy a döntésénél a Szentatya a jelen pillanatban még felfoghatatlan isteni akarat eszköze volt.

Mindszenty bíboros – a pápával történt szinte eszmecsere után – úgy döntött, hogy engedelmeskedik, s ezen döntésének semmi köze a világi diplomáciához vagy a keleti politikához, hanem, én úgy látom, ez a döntés Krisztus isteni stratégiájának egy része. Jézus Krisztus és a vértanúk, akik osztoztak a Mester sorsában, megelőzték Mindszenty bíborost a rögzös úton, amelyre ő is önszántából lépett. Ez az az út, amelyet minden kor szentjei jártak. Őket is éppen úgy megfosztották jogaiktól, mint Isten egyszülött Fiát, aki felvette a szolga alakját, s engedelmes lett a halálíg a keresztfán. Ez az engedelmesség keresztje, s ez a kereszténység alaptörvénye.

Minden szükséges és dicséretes törekvés ellenére, hogy tudniillik az Egyházban is több érvényt szerezzünk az emberi jogoknak, nem ringathatjuk magunkat illúzióba, és nem felejtethjük el, hogy annak vagyunk védtelen tanítványai, aki jogfosztottként halt meg, akinek nemcsak élete, hanem halála is folytatódik bennünk.

Az egyháztörténelem ilyen óriása, mint Mindszenty bíboros, alávetette magát ennek a törvénynek. Ez nagy életszentség jele, egyben pedig példa mindenki számára, aki az egyházi engedelmesség oly gyakorta súlyos és felfoghatatlan keresztje alatt roskadozva jár.

Bízunk benne és reméljük, hogy azok a jelek és csodák, melyeket Isten az ő Egyháza megmentésére Mindszenty bíboros által adni fog, joggal mondatják velünk: „Corona aurea super caput eius”, aranykorona száll fejére, mert „Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa. Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak titeket, és minden rosszat mondanak rátok énmiattam. Örüljete és ujjongjatek, mert nagy a ti jutalmatok a mennyben. Hiszen így üldözték már előttek is a prófétákat.”

A magyar nemzet e nagy lelkipásztorának utolsó kívánsága az volt, hogy végső nyughelye Máriának ez a temploma legyen. Sziklaszilárd meggyőződésének utolsó hitvallása, hogy a halálos veszélyben élő Isten országát Magyarországon és Európában csak úgy lehet megmenteni ebben az apokaliptikus küzdelemben, amely a napba öltözött és csillagkoronával övezett Nagyasszony és a vörös sárkány között folyik, ha bizalommal folyamodunk az Isten minden csatájában győztes Szűzanyához.

Igen, hallgassatok a ti bíborosotokra! Ő nem halott! Az ő lelke Istennél van, s őt nem érheti már többé fájdalom. Eljött az óra, amikor ő az Emberfiával együtt megdicsőül. Az Úr szava hangosan hirdeti az égből: „Dicsőséggel öveztem őt, és továbbra is felmagasztalom.”

A ti bíborosotok alakja ragyogva fénylik. Megítéli a pogányokat, és uralkodik a népeken. Továbbra is szól hozzátok, amiként primási székfoglaló beszédében mondotta: „Legyünk az imádság népe; ha megtanulunk újra imádkozni, az erő és bizalom forrásának birtokosai lehetünk. Bízom a milliókat megmozgató imahadjáratban s édesanyám rózsafüzér-imájában.” A ti bíborosotok megismétli, amit 1948-ban Budapesten mondott: „Minden vágyam, hogy egymillió magyar katolikus család vegye kezébe a rózsafüzért, s könyörögjön a Szűzanyához.”

Mindszenty bíboros Istennél van, s ma is vallja, amit egyik főpásztori levelében írt: „Isten ujját látjuk a történelemben, s ezért nem veszítjük el reményünket a viharok és vészek

közepette sem. Felhívunk benneteket, hogy törhetetlen bizalommal tegyétek sorsotokat, miként őseitek is tették, a Szűzanya közvetítésével Isten kezébe. Vissza Magyarország Nagyasszonyához! Vissza a magyarság ősi életforrásához! Nevezzük a Szűzanyát újra királynőnknek, hogy sorsunkat kezébe vehesse. Valljuk be hűtlenségünket, hogy a Boldogságos Szűz visszavigyen bennünket Isten útjaira. Valljuk magunkat az ő nemzetének, hogy éreztethesse velünk hatalmát és jóságát.”

Igen, magyarok, a ti bíborosotok most is aggódik lelketekért, jövőtökért, éppúgy, mint annak idején, az 1956-os forradalom napjaiban Budapesten, amikor jómagam ott jártam nálatok, és őt kerestem a feldúlt fővárosban. Kerestem és megtaláltam őt, három órával kiszabadulása után, lakása romjai között. Hosszasan beszéltem vele, s amikor elbúcsúztam tőle, megfogta mind a két kezemet és ezt mondta: „Páter, ha visszatér Nyugatra, kérem, mondja meg barátainak: ne feledkezzenek meg rólunk. Imádkozzanak, sokat imádkozzanak az Istenanyához, mert nagyon nehéz küzdelem előtt állunk.”

Ezt mondta nekem a bíboros tizenkilenc évvel ezelőtt Budapesten, és ugyanezt megismételte később is, amikor segítségére siettem mint küzdőtársa, barátja és bizalmas híve. Minden alkalommal az imádságról és az Istenanyáról, Magyarország Nagyasszonyáról beszélt. És az ő nevében mondom nektek most: hallgassatok az Isten Anyjára! A Szűzanya ismételen arra szólított fel bennünket, hogy imádkozzunk, tartsunk bűnbánatot, és térjünk meg. Egyszer Fatimában azt mondta a Szent Szűz, hogy egész népek fognak eltűnni, ha nem térünk meg. Kedves testvérek, ezt az üzenetet komolyan kell vennünk. Szorongással és félelemmel teli időket élünk. Veszélyben a világ. És a fiatal édesanya, aki gyermeket vár, már nem örül úgy, mint régebben: aggódik, szorong gyermeke jövője miatt. És mi mindannyian elvesztettük bátorságunkat. A félelem szívünk mélyéig hatol: ha háború lesz, az talán atomháború lesz. Igen, bevethetik atombombáikat, hiszen nincs lelkiismeretük. Az atomháború Európa pusztulását jelentené. És bekövetkeznék, amit az Istenanya Fatimában mondott: egész népek tűnnek el, semmisülnek meg, ha nem térünk meg.

Ember már nem képes megmenteni bennünket. Sem az amerikaiak, sem a kínaiak, sem az oroszok. A diplomaták sem. Ember nem menthet meg minket. Egyedül Isten lehet a megmentőnk. Csak az Isten! De Isten is csak akkor siet mentségünkre, ha méltók leszünk rá. Ha az ő népe, az ő gyermekei vagyunk.

Igen, ő a gyermekeiért tűzbe megy. Népeért vállalja a küzdelmet. De ehhez az kell, hogy gyermekei legyünk. S ehhez meg kell térnünk, jobb emberekké kell válnunk. Hiszen mindannyian bűnösök vagyunk. Mindenki bűnös közöttünk. Tehát tudjuk, hogy mit kell feladnunk és mit kell megváltoztatnunk az életünkben. Azt ugyanis, ami Istennek nem tetsző. Tudjuk, mit kell meggyónnunk, amiként Mindszenty bíboros is tudta, midőn így szólt: „A sors csapásai közepette fogadjuk el bűnbánó szívvel a büntetést mindazon bűnökért, melyeket az igazság tükrében, lelkiismeretvizsgálatunk során felismertünk. Válaszunk a bánat legyen, a megbánás, nem pedig az eget fenyegető ökölrázás, vagy a bosszú az ellenségén.”

Meg kell térnünk, ne késlekedjünk tovább! Legfőbb ideje, hogy jobbakká váljunk, s Istent meggyőzzük arról, hogy érdemesek vagyunk a megmentésre!

Imádkoznunk kell! A rózsafüzért kell imádkoznunk. A rózsafüzért, az egyszerű emberek és gyermekek imádságát. Legyünk alázatosak újra, síró gyermekként járuljunk a Szűzanyához, kérve, legyen szószólónk és védelmezőnk. Fatimában azt mondta a Szűzanya, hogyha megtérünk, és mindennap imádkozzuk a rózsafüzért, Oroszország is meg fog térni. Ez az egyetlen megoldás.

Ne higgyétek, hogy az lenne a megoldás, ha atombombák hullanának Moszkvára. Ez népgyilkosság lenne. Ezen nem lenne Isten áldása. Oroszországnak nem elpusztulnia kell, hanem megtérnie. A megtérés pedig a kegyelem műve. És ez a kegyelem lesz a mi osztályrészünk, ha előzőleg mi magunk megtérünk, s naponta imádkozzuk az olvasót. Ez Fatima üzenete. Mert minden mást megpróbáltunk már, és semmi sem segített. Most már

csak az Istenanya ígérete marad meg a rózsafüzér-imádságra s megtérésünkre vonatkozóan. Legalább meg kellene kísérelnünk ezt, hiszen saját gyermekeitek jövőjéről van szó.

Itt és most szemtől szemben állunk az örökkévalóságba költözött Mindszenty bíborossal. Ő – jobban, mint bárki más – felismerte az Egyházat és a világot fenyegető veszedelmet. Testvéreim, hallgassatok rám! Ébredjen fel végre a kereszténység! Az Egyház vérzik. Krisztus számtalan emberben meghal. Százával gyilkolták le vagy vetették börtönbe a püspököket, száműzték, elszakították őket híveiktől, vagy pedig Isten ellenségeinek szolgálatába kényszerítették.

Papok és szerzetesek tízezreit tiltották el a lelkipásztorkodástól, üzték el a templomokból, a felebaráti szeretet otthonaiból, megakadályozták őket abban, hogy hirdessék az evangéliumot, s nem egyszer pásztor helyett béresre bízta a nyáját, olyanokra, akiket saját egyházi feletteseik által kényszerítenek, hogy a Sátán propagandistái legyenek. A hívek milliói pásztor nélkül maradtak, bolyongó juhok módjára. Keresztény szülők gyermekeit százmillió-számra a Mennyei Atya elleni gyűlöletre nevelik. Egyetlen kis hídfő maradt meg nekünk, a szabad nyugati világ, de itt is leírhatatlan zűrzavar uralkodik: testvér testvért felad, fivér a fivér ellen támad, láznak minden igaz tekintély ellen. Ki tudja azok számát, akiket csontjuk velejéig megront a materialista szellem! Megvetik Isten törvényeit és kigúnyolják az Egyház intelmeit. Félrevezetik és megrontják az ifjúságot. Lábbal taposnak mindent, ami szent. Tudva és akarva a teljes káoszt készítik elő.

Emberi szemmel nézve a helyzet reménytelen. Merjete szembenézni a veszéllyel! Ismerjétek el, hogy ember által nincs kiút. Egyedül csak Isten menthet meg bennünket. Csak ő, csak Isten lehet a megmentőnk. Ez a felismerés persze hideg zuhanyként éri büszkeségünket. Megaláz minket. De mégse essünk kétségbe! Isten a szövetségesünk, az egyetlen, aki önzetlen, s akiben bízhatunk.

Az isteni mentség más, mint minden más kiút, amit ember mutat. De biztosabb, tartósabb és végzetlenül jobb is minden másnál. Egyedül Istennél a menekülés. Ez a felismerés az, amely mindig újra és újra kivezet a tévelygésekből, és megment az illúzióktól. Mikor már minden más lehetőséget kimerítettünk, nem marad más, csak ez a felismerés. A zsidók is tudatára ébredtek ennek, de ehhez a babiloni fogság kellett. A korábbi keresztény századok népe is rájött erre, de csak akkor, amikor a pogány török már Európa szívében állott. Nekünk is meg kell látnunk és meg kell éreznünk ezt. A tizenkettedik órában vagyunk, s e felismerés nyugtasson meg bennünket, ahogy Mindszenty bíboros urat is megnyugtatta.

Vele együtt bízunk az Istenben, a hatalmas, erős Úrban, aki gúnyt űz a pogányokból, és cserépedényként zúzza szét őket. Egyáltalán nem veszélyes, ha egyedül az Istenre építünk. Bizalmunkkal s a rózsafüzér könyörgő hullámaival indítsuk meg őt, hogy megbocsásson.

Legyünk jobb emberek, engeszteljünk és imádkozzunk, hogy Oroszország visszataláljon Istenhez. Halljátok Mindszenty bíboros imáját: „Nagyasszonyunk, a szenvedést, amelyben részünk van, engesztelésül ajánljuk fel. A sóhajokat, a könnyeket, a félelmet, elkeseredést, a magyar nép néma panaszát s a világ minden nyomorúságát tekintsük engesztelésnek a mi bűneinkért. Fájdalmas Anya, készek vagyunk szenvedni mindaddig, amíg üdvösségünkért Fiad ezt jónak látja. Mégis kérünk, emelj föl bennünket, ezt a bibliai Jób sorsára jutott nemzetet, mutasd meg nekünk újra, hogy Anyánk vagy, Édesanyánk.”

Igen, te árva magyar nép, népe annak a nagy lelkipásztornak, akit most itt, Máriának ebben a szentélyében nyugovóra helyezünk, fordulj te is vele, a nagy főpásztorral Máriához! Imádkozzatok naponta végtelen szeretettel a rózsafüzért, imátok öleljen át barátot és ellenséget egyaránt! Imádkozzatok a gyermekek és az aggok hitével, imádkozzatok, ahogy ősitek imádkoztak. Amiként Mózes imádkozott, amiként Jónás a hal gyomrában. Amiként a három ifjú imádkozott a tüzes kemencében, ahogy Jób tette, amidőn megkísértette a Sátán. Ezek imádsága meghallgatást nyert. Imádkozzatok hát rendíthetetlen bizalommal s olyan

hévvel, melynek szeretete átfogja az egész világot. És akkor az Úr lehajol hozzánk, s irgalmának nem lesznek határai.¹⁰⁶

Záró gondolatok

Mindszenty bíborostól ellenségei még a halála után is féltek. Tisztelői viszont elzarándokoltak sírjához, erőt merítve példájából. Az 1976-os emigráns magyar nemzeti zarándokltról egy meg nem nevezett szemtanú így számolt be: „És sok ezer turista (...) ismét elindult széjjel a szélrózsa minden irányába vigasztaltan hitben, erőben, gazdagon és bátrabban élni a szent Magyarországért küzdeni, tengernyi ellenséggel, a hitetlenséggel. A Prímás úr tovább él közöttünk és utat mutat igen sötét korunkban.”¹⁰⁷

Habsburg Ottó ezüstlakodalmát ugyanabban az évben, 1976-ban ugyancsak Máriacellben tartotta. Ekkor Habsburg Ottó legfiatalabb lánya, az akkor 17 éves Valburga magyar nyelvű beszédében többek között ezeket mondta: „Itt nyugszik korunk legnagyobb mártírja (...) Mindszenty jelenléte is hozzájárul, hogy Máriacell jelentősége túlnő Ausztria határain (...) Mindszenty mondotta: Mária országa vagyunk. És az emberi történelemben eddig még mindig Istené volt az utolsó szó.”¹⁰⁸

„Mert az aranyat a tűzben próbálják, a kiválasztottakat a balsors kohójában.”¹⁰⁹ A balsors kohójában megpróbált Mindszenty bíboros közbenjárására adja meg az Isten az Ő segítő kegyelmét mindazoknak, akik a magyar nemzet és a magyar kereszténység védelmében *halálíg harcolják az igazság harcát!*

¹⁰⁶ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Emigráns magyarok Mindszenty bíborosról halála 10. évfordulóján Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987.108-112. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár: <http://www.ppek.hu/k360.htm>

¹⁰⁷ Vasárnapi Levél 1976. 7-9 sz. 214.

¹⁰⁸ Vasárnapi Levél 1976. 10-12 sz. 334-335.

¹⁰⁹ Sir 2,5.

A konferenciához kapcsolódó szentmisén elhangzott hívek könyörgése

Pap: Terjesszük kérésünket bizalommal Atyánkhoz, a mindenható Istenhez, aki meghívott és vezet bennünket üdvösségünk útján. Mindig készséges szívvel és tudatosan fogadjuk kegyelmét, különösen most, amikor Fiának, Jézus Krisztusnak áldozatát bemutatjuk mindhalálíg hűséges szolgája, Mindszenty József bíboros emlékkonferenciájának napján.

- 1) Urunk Jézus Krisztus! Az imádkozás értelmünk és szívünk felemelése Hozzád, hogy alázattal elismerjük legfőbb tökéletességedet. Ennek leghatékonyabb formája a szentmise és a szentáldozás, a legfőbb istentiszteleti cselekmény. Mindszenty József így vall börtöneiben megélt, szentmise utáni vágyakozásáról: „Börtöni szokásom volt, hogy minden vasárnap – 10 órakor, a plébániai misék idején – lélekben elindulok a sok-sok hívővel misére: a mindszentiekkel, szombathelyiekkel, zalaegerszegiekkel, veszprémiekkel, Esztergommal s a Főváros hívőivel. A folyam mind szélesebbé vált; *az az érzésem volt, hogy darócban állok közöttük: a keresztény ősegyház vezeklője vagyok.*” Add Jézusunk, hogy az Eucharishtiában mindig úgy vegyünk magunkhoz, ahogyan azt apostolaid az utolsó vacsorán tették. Mindszenty bíboros életszentségén és példáján felbuzdulva mi is legyünk szentek, dúsan termő magyar szőlővesszők az egyetlen, igaz, örök szőlőtőkéen, Jézus Krisztuson!
- 2) Ma a világban sok helyütt nagy erővel zajlik a nyílt és erőszakos elkereszténytelenítés és keresztényüldözés. Mindszenty bíboros beszédeiben több alkalommal is figyelmeztetett arra, hogy „ne nehezítsük az Isten kezét, aki a történelem orgonáján játszik”. A világtörténelem alakulása *végérvényesen* az Isten kezében van, minden emberi gonoszság ellenére is. Vajon az Isten ma hány igazért menti meg a Szűz Máriának felajánlott Magyarországot? Add meg Istenünk, hogy imáinkkal, tetteinkkel nagyon komolyan törekedjünk arra, hogy megvalósuljon az emberi lelkeket mentő terved. Mindszenty bíboros szavai szerint a „semmitmondó szószaporítás” az *ellenség* támasza. Ma, az igazság és hazugság kemény küzdelmében legyen a mi szavunk igen-igen vagy nem-nem – mindig bátran álljunk ki erkölcs, Egyház, Haza, család érdekében! Add, hogy ezt soha el ne felejtjük – újuljon meg mindenki megalkuvás-mentes hitben, bűnbánatban és áldozatvállalásban!
- 3) A vértanúk nem azért haltak meg, mert hittek a hitükben, hanem azért, mert hittek egy tényben, mégpedig Jézus Krisztus feltámadásában. XII. Pius pápa szavai Mindszenty bíboroson beteljesedtek: „A harminckét új bíboros közül te leszel az első, akinek vállalnod kell a bíbor színnel jelzett vértanúságot!” Ezzel egy prófétai igazság pillanata érkezett el. Mindszenty József soha nem mondta az árnyékokat fénynek és a fényt árnyéknak – beszéde és tettei mindig egybevágóak és megalkuvásmentesek voltak. Ezt intenzív belső imaéletéből, az Istennel való elmélyült kapcsolatából merítette. Amikor kellett, a „*kamrában imádkozott*”, de amikor arra volt szükség, a „*háztetőkről hirdette*” az Evangéliumot. Miként az apostolok, a vallással, mint magánüggyel ő sem lappangott. Ebben is áll részéről az erények magas fokú gyakorlása. Mindszenty bíboros a *mai kor* hitvallója. Kérjük Istenünk, akaratod szerint add meg lelki megerősödésünkre és neved dicsőségére Mindszenty József mielőbbi boldoggá- és szentté avatását!

- 4) Jézus Krisztus Pilátusnak – amikor az Őt gúnyruhába öltöztetését követően kérdőre vonta – az alábbi szavakkal válaszolt: „Nem volna fölöttem hatalmad, ha onnan felülről nem kaptad volna!” Bár az erkölcsi rossz az Istennek nem kifejezett szándéka, hanem csak megengedése, így nem alaptalan az Ő irgalmában való töretlen bizakodás. Magyarország hetvenkilencedik Hercegprímása utolsó leheletéig a meggyötört, keresztre feszített Krisztus hűséges követője volt. A magyar hitvallók és vértanúk érdemeiből és közbenjárására nyíljék meg az emberek lelke, értelme az Isten felé, aki egyedül tudja, hogy mi van az ember létezésövényeiben. Amikor a legnehezebb és leggyötrőbb a keresztünk, akkor kell erősnek lennünk abban, hogy Istennek engedelmeskedjünk! Ebben segítsen minket a Szentháromság-egyisten!
- 5) A tiszta látáshoz jó szem, a belátáshoz viszont bölcsesség és alázat szükséges. Nem elég vallani az erkölcsiséget, *tenni* is kell érte. Mindszenty bíboros ebben kiváltképp útmutatónk. Ő az ország első főpapjaként, a magyar nép elhivatott vezetőjeként az alapvető emberi szabadságjogok rendíthetetlen védelmezője volt. Kiváló szervezőképessége, fáradhatatlan buzgósa és egyéni varázsa folytán soha nem tapasztalt mértékben erősödött meg Magyarországon a katolikus öntudat, mélyült el a vallásos élet. Lépten-nyomon leleplezte az Egyház és a magyar nemzet ellenségeinek valódi szándékait és éles fénybe állította a kiáltó törvénytelenégeket, amiért is ellenségei egy minden addig felülmúló rágalomhadjáratot indítottak ellene. Kérünk Istenünk, hogy segítségeddel merítsünk erőt Mindszenty bíboros bátorságából a mindennapi élet küzdelmeihez és örömteli lélekkel mindig legyünk hálásak a Tőled kapott kegyelmekért!
- 6) Az emberiség haladásának menete nem csak a fejlődést mutatja, hanem sajnos út az egyre több bűn felé is. A természetfeletti visszautasítása a természetesnek a süllyedését is elkerülhetetlenül magával hozza. Dzsinkisz kán, aki piramist épített azok koponyájából, akiket legyőzött, csak szerény második azokhoz képest, akik a modern időkben népiirtásra specializálták magukat. Mindszenty József két „modernkori” diktatúra „kezét” és kegyetlen következményeit is megtapasztalta. A számkivetésben mégis így nyilatkozott: **„Ha még egyszer kellene kezdenem az életet, úgy kezdeném, ahogyan kezdettem. És ha teljes nyíltsággal látnám azt, hogy mi lesz a következménye, hát akkor is ugyanazt tenném, amit tettem.”** Add meg Urunk mindnyájunknak a *végéig* való kitartás kegyelmét: mindenkor a hit állandó öröme indítson minket arra, hogy szüntelenül dolgozzunk a lelkek megmentéséért. Szent Pállal valljuk meg mi is: „Nem azt keresem, ami nekem hasznos, hanem ami másoknak van a javára, hogy üdvözljenek.”
- 7) Nekünk, magyaroknak, igen gazdag a lelki örökségünk. Amióta Szent István és munkatársai, Szent Gellérttel az élükön, megnyitották nekünk az evangélium forrásait, ezer év óta a magyar szenteknek és példaadó egyéniségeknek hosszú sora mutatja számunkra a helyes utat. Nekünk, *mai magyaroknak*, Mindszenty József bíboros atyánk adatott. A mi feladatunk az, hogy tanulékony lélekkel megfigyeljük egyéniségét, példáját, megfontoljuk szavait és a magunk sajátos életkörülményeire alkalmazzuk útmutatásait. Ha komolyan törekszünk az ő nyomában járni, *boldogabbak leszünk, és megváltoztathatjuk a világ arculatát körülöttünk*. Ennek megvalósításához kérjük segítségedet, Istenünk!
- 8) Köszönjük az isteni Gondviselésnek, hogy Mindszenty Józsefet nekünk adta, hogy a magyar történelemnek egyik legnehezebb korszakában eligazító hang és útmutató kéz

legyen számunkra. Köszönjük az Úristennek, hogy erős lelket ajándékozott neki, így a sötétség órájában eleven vértanú tudott lenni egyházáért és nemzetéért. Köszönjük a Mindenhatónak, hogy magas korára lehetővé tette, hogy szabadon szólhatott az egész világ lelkiismeretéhez, végigjárhatta úgyszólván az egész földkerekséget, és kiadhatta Emlékiratait. A hívők reményével bízunk abban, hogy a boldog örökkévalóságban, a jó Isten színe előtt közbenjár mindannyiunkért: **korunk kiszikkadt lelkű tömegeiért, az igazi emberi szabadságért, és a jobbra s nemesebbre vágyakozó, mai magyarokért!**

Pap: Mindenható Istenünk! Te légy a világító fény életünk útján. Értsük meg és fogadjuk el az üdvösség ajándékát. Add, hogy mindannyian bejussunk a Te országodba és dicsérhessünk Téged magyar szentjeink társaságában, Krisztus a mi Urunk által. Ámen.